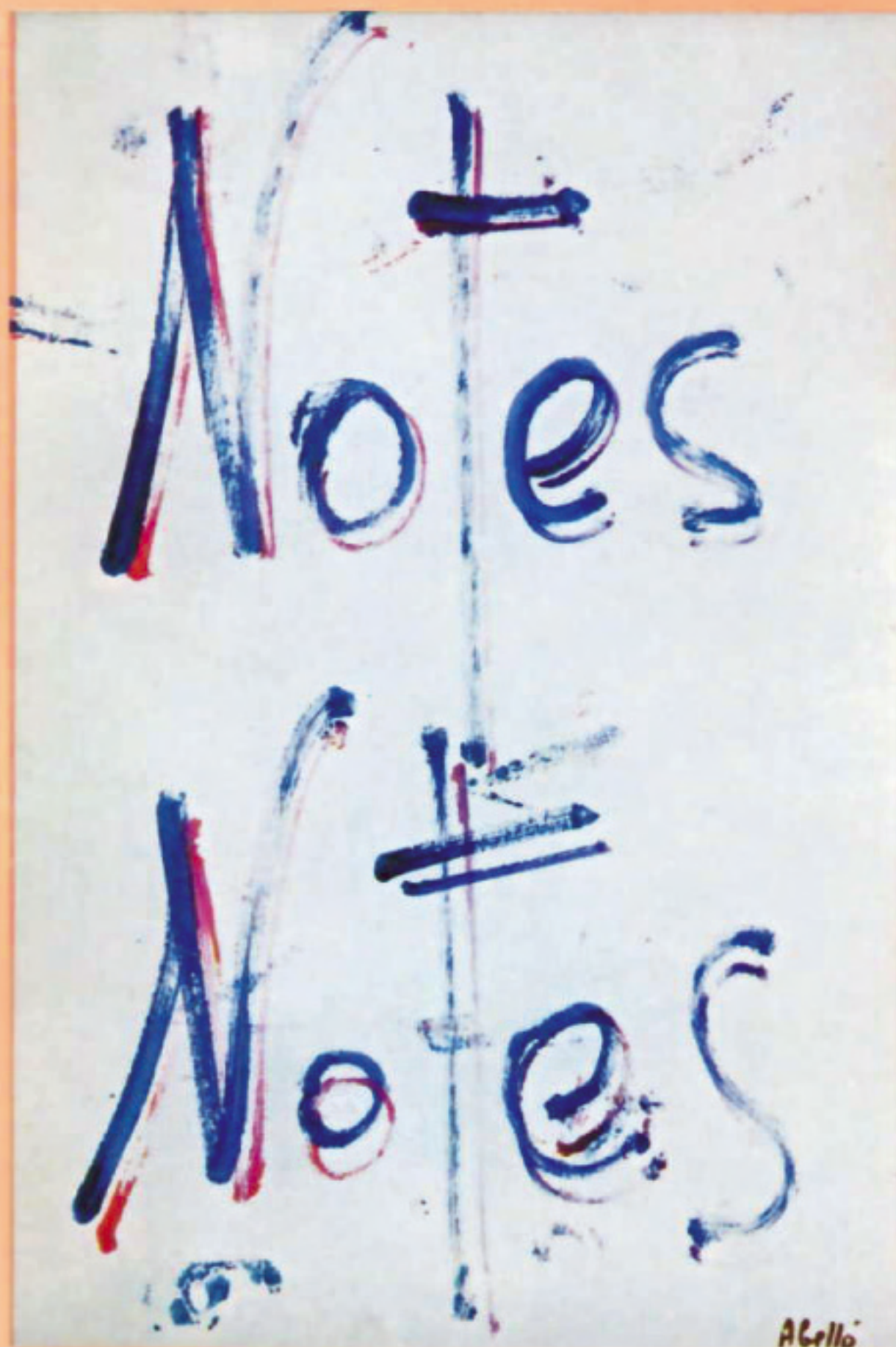

JOAN ALIGUER - CESC BAS - JOSEP Mª BLANCH - MARTÍ BOADA
JAUME BOIX - JOAQUIM BRUSTENGA - JOAN CORBALÁN
Mª ROSA FONT - ORIOL FORT - JOAN GALTÉS - JOSEP GORDI
JOSEP MASATS - JAUME NORÓ - XAVIER PÉREZ - JOAN VENTURA
VICENÇ VILÀ - JAUME VILAGINÉS - SANTIAGO VILLANUEVA

VOLUM 7

CENTRE D'ESTUDIS MOLLETANS

1993

JOAN ALIGUER - CESC BAS - JOSEP Mª BLANCH - MARTÍ BOADA
JAUME BOIX - JOAQUIM BRUSTENGA - JOAN CORBALÁN
Mª ROSA FONT - ORIOL FORT - JOAN GALTÉS - JOSEP GORDI
JOSEP MASATS - JAUME NORÓ - XAVIER PÉREZ - JOAN VENTURA
VICENÇ VILÀ - JAUME VILAGINÉS - SANTIAGO VILLANUEVA

NOTES

7

CENTRE D'ESTUDIS MOLLETANS

SALA FIVELLER
Mollet del Vallès

Ajuntament de Mollet del Vallès

Portada: JOAN ABELLÓ

AQUEST LLIBRE HA ESTAT EDITAT AMB EL SUPORT DE L'EMPRESA

Kao Corporation S.A.

© Els autors

I.S.S.N.: 1133-7818

D. Legal: B. 37.059-1987

Imprès a I.G. Santa Eulàlia, Santa Eulàlia de Ronçana

SUMARI

	<i>Pàg.</i>
Presentació	7
El Mil·lenari de Mollet del Vallès, <i>Joan Galtés</i>	9
Monument al Mil·lenari, <i>Cesc Bas</i>	13
Ruta del Mil·lenari a Santa Maria de Gallecs, <i>Joaquim Brustenga</i>	17
Descobrir un pou de possibilitats, <i>Oriol Fort</i>	31
Francesc Maspons i Labrós, un folklorista del Vallès, <i>Santiago Villanueva</i>	35
Huguet de Bigues, un bandoler feudal, <i>Jaume Vilaginés</i>	45
El règim municipal al Baix Vallès, al segle XVI, <i>Xavier Pérez</i>	59
L'evolució del paisatge vegetal des de l'antiguitat fins al s. XVIII, al Vallès Oriental, <i>Martí Boada i Josep Gordi</i>	77
Can Pacjà. L'origen i l'ocàs de la pagesia, <i>Josep Me Blanch</i>	91
El «Manyo» del Ball de Gitanes de 1884, <i>Jaume Noró</i>	103
Les Societats de Socors Mutus de la nostra ciutat. «El Mont de Pietat» de Sant Vicenç màrtir, <i>Vicenç Vilà</i>	111
L'ensenyament públic primari a Mollet del Vallès durant la IIa. República, <i>Joan Corbalán</i>	123
Santiago Padrós i Elies, pintor, mosaista i vidrier, <i>Joan Ventura</i>	137
Joaquim Mir a Mollet, <i>Jaume Boix</i>	145
El fons del Club Atlètic Mollet, <i>Maria Rosa Font</i>	151
Personatges, <i>Joan Aliguer</i>	163
Quatre contes, <i>Josep Masats</i>	171
Relació dels temes tractats en els volums anteriors	179

PRESENTACIÓ

La presentació del volum setè de *Notes* es produeix en el marc de dos esdeveniments molt rellevants. En primer lloc, coincideix amb la finalització dels actes commemoratius del Mil·lenari de Mollet. En segon lloc, perquè aquesta publicació apareix editada per un ens que cal que esdevingui un dels millors resultats de l'esmentat Mil·lenari: el *Centre d'Estudis Molletans*.

Quan convinguérem a celebrar el Mil·lenari, la Sala Fiveller i l'Ajuntament coincidírem en els criteris bàsics que havien de guiar-nos a l'hora de preparar el seu programa d'actes i activitats: el millor coneixement dels nostres orígens; la popularització de la nostra història; el foment i la creació d'una identitat col·lectiva; l'orgull d'ésser membres d'un poble mil·lenari; la màxima participació individual i col·lectiva en l'organització i realització d'actes i activitats; la consolidació o la creació d'instruments que ens permetessin la recerca i la difusió del nostre ésser passat i present...

Aquesta coincidència de criteris ens ha permès de treballar conjuntament i harmònica durant aquest any, ampliant acords i aprofundint voluntats comunes que ja s'havien albirat en el decurs de diversos anys de col·laboració, sobretot a l'entorn d'aquest nexa d'unió que ha estat la revista *Notes*, des que l'any 1987 la creà, precisament, qui ens ha donat els arguments científics imprescindibles per al Mil·lenari, Mn. Joan Galtés.

No en deu pas ésser element innocu o factor neutre per a aquestes coincidències i acords, el fet que Parròquia i Ajuntament siguin les entitats més antigues de la ciutat, i que, fins i tot, fos la Parròquia —que aquest any ha celebrat, també, els mil anys de la seva primera referència escrita— la institució que exercí funcions substitutòries d'Ajuntament o de *protoajuntament* quan aquest —en l'època en què es fundà el poble— no existia.

La història ens ensenya també això, i el seu coneixement ens insinua camins i experiències que, en allò que foren positives, val la pena de reeditar.

Per tot això, vàrem creure que seria positiva la formació conjunta de la Comissió organitzadora del Mil·lenari, l'ens que tingué, per una banda, la funció principal d'estimular la ciutadania i les seves associacions i entitats a participar de forma decidida i singular en el Mil·lenari; i, per altra banda, la de garantir la realització d'un conjunt d'activitats que consideràvem imprescindibles. El resultat ha estat magnífic. Vàrem creure, també, que era el moment més adequat i inel·ludible per a crear i editar el primer llibre d'història general de la ciutat: el resultat, fruit del seriós i intensíssim treball de nou estudiosos del que en podríem anomenar la *generació Notes*, ens omple d'una legítima i intensa satisfacció.

Però calia fer possible, també, la continuïtat que exigeixen la recerca històrica, sociològica, geogràfica, etc. Calia que totes les il·lusions i les perspectives que anaven creant les activitats del Mil·lenari —sobretot les activitats que ens anaven descobrint qui som— poguessin tenir un marc estable des del qual fer-les realitat.

És així que neix el *Centre d'Estudis Molletans*, com a fruit de la decidida voluntat de l'Ajuntament i de la Sala Fiveller de crear un ens que faci possible l'existència i la pervivència d'un instrument ciutadà al servei de la recerca i de la difusió del que és i ha estat Mollet, la seva ciutadania i el seu entorn; i no pas per girar l'esquena al futur, ans al contrari, per afrontar el futur sobre la base i amb el bagatge insubstituïble que és el coneixement conscient del que veritablement som i hem estat.

Per tot això, hem volgut que el volum de *Notes* que coincideix amb la finalització del Mil·lenari, fos expressió feta realitat d'aquells criteris que ens portaren a treballar junts i fos esperó per la voluntat de treball de tot un seguit d'estudiosos i de científics que, n'estem segurs, veuran en aquest *Centre* la garantia d'un suport institucional i ciutadà a les seves indeclinables aspiracions.

El volum setè de *Notes* expressa, doncs, aquest futur; però, al mateix temps, essent seté i essent *Notes*, indica la voluntat de continuïtat i, en-sembla, el desig d'homenatge a una trajectòria i a unes persones sense les quals res del que ara fem i proposem no hauria estat possible.

Montserrat Tura i Camafreita
Alcalde de Mollet del Vallès

Joaquim Brustenga
Rector
de la Parròquia de Sant Vicenç de Mollet

EL MIL·LENARI DE MOLLET DEL VALLÈS

**Conferència pronunciada per Mn. Joan Galtés i Pujol,
el dia 3 de novembre de 1993, a Can Gomà de Mollet,
en ocasió de la festa del Mil·lenari.**

Majestats,
Senyores i Senyors,

Enguany Mollet celebra mil anys d'història. Això vol dir que les primeres notícies escrites conegudes sobre Mollet són de l'any 993. Efectivament, en el Cartulari del monestir de Sant Cugat del Vallès, conservat a l'arxiu de la Corona d'Aragó, hi ha dos documents que fan referència, un a l'església de Sant Vicenç i l'altre al territori o terme de Mollet. El primer, datat el 10 de juny de 993, és una escriptura de donació de terres que dues dones —Ermengarda i Ellregod— fan a l'esmentat monestir; terres situades dins el terme de Parets i que limitaven pel migdia amb l'església de Sant Vicenç. L'altre document, que porta data del 4 de novembre de 993, és l'execució del testament d'un tal Giscafred, el qual deixa als seus germans Gondefred i Truictari tota la seva heretat que tenia a Mollet (*Moledo*) i a altres indrets.

Hom pot trobar la transcripció sencera d'aquests documents i algunes altres precisions, en el meu article *Mollet fa mil anys*, publicat en el volum 6 (1992) de la revista «Mollet del Vallès: Notes», que edita la Sala Fiveller. I una presentació més àmplia dels mateixos documents la feu l'historiador Jaume Vilaginés en el volum 5 (1991) de la mateixa revista.

Sabem, d'altra banda, que al segle IX l'actual territori de Mollet, com bona part del Vallès, era despoblat, conseqüència de la invasió musulmana i pel perill que representaven les ratzies sarraïnes. Fou entre els anys 900 i 935, durant el govern del fill del comte Guifré el Pilós, que es repoblà i organitzà el Vallès. És significatiu, en aquest sentit, que l'any 904

tingués lloc la consagració de l'església parroquial de Parets, així com foren consagrades les esglésies de la Roca (932), l'Ametlla (932), Sant Pere de Vilamajor (950) i d'altres.

Cal advertir que les parròquies foren l'ordit i la trama del teixit social del nostre país que es repoblava. Les parròquies seguien els passos de la repoblació i configuraven pràcticament els pobles. Elles foren l'origen i el precedent dels actuals municipis. La construcció de les esglésies parroquials sovint fou iniciativa i obra de les famílies pageses repobladores.

En el cas de Mollet, veiem que l'any 993 ja existia una esglésiola dedicada a Sant Vicenç i un terme o territori determinat amb el nom de Mollet (*Moledo*). Si bé no sabem el moment de la construcció de l'esmentada església, perquè no ha aparegut l'acta de la seva consagració, tot fa suposar que seria de mitjan segle X. Pel que fa el nom de Mollet, que en els documents medievals, escrits en llatí, apareix amb petites variants: *Moledo*, *Moliedo*, *Moletto*, *Molletto*, *Moled*, *Muled*, *Mulled*, referit evidentment a l'actual Mollet del Vallès, es tracta d'un topònim català (no pas llatí!), que designa la presència o l'acció de l'aigua. Un nom que servia per a identificar un lloc característic pels seus aiguamolls o per la seva terra sovint mullada o inundada. Així ho explica l'especialista Enric Moreu-Rey, en la seva obra *Els nostres noms de lloc* (Barcelona, 1982).

Però tornem als primers pobladors de Mollet de fa mil anys. D'on vingueren? Eren famílies de pagesos d'altres indrets, que s'establiren en aquestes terres baixes del Vallès, buscant-se la vida. Provenien d'arreu: «*undecumque venientes*» diuen algunes cartes de repoblació. Per precisar una mica més, podem establir aquesta hipòtesi probabilíssima i documentada: els pagesos de les valls del Pirineu, superpoblades, baixaren a les comarques de prop de la carena, i d'allí a les terres més baixes anomenades de frontera (amb els àrabs), com era el cas del Vallès. Això en generacions successives.

Es tractava d'un moviment migratori de conquesta i repoblació de la nostra terra, pel sistema d'aprisió. L'aprisió era l'ocupació de la terra erma, sense titular directe, amb el propòsit de rompre-la i conrear-la. Els comtes, com hem dit, afavoriren aquest sistema d'aprisió, per tal de repoblar els seus territoris despoblats. Era, doncs, un moviment migratori que barrejava gent diversa, amb tot el que això representava d'enriquiment cultural, i que originava una societat agrícola amb predomini de la petita propietat rural, familiar, car la concentració de la terra en poques mans vindria més tard. Però cal afegir, tot seguit, que era una societat de

pagesos que vivien en condicions duríssimes: havien emigrat empesos per la necessitat de buscar-se la vida, i les males collites, els infortunis en el treball, el risc d'incursions sarraïnes..., podien fer trontollar fàcilment la supervivència i aparèixer el flagell de la fam.

Finalment hem de remarcar que aquella era una situació de famílies solitàries, habitants dels masos dispersos per les terres, però que trobaven la seva unitat gràcies a les parròquies. Tots els qui pertanyien a la parròquia o estaven dins el territori parroquial, quedaven units per vincles de solidaritat veïnal. Més tard, alguns s'agruparen al voltant de l'església, buscant la protecció i la immunitat. És així com l'estructura religiosa, parroquial, afavoria tant la formació dels pobles.

Al Mollet de la segona meitat del segle X, hi havia un nucli de pobladors d'aquesta mena. Ho constaten els documents de l'any 993. Eren repobladors vinguts d'arreu, que s'anaren configurant com a poble pel llarg dels segles XI i XII. Podem dir, doncs, amb rigor, que fa mil anys Mollet començava a fer camí. I que aquell poble arriba fins a nosaltres sense interrupció. Per molts anys!

MONUMENT AL MIL·LENARI DE MOLLET DEL VALLÈS

Cesc Bas

Un bon os, el que se'm plantejava. Explicar el Mil·lenari del poble no era gens planer, al meu entendre.

Feixuc per la *transparència* que li calia, i, per tant, *respectuós* i amb capacitat d'*anàlisi*. D'altra banda *monumental*, sense caure en el *pamfletisme*, i *entenedor*, sense menysprear la *bellesa*. I, per arrodonir-lo, *simbòlic* i *satisfactori* per als altres com a espectadors i per a mi mateix com a creador.

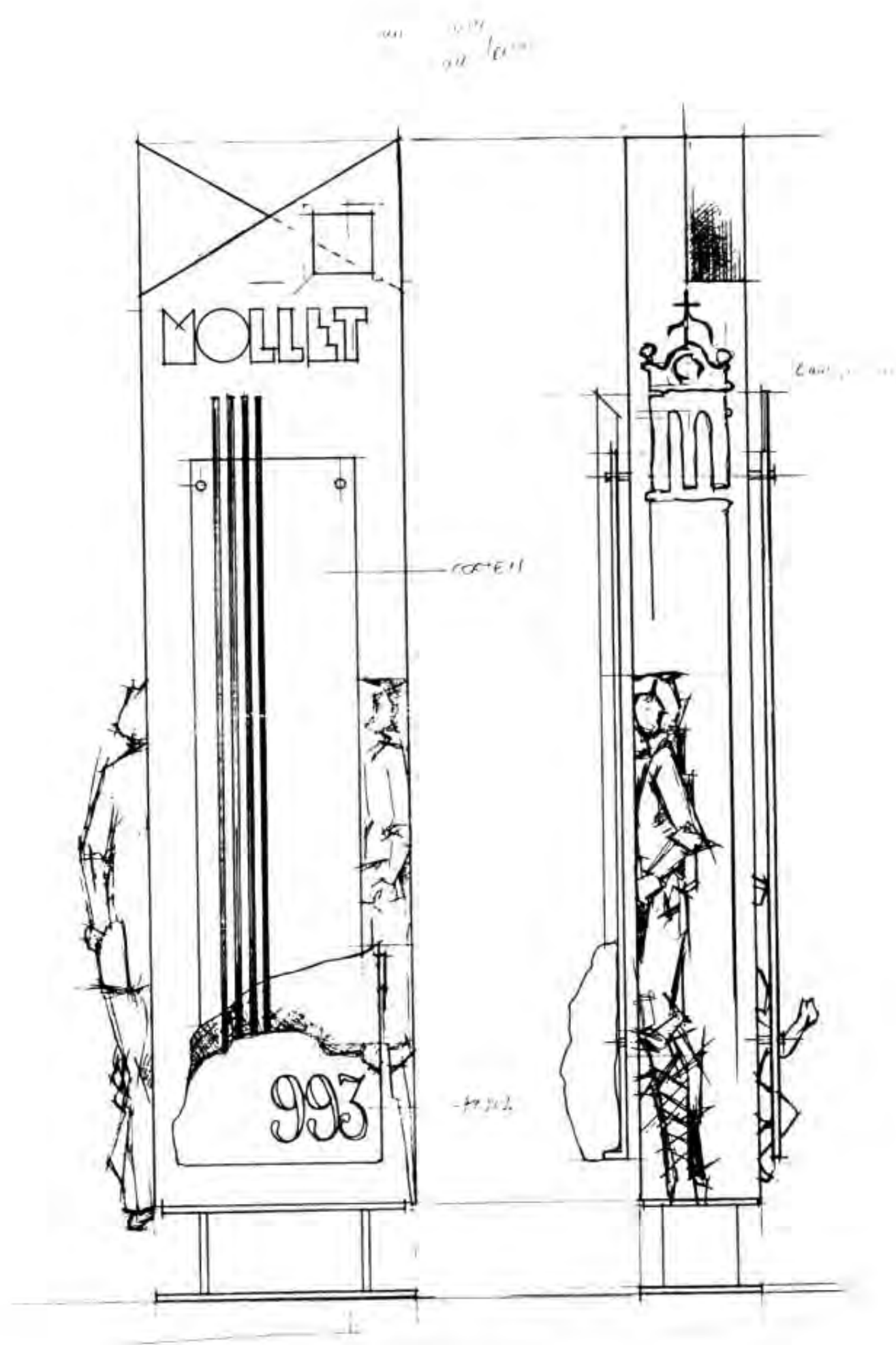
Dels condicionaments habituals no calia ni parlar-ne, com l'enclau, els materials, les dimensions, el preu. S'havia de comptar tot.

Calia afegir elements nous al projecte. Elements que fins fa pocs anys cap escultor no s'havia ni plantejat, com materials sense manteniment, amb relativitat de costos i economia de pes, de llarga durada sense que haguessin de necessitar treballs de restauració. I un darrer component, i potser el més important, que fos invulnerable a l'agressió, no tan sols dels elements meteorològics i ambientals, sinó de l'element humà, el més corrossiu de tots.

Calia, doncs, com un alquimista, començar a barrejar tots els components a la recerca d'un producte final idoni.

Com a gènesi del treball, podíem partir d'una data, el 993, símbol de l'assentament de primers pobladors, coincidint en el temps amb la fundació o el naixement de Catalunya com a nació.

Una gran pedra, com a element de construcció, podria ser el primer element en el conjunt. Amb pedres fem murs, amb murs cases i amb cases pobles. Ja tenia un primer element. Els altres podien ser el passat (la pedra), el present i el futur. Tres fites en la història d'un poble.

Alçats del monument al Mil·lenari.

Un prisma central podia servir de suport a tot el conjunt d'idees disperses encara; un prisma rematat a la seva part superior per dues puntes oposades, que visualment representaven una «M».

D'un passat agrícola, remuntant-nos mil anys enrera, en el fons de la nostra història, a un present de modernitat, sense oblidar que els pobles els fan els homes i les dones.

Tenia ja dos elements més: l'home del passat, refós dins del prisma central, com un personatge llunyà que ve des dels nostres orígens. I la pedra, com a símbol de l'esforç, suport de les quatre barres de la nació mare i que té un rovell antic i també simbòlic.

La modernitat havia d'adquirir un altre caràcter. Parlar del present podia fer-se també a través de l'home, encara que en una altra actitud: la del present palpable, que surt d'aquell mateix origen que és el prisma central.

Un home en actitud decidida a avançar amb un llibre a la mà, com a símbol d'una cultura que ens ajudarà a seguir endavant.

Els dos personatges ocupaven dues arestes oposades en el conjunt, però la pedra i el rovell de la catalanitat els fonia en un objectiu comú: el futur.

El futur, una nena en actitud joganera, quasi fugint del prisma central com a símbol d'esperança, de fe en un futur simbolitzat per un «1993» inoxidable i brillant, sobre una base rovellada de passat, simbòlica primera pedra que comença amb aquesta data: 993.

En maquetar acabariem de dir-ne altres aspectes, alguna llegenda, algun símbol mes complementarien l'explicació.

La resta ja la diria la «vox populi», per a ells es feia.

RUTA DEL MIL·LENARI A SANTA MARIA DE GALLECS

Presentació

«NOTES» publica els textos que varen ser llegits en la Ruta del Mil·lenari a Santa Maria de Gallecs, el diumenge 23 de maig de 1993. Rememoren la història mil·lenària de Mollet en una mena de «paralitúrgia», on les referències històriques s'enllacen amb textos bíblics, textos d'en Salvador Espriu i Àngel Guimerà. El poble hi va participar amb respostes aclamatories i amb cants.

El text és de l'escriptor i poeta badaloní Joan de Déu Soler i Amigó, qui el va redactar en ocasió del Mil·lenari de Catalunya, en un acte celebrat al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, per part de l'església de Badalona. Mn. Joaquim Brustenga n'ha fet l'adaptació amb l'assessorament de l'historiador Mn. Joan Galtés.

El text està dividit en quatre parts, corresponents a les quatre «estacions» que es varen fer en la Ruta. Tenen per títol: «Litúrgia de la llum» (parròquia de St. Vicenç); «El do de la terra» (església de Plana Lledó); «Retaule de la història» (Can Borrell); «La terra i el treball dels homes i les dones» (Can Cònsul).

La comunitat cristiana de Sant Vicenç de Mollet celebra el Mil·lenari del poble.

El diumenge, 23 de maig, més de 200 persones caminaren des de la parròquia de St. Vicenç fins a l'església romànica de Sta. Maria de Gallecs. La comunitat cristiana ha volgut celebrar el Mil·lenari de Mollet, perquè aquelles famílies pageses que vingudes del Pirineu i del Ripollès s'establiren a les terres aleshores deshabitades del Vallès,

concretament en el lloc on després serà Mollet, honoraven ja a Sant Vicenç i a Sant Letó i es reunien per a celebrar l'Eucaristia. Mil anys, doncs, de vida cristiana.

Els marxaires portaven un foulard que els identificava, en el qual hi havia gravat el segell de la parròquia amb la llegenda «Mil·lenari 993-1993».

Era una tarda agradable, assolellada i primaveral. La gent es va concentrar a l'església parroquial. El ciri pasqual, ben adornat, presidia la trobada. «Cada poble és un Poble de Déu. Cada terra és Terra Promesa...» El memorial de la nostra història mil·lenària, celebrat en el si de la comunitat cristiana, és un sagrament de comunió amb tots els molletans que ens han precedit. I és un memorial de Pasqua, una «celebració pasqual». Els fidels de cada generació han seguit Crist, mort i ressuscitat. «Tu ets la llum del món», cantava el poble.

Amb el cant vibrant de «Poble de Déu, poble en marxa. Junts fem camí», es va començar la marxa. La primera parada fou a l'església del barri de Plana Lledó, on es varen llegir uns textos que proclamaven que la terra és do de Déu. «Déu ens va donar aquesta terra com herència», aquestes terres del Vallès.

Davant la masia, malauradament mig enrunada, de Can Borrell i a l'ombra dels grans blocs de vivendes que s'estan construint, vàrem fer un repàs de la nostra història mil·lenària.

El grup de marxaires va seguir pel mig dels camps de blat i de civada fins a la masia de Can Cònsul. Allà vàrem recordar el treball de la terra dels nostres avantpassats: el pa, el vi i l'oli, «fruit de la terra i del treball dels homes i les dones»; els oficis i treballs de les generacions posteriors: dels ferrers i fusters, dels teixidors, basters i mestres d'obra. Fins arribar a les darreres generacions, quan un gran allau de famílies vingudes d'arreu treballaren a les noves fàbriques dels polígons industrials i varen haver d'anar a viure a les noves barriades. «I on antigament érem cinc-cents habitants, o dos mil, vam arribar a ser-ne deu mil i quaranta mil... I duïen noms i costums diferents, i la nostra fillada».

A l'església de Santa Maria de Gallecs s'hi ajuntaren molts d'altres germans. Feia goig de veure aquelles pedres romàniques, bellament il·luminades, i una església plena de gom a gom, i la plaça exterior també plena, seguint la celebració a través de la megafonia. Amb les lletanies dels sants, dels sants venerats pels nostres pares: «Sta. Maria, Sant Vicenç, diaca i màrtir, Sta. Joana de Lestonnac,

Sant Jordi, Sant Isidre, Sant Eloi...» s'inicià la solemne Eucaristia. Un «Crec en un Déu» cantat a ple pulmó ens enllaçà amb la fe professada des de fa mil anys.

A la sortida, festa popular. Els novells castellers de Mollet, amb els grallers de Barberà, aixecaren els seus pilars i torres. Es va escoltar la sardana del Mil·lenari, composta pel molletà Jaume Boix, amb lletra d'en Joan Aliguer. Els pastissers de Mollet obsequiaren els assistents amb coca i vi dolç.

Fosquejava ja. Plens de satisfacció i de vivències de fe, retornàrem a Mollet, amb ganes de repetir cada any aquesta «Ruta a Gallecs».

Joaquim Brustenga

Can Borrell. Rememorant el «Retaule de la història».

La Ruta del Mil·lenari fent camí cap a Can Cònsul.

amb motiu de les celebracions del
Mil·lenari de Mollet.

La comunitat cristiana de Mollet,
junt amb els germans de les parrò-
quies veïnes de l'arxiprestat,
rememora la història mil·lenària
dels nostres avantpassats,
tot fent camí
vers l'església romànica
de Santa Maria de Gallecs.

Diumenge, 23 maig

Cada poble és un Poble de Déu.
Cada terra és una Terra Promesa.
El memorial de la nostra història,
celebrat en el si de la comunitat,
és un sagrament de comunió
amb tots els molletans
que ens han precedit en el signe de la fe,
i ens uneix amb tots aquells,
creients i no creients,
d'aquí i d'arreu,
que hem rebut aquesta terra
com a herència.

RUTA DEL MIL·LENARI A GALLECS

23 de maig de 1993

I. Parròquia de Sant Vicenç

LITÚRGIA DE LA LLUM

PRESENTACIÓ - INTRODUCCIÓ

Cada poble és un Poble de Déu.
Cada terra és una Terra Promesa.

La salvació s'acompleix en la història i cada història personal o col·lectiva és una Història de Salvació. Cada escriptura i cada tradició commemorada és reveladora, i cada temps té els seus signes, per tot aquell qui creu.

El memorial de la nostra història mil·lenària, celebrat en el si de la comunitat cristiana, és un sagrament de comunió amb tots els molletans que ens han precedit amb els signes de la fe i viuen en la pau: pagesos, menestrals, clergues i religiosos, obrers, patrons, intel·lectuals, polítics, artistes... Homes, dones, joves i vells, nens i nenes... Aquest memorial també ens uneix amb tots els germans en la fe de les comunitats cristianes veïnes, amb els nouvinguts d'arreu, amb els creients i no creients, tots els que hem rebut aquesta terra com a herència.

I és un memorial de Pasqua, de passatge en el temps des d'aquest món al Pare. Una celebració pasqual, mentre el peregrinatge continua, on ressona l'Amén! i el cant de l'Al·leluia!.

—(Hi ha el *Ciri pasqual* al centre, adornat)

—*Cant pasqual*: Al·leluia de Taizé

DIACA:

Crist ahir i avui,
Principi i Fi,
Alfa i Omega,
D'ell són els temps i els segles

9

993

3

A ell la glòria i el poder
per tota l'eternitat.
—*Tu ets la llum del món*

DIACA:

Que la llum de Crist esvaeixi les tenebres del cor i de l'esperit.
Déu va dir: Que la llum sigui. I la llum va brillar.
—*Tu ets la llum...*

DIACA:

El poble que vivia en les tenebres va veure una gran llum.
Ell era la llum dels humans i la llum brilla en mig de les tenebres.
—*Tu ets la llum...*

DIACA:

Vosaltres sou la llum del món. I no s'encén una llàntia per posar-la des-
sota un mesuró, sinó damunt del canalobre, perquè brilli per a tots.
(El diaca aixeca el ciri i el mostra)
—*Tu ets la llum...*
—CANT (tot sortint al carrer) *Poble de Déu, poble en marxa...*

II. Església de Plana Lladó

EL DO DE LA TERRA

—CANT: *Lloat sigueu, oh Senyor nostre*

LECTOR:

Amb un núvol els va guiar de dia
i tota la nit amb resplandors de foc.
Esberlà les roques del desert
i els donà beure abundosament:
de la pedra féu brollar torrents
féu córrer les aigües a riuades.

PROFETA:

Alceu-vos! Anem a prendre possessió de la terra. Es un país obert.
Cert, Déu l'ha lliurat a les vostres mans; és un lloc on no manca
res del que hi ha sobre la terra.

POBLE:

Ens va donar aquesta terra com a herència.

LECTOR:

Déu va passar-hi en primavera
i tot cantava al seu pas.
Canta la terra encara entera,
i canta que cantarà.

POBLE:

Ens va donar aquesta terra com a herència.

LECTOR:

Canta l'ocell, el riu la planta,
canten la lluna i el sol.
Tot treballant la dona canta,
i canta al peu del bressol.

POBLE:

Ens va donar aquesta terra com a herència.

LECTOR:

I canta a dintre de la terra
el passat jamai passat,
i jorns i nits, de serra en serra,
com tot, canta el Montserrat.

POBLE:

Som i serem gent catalana,
tant si es vol com si no es vol,
que no hi ha terra més ufana
sota la capa del sol.

PROFETA:

El teu Déu et condueix a una terra bona, terra de torrents d'aigua, de fonts
i de pregones deus que neixen a la vall i a la muntanya. Terra de blat,
i d'ordi, i de vinyes, i de figueres, i de magraners, terra d'oliveres i d'oli,
i d'arrop. Terra en la qual no menjaràs pa amb mesquinensa, de res no
et mancarà. I menjaràs, i et sadollaràs i beneiràs el Senyor, el teu Déu,
per la terra bona que t'haurà donat.

LECTOR:

A la plana de la comarca del Vallès, en els punts més baixos de la depres-
sió del prelitoral, prop del riu Besòs, quan hi baixaven aigües netes i abun-
dants, solcat pel torrent Caganell i la Riera Seca, hi havia una terra ano-
menada Molletum o Moletó o Molledo.

Un terreny enfonsat, amb aiguamolls i basses, una terra difícil per a ha-
bitar-hi.

La carena del litoral —amb Sant Mateu, el coll de la Conreria, el turó de
Castellruf— el separen de la Mediterrànea. Està encerclat pel Montseny,
els Cingles de Bertí, Sant Llorenç del Munt i el turó de Montcada.

POBLE:

Ens va donar aquesta terra com a herència.

LECTOR:

Quan la llum pujada des del fons del mar
a llevant comença just a tremolar,

he mirat aquesta terra,

he mirat aquesta terra.

Quan per la muntanya que tanca el ponent
el falcó s'enduia la claror del cel,

he mirat aquesta terra,

he mirat aquesta terra.

Mentre bleixa l'aire malalt de la nit
i boques de fosca fressen els camins,
 he mirat aquesta terra,
 he mirat aquesta terra.
Quan la pluja porta l'olor de la pols
de les fulles aspres dels llunyans alocs,
 he mirat aquesta terra,
 he mirat aquesta terra.
Quan el vent ens parla en la solitud
dels meus morts que riuen d'estar sempre junts,
 he mirat aquesta terra,
 he mirat aquesta terra.
Mentre m'envelleixo en el llarg esforç
de passar la rella damunt els records,
 he mirat aquesta terra,
 he mirat aquesta terra.

PROFETA:

Quan hi haurà enmig de tu un pobre, a la terra que el teu Déu t'ha donat,
no enduriràs el teu cor, ni tampoc clouràs la teva mà al teu germà pobre.
Li donaràs, i al teu cor no recarà de donar-li. I amb motiu d'aquesta cosa,
Déu et beneirà en tota obra teva i en tota empresa de la teva mà. Car
pobre no mancarà mai en mig de la terra.

CANT:

Lloat sigueu, oh Senyor nostre

III. Can Borrell

RETAULE DE LA HISTÒRIA

CANT:

Junts escriurem.

CRONISTA:

El comte Guifré el Pelòs inicià la repoblació de la Catalunya Vella. S'han organitzat, poc a poc, els comtats catalans. El fill Guifré Borrell segueix baixant amb pobladors que venen del Pirineu superpoblat, del Ripollès, vers Osona i les terres baixes del Vallès, molt perjudicades per les incursions sarraïnes.

PROFETA:

Cert, mil anys són als ulls del Senyor,
com el dia d'ahir, que ja ha passat,
talment una vetlla nocturna.
Els aneu semblant un any i un altre,
i són com l'herba que creix;

creix i treu flor al matí,
al vespre es marceix i s'asseca.

CRONISTA:

Era el primer dia de juliol de l'any 985, quan al-Mansur arribava amb el seu exèrcit davant les muralles de Barcelonba, des del sud. Nit i dia, sense interrupció es creuaven les armes dels combatents. El comte Borrell resisteix. La situació de la ciutat era desesperada i del rei dels francs no arribava cap ajut. Barcelona fou saquejada i destruïda. El comte Borrell, fugitiu, trenca els lligams amb el rei dels francs. Així començà la independència de fet de Catalunya.

CANT:

Junts escriurem

CRONISTA:

L'any següent és destruït a sang i foc el monestir de Sant Cugat, que havia esdevingut un important fogar de cultura. El comte Udó refarà el monestir i la seva influència en els pobles veïns, com Mollet.

PROFETA:

Cap al vespre dieu: Bon temps, que el cel és roig encès; i al matí: Mal temps, que el cel és roig ombriu. Sabeu conèixer l'aspecte del cel i ¿els signes dels temps no apreneu a esbrinar-los?.

CRONISTA:

Les famílies que venen a viure a les comarques baixes despoblades esdevenen petits propietaris de la terra que conreen. Amb gran esforç hagueren de preparar la terra insalubre de les nostres contrades. Els fruits de la terra eren difícils d'aconseguir. Vivien amb estretors materials i amb moltes inseguretats: caresties, guerres, incursions sarraïnes, pestes...

PROFETA:

Sabeu prou bé, doncs, en quin temps vivim, i que ja és hora de desvetllar-nos; perquè ara la salvació és més a prop nostre que quan vam creure.

POBLE:

Amb vostre nom comença nostra història.

PROFETA:

Perquè jo crec que els sofriments del temps present no són pas proporcionats a la glòria que s'ha de revelar en nosaltres. Ja que és en esperança que hem estat salvats, i és amb paciència constant que ho anhelem.

POBLE:

Amb vostre nom comença nostra història.

CANT:

Goigs de St. Vicenç.

IV. Can Cònsul

LA TERRA I EL TREBALL DELS HOMES I LES DONES

A.

CRONISTA:

L'agrupació rural de terres i masos dispersos tenien com a centre l'església parroquial. Hi seran venerats Sant Vicenç, Sant Leto, Santa Maria... Al voltant de l'església s'hi feu la sagrera: un recinte de trenta passes de radi que gaudia de dret d'asil. Per això a les sagreres, a més del cementiri, s'hi feren construccions per a residir-hi i per a tenir-hi en lloc segur les provisions.

Les campanes de l'església parroquial repiquen el ritme del viure i morir de la pagesia: temps de treball i de repòs, temps d'oració i lloança. Repic de festa gran i toc de sometent, d'arravatada en perill de tempesta, de saqueig i de guerra, toc de queda i de morts...

I al seu temps, la terra, amb la benedicció de Déu i el treball dels homes i les dones, va donant el seu fruit.

PROFETA:

Heus aquí que va sortir el sembrador a sembrar. I, tot sembrant, unes llavors van caure arran del camí...; unes altres van caure en lloc rocós, on no tenien gaire terra...; d'altres van caure entre els cards...; d'altres van caure a la terra bona, i van donar fruit, l'una cent, l'altra seixanta, l'altra trenta.

CRONISTA:

Blat, vinya, olivera. El pa, el vi i l'oli... sagraments mediterranis de la terra, sagraments del treball, de la comunitat humana. Sagraments d'una terra mil·lenària, d'un treball mil·lenari, d'un poble mil·lenari, d'una església mil·lenària.

POBLE:

Fruit de la terra i del treball dels homes i les dones.

PROFETA:

Aquells que sembren enmig dels plors
cridaran de joia a la sega.

Se'n van a sembrar tot plorant,
duent la llavor per escampar;
però tornaran amb crits de festa,
duent les seves garbes.

POBLE:

Fruit de la terra i del treball dels homes i les dones.

PROFETA:

Sortós de tu, fidel de Déu,
que vas pels seus camins.

Podràs viure del treball de les teves mans,
seràs feliç i tindràs sort.

La teva esposa fruitarà com una parra
en la intimitat de casa teva;
veuràs els fills com plançons d'olivera
entorn de la taula.

Es així com serà beneït
l'home fidel a Déu.

POBLE:

Fruit de la terra i del treball dels homes i les dones.

CRONISTA:

Dels homes i les dones que ens han precedit amb el signe de la fe sobre
la suor del seu front i que han trobat la pau.

Perquè d'un primer gra en va brostar una espiga,
i aquella espiga va tornar a granar,
i del seu gra en va brostar un altra espiga,
i han seguit mil collites d'espigues i de gra.

Gra d'aquell mateix gra,
pa de la mateixa terra, madurat pel mateix sol.

POBLE:

Fruit de la terra i del treball dels homes i les dones, amb la benedicció de
Déu. Us oferim, Senyor, aquest pa de mil treballs, de mil sols, de mil co-
llites. I aquest vi de mil veremes. Que sigui per a nosaltres menjar i be-
guda espiritual, i que Déu sigui beneït per sempre.

(Ofereixen:

*un gra pa de pagès en una panera amb tovalló blanc,
una garrafa i un porró de vi,
una branca d'olivera.)*

CANT:

Us beneirem

B.

CRONISTA:

A la nostra terra s'hi cultivava blat i ordi i un bon cànem i molt lli. Hi
havia pasturatges per alimentar els vedells d'on obtenien les pells, bous
per a treballar la terra, porcs, ovelles i vaques. S'hi feien formatges, man-
tega i mató. Ànecs i pollastres, que utilitzaven també com a moneda d'in-
tercanvi.

POBLE:

Hem viscut del treball de les nostres pròpies mans.

CRONISTA:

Hi havia ferrers i fusters. En coneixem un que es deia Martí Faber, que
vivía dins de la sagrera. Hi havia teixidors de lli, corders, esparters, bas-
ters i mestres d'obra.

POBLE:

Hem viscut del treball de les nostres pròpies mans.

CRONISTA:

I tots tenien el seu sant patró i la seva confraria.

Con-fraria volia dir germanor, comunitat.

Els gremis exercien la solidaritat, l'ajuda mútua, socorrien els malalts, els orfes i les viudes; ensenyaven l'ofici als aprenents fins a aconseguir fer l'obra mestra.

POBLE:

Hem viscut del treball de les nostres pròpies mans.

CRONISTA:

I sant Vicenç va arribar a ser patró de la vila.

CANT:

Us beneirem

(Mostren diferents objectes: una gerra, una ferradura, un mall, un cabàs d'espart, una paleta i una plomada, etc...)

C

CRONISTA:

I Mollet va començar a créixer i a eixamplar-se.

I va començar a poblar-se d'altra gent, vinguda de les comarques veïnes.

POBLE:

I dúiem noms i costums diferents, i la nostra fillada.

CRONISTA:

I ja en el nostre segle, va venir gent de més al sud, de terres murcianes. I venien a treballar a la fàbrica, a les indústries que s'havien obert a Mollet: a Can Fàbregas, a La Teneria, a Can Mulà...

POBLE:

I dúiem noms i costums diferents, i la nostra fillada.

CRONISTA:

I encara, va venir un gran allau de les terres andaluses i extremenyas, de les contrades castellanques, de Galícia i d'Aragó. I venien a treballar a les noves fàbriques dels polígons industrials, i van haver d'anar a viure a noves barriades.

I on antigament érem uns cinc-cents habitants o dos mil, vam arribar a ser-ne deu mil i quaranta mil.

POBLE:

I dúiem noms i costums diferents, i la nostra fillada.

PROFETA:

I quan un foraster vindrà a viure a la vostra terra no l'afeixugareu. El foraster que sojorna amb vosaltres us serà com un dels nostres nadius, i com a tu l'estimaràs; car forasters fóreu a la terra d'Egipte.

I pàtria, que volia dir «terra dels pares», per a tots els que van venir a Mollet a quedar-s'hi va passar a voler dir «terra dels fills».

(Porten com ofrenes: una llançadora, peces de maquinària...)

CANT

Us beneirem...

Arribant a l'església de Gallecs, es va celebrar l'Eucaristia.

Punt i final. Celebració de l'Eucaristia
a l'església de Gallecs.

DESCOBRIR UN POU DE POSSIBILITATS

Oriol Fort

Segurament, un dels temes més importants i interessants des d'un punt de vista sociològic —i polític i psicològic— de just aquest moment en el nostre país i, molt probablement en la nostra civilització europea més desenvolupada, en el nostre àmbit geopolític, és la dificultat de trobar objectius o il·lusions comunes sobre les que hi hagi un ampli acord i que, així, puguin esdevenir motiu, raó, justificació o excusa d'esforços col·lectius, de dedicacions plurals, que promoguin una font de creativitat, d'avenç, de solidaritat —entesa com a responsabilitat col·lectiva— i, per tant, de progrés.

Aquesta manca d'objectius i d'il·lusions col·lectives no és pas d'ara mateix; segurament a Catalunya i a Espanya fa a l'entorn de deu anys que plana sobre nosaltres o, encara més exactament, que ha aterrat sobre la nostra pell o que s'està endinsant en els nostres cors o en els nostres espèrits.

Des de la deu vegades mil·lionària il·lusió de canvi de l'any 82 —paradigma d'il·lusió profunda, política, social, cultural—, fins la incalculable i vitalíssima il·lusió participativa dels Jocs olímpics i paralímpics —paradigma d'il·lusió emotiva, festiva, compensadora, alternativa—, segurament només trobem, com a element més definitori d'una època, un lent però imparable avenç del pessimisme i de l'individualisme. És a dir, l'avenç d'allò que és tot el contrari de la il·lusió col·lectiva.

Però l'objecte d'aquesta comunicació no és analitzar l'avenç de l'*anti-ser-social* —tot i que no voldria deixar d'advertir sobre l'enorme potencial perill que estem gestant per a la humanitat—, sinó parlar d'una exemplar excepció que no són els Jocs olímpics i paralímpics —inoblidables excepcions—, sinó el Mil·lenari de Mollet.

I ho sento i ho escric des de la delicada posició d'un *vingut d'arreu*, que les circumstàncies de la vida l'han portat a haver de tenir un paper prominent en l'organització i realització del Mil·lenari; commemoració, sense cap dubte, històrica per a la ciutat.

Dic delicada perquè a vegades he tingut la sensació de constatar l'existència d'un cert *sentiment de propietat* del Mil·lenari i de Mollet, estès entre algun sector de la ciutadania, que em creava —com a *vingut d'arreu*— una certa inconfortabilitat. Crec, però, sortosament, que el conjunt de la celebració del Mil·lenari i la pluralíssima participació han contribuït, de manera notòria, a modular aquests sentiments. Possiblement això és així perquè hom ha pogut constatar, entre d'altres coses, amb aquesta commemoració, que la recuperació de la personalitat molletana (una personalitat molletana pròpia de principis del segle XXIè., i no pas de principis del segle XXè.) és possible i en part és ja una realitat.

Quines característiques ha reunit el Mil·lenari per a convertir-lo en una il·lusió col·lectiva i generador d'aquests canvis?

Al meu entendre podem destacar-ne les següents:

1. El Mil·lenari ens ha permès descobrir l'origen i el camí. El temps, que tot ho suavitza i que ens fa més comprensius, més condescendents, ens ha permès observar aquests orígens i camí més amb la tendresa i la identificació del qui mira fotos d'infantesa, que no pas amb l'amargor i el ressentiment del qui es dol en la soledat.

2. Hem descobert que tenim passat. I hem descobert que tenir passat ens permet quelcom semblant a tenir raó d'orgull, tenir motius per a sentir-nos orgullosos, cofois: tenim història, no som uns qualsevols, uns no-res, tenim arrels, tenim la noblesa, la distinció, la dignitat de l'antigor.

3. No hem celebrat la victòria de ningú contra ningú. Així, certament, hem commemorat uns fets on no existeixen guanyadors, però tampoc ningú no n'és el perdedor.

4. La commemoració no ho era per a protagonismes individuals, ans el contrari, col·lectius. N'eren protagonistes tots els homes i dones de la història de Mollet —el poble de Mollet—. D'altra banda, aquelles persones que en la nostra història més destaquen, són persones que no ens creuen animadversió, sinó al contrari, simpatia. Des de Mir de Mollet fins a Gaietà Ventalló o Vicenç Plantada.

5. Les entitats que més han perdurat al llarg de la història i, per tant, amb un paper destacat en cada una de les èpoques del nostre devenir ciu-

tadà (l'Ajuntament i l'Església), són les entitats més col·lectives que encara existeixen, i l'una i l'altra, en democràcia, no ens són imposades. L'Ajuntament és fruit del conjunt de decisions individuals envers la vida social i col·lectiva; l'Església és fruit de la voluntat de pertanyença de cada un dels individus que la conformen com a comunitat. La seva llarga història i el seu paper actual, en legitimaven, sense malvolences, la seva notòria presència.

6. Les entitats organitzadores (precisament les suara esmentades) han afavorit i esperonat, amb encert, la participació, i per tant el protagonisme, de totes les entitats i persones que ho han desitjat. El resultat: desenes d'entitats i associacions, desenes d'actes propers i engrescadors, milers de persones.

7. El Mil·lenari ha tingut un altre encert: el posar èmfasi en que tots som, d'una forma o altra, *vinguts d'arreu*. Que no hi ha qui existeix aquí des de sempre, sinó que des de sempre hem anat venint, hem anat conformant-nos com a poble acceptant tots aquells que han anat venint d'arreu. Aquest criteri en la celebració del Mil·lenari ha permès que les persones —ja molletanes— que més recentment han vingut d'arreu (andalusos, gallecs, aragonesos, extremenys...) es sentissin en la normalitat: *nosaltres no som l'excepció; com tants en la història del nostre poble, hem vingut d'arreu*. El Mil·lenari ha estat, doncs, un extraordinari factor d'integració (com a sensació personal de voluntat d'unió a un cos plural, de pertanyença a un cos plural).

8. L'acte central del Mil·lenari, amb la presència dels reis d'Espanya, i la noble i digna solemnitat pròpia d'esdeveniments històrics que semblaven insomiables i inabastables per als molletans, esdevingué la confirmació que Mollet i els seus ciutadans i ciutadanes no som un poble qualsevol, vulgar, gris, anodí; ans el contrari, que tenim el nivell humà, l'alçada ciutadana mereixedora del més altíssim honor, en aquest cas personificat amb la presència reial. Això no és un conte de fades; alliberats —si més no per unes hores— de tota la superestructura (segons la terminologia marxiana) podíem sentir-ho perfectament així. A molts els succeí: la meravellosa humanitat de l'emoció incontrolada.

La combinació de tots aquests factors és el que ha fet possible que el Mil·lenari no hagi estat una commemoració elitista i minoritària, sinó massiva i festiva, però ensems solemne i culta i, en cap cas, vulgar o carrinclona.

Aquesta ha estat la clau, i el que ens ha permès que els dos criteris fonamentals que des de bon principi es marcaren les entitats organitzadores —identitat i participació— hagin estat plenament assolits en la mesura que això és possible de fer-ho en un any.

A partir d'aquest moment neixen —persisteixen— dos reptes, que són, bàsicament, l'aprofundiment en aquells dos criteris: reforçar el sentiment d'identificació amb un poble, una gent i una història, i convertir aquesta identificació —un sol cos plural— en motiu, argument d'esforç col·lectiu, de solidaritat i de civisme.

Ja des d'ara mateix ens cal treballar-hi. El Mil·lenari ens ha descobert un pou de possibilitats.

Un pou: imatge de profunditat, d'arrelament, de món desconegut, d'impuls incontenible per a conèixer, d'empenta irreprimible d'anar a allò més desconegut, de foscor que cal il·luminar, de perills ignots, però, a la fi, de mare-terra, d'aigua-vida.

Alguns estem entusiasmats. Intentarem encomanar-ho!

FRANCESC MASPONS I LABRÓS, UN FOLKLORISTA DEL VALLÈS

*Agraïm la col·laboració d'en Francesc Pujol,
membre de la Societat Històrico-cultural.
Museu de Bigues i Riells*

Santiago Villanueva

Francesc Maspons i Labrós nasqué a Granollers el 23 d'abril de 1840 i morí l'1 de setembre de 1901, a la seva casa pairal de Bigues. Primogènit d'un llinatge antic, amb casa pairal a Bigues i residència habitual a Barcelona.

Continuant la tradició familiar des de ja entrat el mil sis-cents, seguí la carrera de lleis, es doctorà en dret administratiu i exercí de notari. Fou advocat i membre de la Directiva del Col·legi de Barcelona (del que fou degà el 1897).

Exercí de fiscal municipal substitut del districte de Sant Pere; actuà als jutjats de primera instància, en comissió de diversos partits judicials; fou vocal, el 1879, de l'Associació Artística-Arqueològica de Barcelona; membre del Congrés català de jurisconsultors de 1880; president, el 1881, del primer certamen científic literari de Granollers; delegat en el concurs pel partit judicial d'Igualada; delegat pel Col·legi Notarial de Barcelona a l'Assemblea Notarial de Madrid; vice-president, el 1882, de la secció de Dret i d'Història de Catalunya del Centre Català; membre del Congrés Jurídic de Barcelona celebrat durant l'Exposició Universal de 1888, i del Congrés Econòmic Nacional del mateix any; vocal de la Secció arqueològica i membre del jurat per les guies de Catalunya en la mateixa exposició de 1888; president de l'Associació d'Excursions catalanes; soci numerari de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; membre de la Internacional Folklore Congrés, de Londres; mantenidor dels

Francesc Maspons
i Labrós.

Jocs Florals de Barcelona de 1867, 1868 i 1886, i president dels mateixos, el 1897. Presidí l'Associació d'Excursions Catalana (1883-91), a la qual donà un gran impuls, especialment a la secció de folklore. Impulsà la seva unió amb l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques per constituir el Centre Excursionista de Catalunya, que presidí (1892-96).

Col·laborà en els periòdics *La Bandera Catalana*, *La Lumanera*, de New York, *Lo Gay Saber*, *Lo Calendari Català*, *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalanes*, *Revista Històrica*, *La Renaixensa*, *La Il·lustració Catalana* i *La Literatura Popular*.

La seva especialitat com escriptor foren els estudis històrics de Catalunya: les Corts catalanes, la forma de govern de Barcelona, etc.

De la seva obra són notables els prefacs a *El llamp i els temporals*, de Cels Gomis, i *Notes folklòriques de la vall d'Ager*, de Joan Porcioles. Publicà també *Jocs d'infància* (1874)¹, *Les bodes catalanes*² (1877, *Semprevives* (1885)³, *Tradicions del Vallès* (1876) i *Lo Vallès* (1882).

Tal com hem dit, va ser un dels fundadors de la revista *Lo Gay Saber*, juntament amb la seva germana petita, més coneguda per «Maria de Bell-lloch», i amb Francesc Pelagi Briz, marit de la seva germana gran. En Francesc Pelagi recercà les cançons, Maria de Bell-lloch les llegendes, i el nostre autor les tradicions, rondalles i jocs d'infants.

Amb el títol *Lo Rondallaire* publicà el 1871 una primera sèrie de contes populars. En seguiren altres el 1872, 1875, i el 1885 la completa

amb l'obra *Contes populars*. Aquest rondallaire va sostenir una densa correspondència amb els més preuats folkloristes de l'època. En destaquen els sicilians Pitré i Marino, l'escandinau Lidfors i Antoni Trueba (que recollia les volanderes contalles del vell poble èuscar). Va tenir tant d'èxit que l'escriptor vienès Poremvoiez va escollir, pel llibret d'una òpera, l'argument del conte *Les tres roses*, que estava inclòs en dites col·leccions.

Quan era membre de l'Acadèmia de Bones Lletres, que presidí abans de morir, va presentar els treballs *Recuerdos históricos de Molins de Rey* (1890) i *Un bandolero feudal* (1898). Aquesta última obra és el motiu del següent article.

El títol original és: «UN BANDOLERO FEUDAL». «Memoria leída en la sesión ordinaria celebrada por la Real Academia de Buenas Letras en el día 7 de Marzo de 1898, por D. Francisco de Sales Maspons i Labrós».

El document és una part del procés judicial contra Huguet de Bigues, i consta, segons el Sr. Puiggarí ⁴:

«de catorce y media mitades de pliegos de papel muy recio y lustroso, especie de marquilla de la marca procesal, partidas á lo ancho, formando como tiras unidas una al pie de la otra por medio de tres puntos de hilo blanco, de manera que en conjunto forman una larga tira, divididas en dos fracciones, la una de veinticuatro palmos y la otra de ocho y medio; total treinta y dos y medio pliegos. Probablemente á la cabecera falta un medio pliego, y entre las dos secciones habría á lo menos cuatro ó cinco, con lo que alcanzaría una longitud de unos cincuenta palmos. Las declaraciones, escritas á una sola cara, siguen en párrafos de correctas líneas, a cosa de un dedo de distancia de ambas márgenes, en el carácter menudo y bien formado, aunque lleno de abreviaturas, de aquella época» ⁵.

En aquesta obra l'autor ens informa de la història de la família dels Bigues.

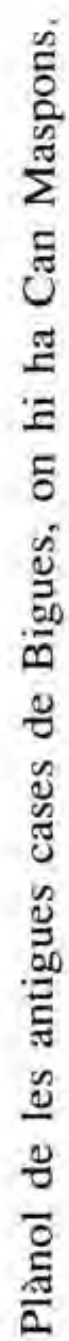
L'origen de la casa de Bigues queda referida a l'antiquíssima *Crònica de Catalunya*, de Berenguer de Puigpardines. És una de les cases que, després de la reconquesta de Carlemany, van quedar en peu.

Maspons ens diu, a finals del segle XIX, que «la casa estava pujant la muntanya», essent llavors molt antiga, no gaire gran, però amb un aspecte més gran que la resta que es conserven d'aquella època. Està situada sobre un torrent que baixa de Puiggraciós, rodejada d'un extens arbrat;

L'era de Can Maspons.

Helchor Escudero Pbro. Economo.

i encara avui es conserva un ampli barri amb els seus corrals i dues finestres més d'estil gòtic primitiu. La casa de Bigues era la casa feudal de la comarca, allí hi vivia el senyor feudal. Com que la reconquesta del Vallès fou molt ràpida, no va ser necessària la construcció de fortaleses, ni demanar als vasalls grans prestacions. Per tant, la casa de Bigues no presentava aspecte de castell, ni tenia fossats ni muralles.

Pel que es refereix a la família de Bigues, trobem en els pergamins antics conservats a la rectoria de Bigues les següents referències:

«à siete de calendas de septiembre del año 33 del reinado de Luis el joven, Bernando de Bigas (Bigiis) juntamente con su mujer Guillermina, dieron á la iglesia de Bigas diferentes tierras y Mansos ó heredades para el sostenimiento de la misma (...)»⁶.

Consta també que, el 1201, Pontius de Bigas (Pons de Bigues) amb el seu fill Pere, van donar de la seva propietat el terreny que avui ocupa l'església parroquial, i tres-cents passos més al voltant, pel cementiri.

A 8 de les calendes del mes d'agost de 1318, apareix un Guillem de Bigues. En el mateix segle XIV, segons un pergami de l'ajuntament d'Orrius, surt un altre Bernat de Bigues. I, el 1425, segons un pergami de la rectoria de Bigues, es troba un Humbert de Bigues. De dates posteriors ja no es troben més dades de la casa de Bigues.

NOTES

1. Col·lecció de poemes.
2. Opúscle que descriu un casament a les nostres muntanyes, amb motiu del casament del seu amic, el doctor Pitre de Palerm.
3. Un aplec de fantasies originals i traduccions escollides.
4. Segon arxiver de l'Arxiu Municipal de Barcelona, a finals del segle XIX.
5. Francisco de Sales y Maspons, *Un bandolero feudal*, pàg. 12.
6. Ibídem, pàg. 9.

BIBLIOGRAFIA

- FRANCISCO DE SALES MASPONS Y LABRÓS. *Un bandolero feudal*. Hijos de Jaime Jesús, Impresores. Barcelona, 1901.
- FRANCESC MASPONS I LABRÓS. *Tradicions del Vallès*. Biblioteca Folklòrica Barcino. Núm. 2. Barcelona, 1952.
- *Col·lecció de Lectura Popular*, vol. 6, pàg. 33-34. Estampa. La Renaixensa.
- *Enciclopèdia Catalana*.

BIBLIOTECA FOLKLÒRICA BARCINO

TRADICIONS DEL VALLÈS

PER
FRANCESC MASPONS
I LABRÒS

Núm. 2

Portada del llibre «Tradicions del Vallès».

APÈNDIX

Oferim un petit resum de dues de les Tradicions d'en Maspons: «Les encantades de Vallderrós» i «El salt de la núvia», contingudes a «Tradicions del Vallès», 51.

LES ENCANTADES DE VALLDERRÓS

La llegenda es situa a Vallderrós, una estreta clotada situada al nord dels Cingles del Bertí, una mica més amunt de Riells.

En mig de tanta vegetació i amb els regalims d'aigua que per tot arreu corrien, una jove i bella pastoreta que menava un petit ramat es va ficar per un viarany desconegut del cingle i es fa trobar, sense adonar-se'n, dintre d'aquella clotada. Els cabrits que portava per avantguarda es van endinsar, i amb ells les ovelles, al bell mig de l'espessor. Quan la pastoreta se'n va adonar, ja era massa tard i no va trobar sortida. Com que l'única solució era seguir els corriols que feia el mateix bosc, tot d'una es va trobar al Gorg de les Donzelles.

En aquest gorg, segons una altra llegenda, s'explica que en el temps dels moros, el senyor del castell de Montbui havia imposat als seus vasalls, entre altres tributs, el lliurar-li cent donzelles cada any. Un dia, simulant els cristians una festa al peu del castell, van dur cada un d'ells, sota la roba, una arma i, en un moment de distracció dels sarraïns, van poder reconquerir el castell, fent fugir al Senyor del castell i alguns dels seus vasalls, refugiant-se a la cova que hi ha passat el gorg, que des de llavors es diu la Cova del Moro. Tot i així, al cap de poc temps el Senyor va recobrar la seva dominació, però no va sortir d'aquella cova, ja que era de difícil accés.

El tribut de les donzelles (després les trametia a altres *caïds* d'Espanya) es va mantenir.

Era un capvespre d'un d'aquells anys quan les millors noies de la comarca, manades pels seus *esbirros*, anaven a la Cova del Moro. La nit estava plena de núvols i el vent xiulava amb força. Quan van arribar al pas del gorg, ja enfosquit, un tro esgarrafós va ressonar per tota la timba i, de sobte, alçà totes les aigües del gorg, i en un tres i no res va engolir d'un sol cop les cent donzelles. Tot seguit s'aixecà una blanca llum que ho omplí tot de resplendor. Sorpresos per la llum i atordits per la tempesta, tant el moro com els seus vasalls, perdut el seny, van caure daltabaix de la timba. A partir d'aquell dia, d'ells no se n'ha sabut res més.

Doncs bé, és en aquest gorg on va anar a parar la pastoreta. De sobte, una veu humana i tan sonora que semblava un cant de sirena, va pujar de dins del gorg i cantava com mai us podeu imaginar. La pastoreta va quedar bocabadada, tota commoguda i, pas a pas, va acostar-se al gorg més i més. S'hi veia atreta. I heus aquí que, per art d'encantament, es va trobar enmig de palaus de cristall i plata.

Badant, relliscà i caigué al fons del gorg, sense que d'ella en quedés més rastre que un xic de borra que en la seva filosa hi havia. De la borra, que anava nedant pel rierol, en feu niu un rossinyol, que tot l'any cria, omplint-ho sempre tot d'harmonioses cantades.

Les ovelles del ramadet, en veure desaparèixer la ramadera, van quedar convertides en pedres, que encara es poden veure al gorg.

Qui s'acosti al gorg i vulgui provar quina fondaria té, bé ho saben els de Riells: no tindran prou corda, i una veu del fons avisa: no n'hi ha prou encara.

Les encantades d'aquell lloc van decidir fer reina a la pastoreta per la seva bellesa i gentilesa. Des de llavors, quan comença a fer-se de nit, elles baixen a banyar-se als llacs de sota i a jugar per les coves, cantant llurs cançons. Si la nit és clara, les encantades es posen a fer bugada i a donar cops de picador que des de Riells s'escolten, així com les rialles i els enraonaments. Però si la nit és fosca i amenaça la tempesta, es posen a ballar la sardana voltant els llacs i, roda que rodaràs, s'enlairen cap a la nuvolada fins que la desfan.

Les dones de Riells, quan tenen un fill malalt, obren la finestra i el mostren, i diuen que de seguida es curen.

EL SALT DE LA NÚVIA

Heus aquí que un dia una donzella pujava cap a l'ermita de Puiggraciós, per donar la seva mà a un ric comte que de desconegudes terres havia vingut. Ella s'havia promès a Maria Santíssima, i no volia trencar la seva promesa; però tant els seus pares com els seus parents ho volien, i ella havia d'obeir-los.

Amb ella hi anava una comitiva, i amb el comte una altra. Ambdues es va trobar en un dels revolts; eren moltes les ganes del jove comte per trobar-se amb sa promesa. Però tan bon punt es van trobar, el cavall que duïa la donzella va donar un bot i, tot girant en rodó, arrencà a córrer semblant a un llamp i va llançar-se costa avall.

En un principi tots es van quedar parats per la sorpresa, més tot seguit es llançaren a tota brida per aconseguir aturar el cavall de la donzella; més l'intent fou en va. El cavall va continuar corrent fins arribar damunt d'un torrent que gairebé per l'indret de l'església de Bigues passa. La timba, que no se li veia el fons, era dreta i espantosa. El cavall es va aturar només el temps necessari per a donar una més forta embranzida i, de cop, llençar-se per damunt de tot allò, fins a ésser al jaç de l'aigua.

En aquell moment del salt, els perseguidors tot just arribaven. Es van posar a diferents punts damunt de la timba, però ja havien fet tard. Descavalcaren dels cavalls i van anar al fons del torrent a cercar el cavall i la donzella, però no van trobar res. Sols allí on havia caigut el cavall, damunt d'una roca, van veure assenyalsades les seves potes, que encara avui es poden veure. Des d'aquell dia el lloc va ser conegut, com avui, pel Salt de la Núvia.

HUGUET DE BIGUES

Jaume Vilaginés

L'home més pèrfid del Vallès

"es creu i es sap que l'esmentat Huguet és dels pitjors homes del Vallès", declaració de T.F. de Montmeló.

El 21 de juliol de 1266 el rei en Jaume dictava sentència contra una reclamació que els nobles de Catalunya ("nobiles et milites Cathalonia") havien presentat davant el rei. Clamava l'estament aristocràtic contra el judici i posterior execució que un tribunal, format pel veguer i alguns prohoms de Barcelona, havia realitzat sobre un noble el qual havia estès la por i els abusos per algunes localitats del Vallès. Es tractava d'Huguet de Bigues.

El rei va decidir que el judici havia estat just i absolia aquells que havien portat el cas contra Huguet de Bigues, els homes i la ciutat (universitat) de Barcelona, juntament amb el veguer reial. Prèviament a l'apel·lació dels nobles, havia estat executat en Huguet en aplicació de la sentència en contra seva. El rei donava la raó als jutges de la ciutat de Barcelona i al veguer del Vallès i de Barcelona, tot i que l'afectat era un membre de l'aristocràcia.

Els privilegis jurídics de la noblesa catalana, recollits en els Usatges i establerts en les primeres reunions a Corts durant el segle XIII, justificaven la reclamació dels nobles. No obstant, el monarca va preferir consolidar l'administració estatal del territori, que en aquell moment s'estava difonent pel Principat, malgrat que això pogués indisposar els nobles catalans¹.

Afortunadament, ens ha arribat la majoria de la documentació del sumari judicial que es va fer per condemnar n'Huguet. Es tracta del llistat d'acusacions i de declaracions de testimonis que va fer el tribunal, juntament amb les declaracions de l'acusat. Hi manca una part del procés inquisitiu i la sentència condemnatòria.

Tot aquest material va ser recopilat i transcrit per F. Maspons y Labrós a començaments del present segle, que hi va afegir el document de la sentència reial a favor del procès i condemna de l'acusat ².

Els principals testimonis del procès van ser els pagesos que vivien en una àrea ben delimitada del Vallès -i alguna població veïna del Maresme-

Les acusacions contra n'Huguet eren força variades i greus: abús de la força, segrest, intimidació, robatori, rapte, violació i, fins i tot, homicidi.

La lectura de les acusacions dels pagesos ens presenta la imatge d'un bandit sense escrúpuls, un veritable cràpula que impunement tenia sotmesa la comarca en la por i el pillatge. El mateix Sr. Maspons i Labrós no va poder resistir la temptació de titular el cas de n'Huguet com la d'"un bandolero feudal"; un malfactor, que curiosament usava poc de la força i que aconseguia dels pagesos el que volia sense recórrer a la violència. Ho feia mitjançant la intimidació, aprofitant l'ambient de terror que ell segurament afavoria i que es concretava en la "mala fama" que corria de veu en veu per tota la comarca.

Un bandoler feudal

"Huguet és home de mala fama i va viure molt temps de rapinyes que feia als homes del Vallès"

declaració de Benet de Bufateres de la parròquia de St. Fost.

"té fama de conversar amb furtius i bandits i vivia de la violència i de serveis forçats dels homes del Vallès"

declaració de P. Sabater de la sagrera de S. Sadurní de Montornès

Les trapelleries de n'Huguet van cansar les seves víctimes, que durant molt de temps confesaren haver estat sotmesos a la intimidació i haver acceptat amb resignació i per por les arbitriietats de n'Huguet. Les seves reclamacions van ser recollides per les autoritats públiques; en concret, pel veguer reial de Barcelona i el Vallès, i les autoritats de Barcelona.

El veguer era el delegat del monarca encarregat d'exercir el poder en el territori de la vegueria. La comarca natural del Vallès formava una vegueria, juntament amb el territori de la ciutat de Barcelona i el pla que l'envoltava. El veguer entenia de les causes judicials, a més de defensar els interessos de la monarquia i de procurar per la pau pública. Tenia el poder del mer i mixt imperi sobre les terres de jurisdicció reial; és a dir,

Huguet de Bigues en les seves malifetes actuava a la zona del baix Vallès, entorn del castell de Montornès, especialment entre les parròquies de Martorelles, Sant Fost, Montmeló, Montornès i Vallromanes. Sembla que també va estendre ocasionalment el seu àmbit d'actuació cap a algunes poblacions del Maresme, com Vilassar, Llavaneres, Alella i Premià, i a alguna altra del Vallès Oriental, com Vallderió. El cognom Bigues va donar lloc a una família, amb la qual probablement estava relacionat n'Huguet, arrelada en la localitat del mateix nom.

No obstant, el cognom i la zona on actuava n'Huguet no tenen res a veure, segons l'única font que coneixem sobre el personatge, el judici que va servir per a condemnar-lo. Potser algunes referències al castell de Vilassar, on sembla que es va refugiar algun cop, el podrien vincular a l'entorn de la família senyorial dels Sant Vicenç, senyors del castell de Vilassar.

Els Sant Vicenç, per altra banda, tenien dominis a ambdós vessants de la carena litoral, cap al Vallès i cap al Maresme.

era el jutge de les causes que implicaven tot tipus de condemnes, incloses les que suposaven càstigs corporals o la mort del reu.

N'Huguet va ser executat després del judici, tot i ser membre de la noblesa i gaudir d'un estatus social privilegiat. En el procés apareix identificat com a *milites*, és a dir membre de la petita noblesa.

La reclamació que va fer l'estament nobiliari contra el judici i la seva execució s'entén, perquè quan es va produir el procés, suposem que entorn de 1266, la jurisdicció dels veguers sobre les persones que formaven part de l'aristocràcia era posada en qüestió; per tant, es discutia la legitimitat del procés. Passat el temps, va quedar clar que sí que havien d'estar sota la tutela legal del veguer, sempre i quan s'hagués comès el delictes o el crim en territori que depenia del rei i no de cap senyor feudal.

Dels documents que ens han arribat que formen el conjunt del procés es pot deduir els passos i el mètode processal que es va seguir ³.

El procés

El tribunal es devia reunir en una sala i escoltava les declaracions dels pagesos. Probablement, quan els testimonis declaraven hi estava present l'acusat perquè, en plena declaració, a vegades, sobtadament l'escrivà recull una rèplica que nega allò que s'està dient (*negavit hoc capitulum*). Els testimonis juraven i seguidament se'ls feia una pregunta general que els permetia començar la declaració (*G. de Serra iuravit et interrogatus dixit*). A vegades, quan havien acabat, se'ls feia una pregunta concreta sobre alguns aspectes de la seva aportació testimonial o se'ls preguntava si coneixien quelcom sobre alguna acusació anteriorment feta. En general, els interrogats afirmaven tenir coneixença de rumors sobre altres malifetes de n'Huguet. Molt sovint les declaracions acabaven amb una valoració personal de la figura de l'acusat, normalment negativa (home de mala fama, que es veia amb bandits i furtius, etc.)

Les declaracions dels testimonis van ser molt nombroses perquè, sense comptar la part que falta de la documentació que s'ha perdut, sumen quaranta-una. Aquesta fase inquisitiva degué portar entre tres i quatre jornades, d'un dimecres a un dissabte. L'escrivà anotava la data, quan es començava una nova jornada; no obstant manca la del divendres, que podia haver estat omesa involuntàriament i la del primer dia, que correspon a la part de la documentació que no ens ha arribat. El mateix dissabte es degué aprofitar per a realitzar la segona fase del procés, que va consistir en interrogar l'acusat. Aquest responia a acusacions concretes, plantejades durant les declaracions dels testimonis i que no havien quedat invalidades per declaracions contràries d'altres testimonis. L'acusat no es va

limitar a negar els fets en rodó, sinó que rebatia les inculpacions amb una versió diferent. I moltes de les seves justificacions són plenament lògiques, des de la seva òptica, la d'un feudal.

Sobre la sentència no ens ha arribat cap informació i sabem que l'acusat va ser condemnat a mort i executat pel document del rei Jaume que hem comentat més amunt. De tota manera, en l'interrogatori que se li va fer ja es pot entreveure la sentència ulterior. Cada cop que n'Huguet negava o donava una altra versió d'una declaració acusatòria, l'escrivà acabava donant més valor a la declaració del testimoni. I, en acabar l'interrogatori, el notari va anotar: que el predit Huguet és home de mala fama i opinió i gran lladre, i es relacionava amb furtius i bandits, etc. ho proven els testimonis que s'han donat contra n'Huguet; la qual cosa representa una antel·lació de la sentència.

Drets senyorials enfront de llibertats pageses

“Des de fa cinc anys que n'Huguet recaptava blat per tota la parròquia de Martorelles”

declaració de R.P. Terrades.

“Va donar (el pagès) a n'Huguet, qui va venir al seu mas amb set servidors, dotze diners per servei (pro servitio), que va donar més per por que per pròpia voluntat”

declaració de Dolça de Canyelles, de la parròquia de Sant Fost.

En el decurs del procés queda clar el punt de vista dels pagesos, que es rebel·len contra les accions d'Huguet totalment contràries als seus drets. No obstant, hi ha alguns aspectes que fan pensar que el comportament del feudal no era només el d'un fora de la llei, sinó que estava abusant d'alguns drets que justificaven la seva actuació. Es tracta, per tant, d'esbrinar el perquè del comportament de n'Huguet, que com veurem no era la d'un simple malfactor, sinó la d'un membre d'una classe social, la dels feudals, que actuava freqüentment com ho feia Huguet sobre la pagesia de la contrada ⁴.

Per un costat sabem que n'Huguet demanava pagaments *pro servitio*; és a dir exigia als pagesos el lliurament d'una prestació senyorial indefinida, probablement relacionada amb la seva autoritat com a senyor del lloc. També cal fer notar que un dels abusos dels quals es queixen els pagesos era un servei que antigament havia cobrat l'Estat i que en el segle XIII era una renda senyorial: l'alberga.

L'alberga era el servei que obligava el pagès a subministrar aliments i allotjament al senyor quan aquest li demanava. En la requisitòria judicial no apareix la paraula alberga, però són cinc els cops que Huguet va sol·licitar que li servissin menjar, a ell i als seus acompanyants, homes d'armes. En Pere de Carrancà, pagès de Martorelles, va dir que n'Huguet li va exigir que li donés menjar (*dare eis ad comedendum*) i el pagès li va donar "per por que li tenia". També en T. Benedicte de Vinci, de Martorelles, explicà que "Huguet, amb cinc homes armats li van matar tres gallines i es volien endur dues capsos i es van quedar al mas a menjar les gallines, amb carns salades, pa i vi", i el testimoni ho va permetre també per por. Són cinc casos, però podem comptar que l'abús (o el dret) el va practicar més cops, perquè alguns testimonis parlen de fets ocorreguts diversos anys enrere.

En tots els casos Huguet negava que se li donés el menjar per la força, sinó que ho feia amb el vist-i-plau del pagès del mas: "Interrogat n'Huguet, va dir que amb cinc homes va menjar en l'esmentat mas amb el permís de G. de Viver (pagès del mas)".

N'Huguet no es defensava al·legant que tingués cap dret sobre les terres o els pagesos que l'acusaven. Es dedicà a negar els fets o a explicar-los, tot dient que els pagesos actuaven per pròpia voluntat. Solament admetia que les requises o apropiaments de blat i altres productes els feia per un servei que li devien els pagesos - que aquests lògicament no acceptaven, sinó per la força, és clar -, no sabem si just o injust.

D'altra banda, hi ha dos fets que fan pensar que els pagesos gaudien dels beneficis de no estar sotmesos a cap senyor feudal i, per tant, de tenir com a únic senyor el rei. El primer el trobem en una declaració, la d'en Rotlandus de Montornès. En ella el testimoni explica que un dia, davant les intimidacions (i insults) de n'Huguet, el va amenaçar de portar-lo davant el poder del rei o del senyor del castell de Montornès ("*Nhuguet ious faria dret en poder de moseyor Rey, ho del seyor del castel*"). El pagès l'amenaçà en recórrer al poder del seu senyor, que és el rei, o el seu representant immediat, el castellà de Montornès. N'Huguet li va respondre amb la sobergueria i la fanfarronada d'afirmar prendre's el dret per la força i agredir-lo amb un bastó ("va pegar el testimoni qui tenia la mà ocupada quan conduïa els bous (llaurant), un cop al cos amb un pal").

L'altre fet el trobem en la intervenció del veguer, funcionari reial. Primer encapçalant la persecució del feudal, probablement a través d'un antecedent del sometent, perquè el mateix Rotlandus de Montornès va ser agredit per n'Huguet en represàlia per haver participat en una batuda en contra seu; segons diu Huguet, va colpejar en Rotlandus "perquè va sortir

al so que convocava contra ell". Després, dirigint el procés i condemnant l'acusat.

* * *

Així, per un costat el feudal posava en pràctica uns drets que podia tenir en el territori, evidentment extralimitant-se, usant la violència, la intimidació i l'abús excessiu, especialment pel que fa al tracte de les dones; excedint-se amb comportaments per altra banda força freqüents a l'època entre la noblesa, molt insensible i menyspreativa pel que fa a la pagesia.

D'altra banda, tenim la pagesia que troba intolerables no només les actituds del feudal, sinó les seves pretensions d'imposar-los unes càrregues que ells no accepten i que entenen pròpies d'un bandit; al capdavant ells pertanyien a senyoriu reial.

Raptes, violacions, profanacions i homicidi

"Va dir que era fama per tota la terra que n'Huguet forçava dones"
declaració de P. Dominici.

La violència com actitud i com a tàctica

Hem citat anteriorment alguns dels abusos i arbitriarietats que cometia n'Huguet. L'exigència de serveis en espècie, com blat, i en moneda i també els àpats gratuïts que es feia servir per la força en els masos on recalava, que rememoren el servei de l'alberga, van ser dues de les injustícies de les quals es queixaven els pagesos. Però no les úniques. Les altres van ser tan oneroses i enutjoses pels que les van patir com les anteriors.

De tota manera, els pagesos les acceptaven i no procuraven combatir-les; per una raó ben senzilla: el comportament de n'Huguet i l'escamot que el solia acompanyar havien creat un ambient de temor entre la població que alentaven, i probablement exageraven, els rumors populars.

Així els pagesos vivien amb la por constant de trobar-se amb n'Huguet i el procuraven evitar, fins al punt d'eludir sortir del mas quan no era imprescindible: "ni el testimoni (Rotlandus de Montornès) ni la seva filla volien de nit sortir de la casa, i especialment la seva filla per la fama que n'Huguet tenia de forçar les dones".

Per crear aquest ambient que tant els afavoria, donat que els facilitava la tasca d'obtenir el que volien dels pagesos, n'Huguet i els seus usaven la violència, però d'una forma controlada. Amenaçaven, però no feien mal, i en tot cas colpejaven sense ferir considerablement, com va fer amb

el mateix Rotlandus de Montornès, que li va plantar cara i, per rebaixar-li els fums, li va clavar un cop amb el bastó, a més d'insultar-lo barroerament. Quan trobaven certa resistència a les seves pretensions, actuaven amb certa agressivitat amb els béns del mas. Així ho van fer quan van anar, Huguet i cinc homes armats, a la casa de G. de Vinci de Martorelles i, quan el masover els va dir que no els volia donar menjar, van "matar gallines, van agafar carns salades i van obrir alguna bóta de vi, van agafar una aixadella que la volien ficar en el pa, sinó és que la dona del testimoni els ho va canviar per dotze diners que van ficar al pa i van menjar tant com van voler".

El comportament violent de n'Huguet era freqüent entre els membres del seu grup social, que els documents anomenen "*milites*" i que formaven part de la noblesa feudal; no actuaven sempre violentament contra la pagesia per extreure-li els beneficis del camp. Alguns cops es basaven en drets legals per justificar el seu comportament, en altres ocasions s'intervenien en territoris d'altres senyors o d'institucions eclesiàstiques; en aquests casos els pagesos podien recórrer al seu senyor legal per demanar que s'aturessin les arbitrarietats i violències. En general, aquests tipus d'exaccions obtingudes per la força i de forma arbitrària s'anomenaven toltes, forcies, questes i acaptes, estaven força esteses i eren una font d'ingressos important entre la noblesa, una veritable forma de pirateria senyorial.

De tota manera, no cal oblidar que la violència feudal no pretenia només usurpar al pagès el que produïa de la terra per la força, sinó també intimidar-lo perquè s'avingués pacíficament a les pretensions dels feudals.

Raptes i violacions

Una de les acusacions que més es repeteix en els rumors que esmenten els testimonis o que declaren haver patit directament, és la que fa culpable a Huguet de violacions de dones. Els pagesos tenien constància dels gustos de n'Huguet per les jovenetes verges i les amagaven quan estava a l'abast: "moltes dones verges es salvaguardaven d'ell de dia i de nit, perquè n'Huguet de Bigues volia posseir-les".

I en la parròquia d'aquest testimoni (G. Company, de Martorelles) eren algunes les jovenetes que igualment "es custodiaven d'ell". Però la fama també la tenia per perseguir tota dona bonica: "qualsevol dona que era bonica, li fugia per por que li tenia" (declaració de Berengaria Cibila de Mola, de Martorelles).

Alguns cops la violació anava acompanyada pel rapte, com va passar en el cas Geralda, filla d'Elisenda de Brugueres, a la qual Huguet va pretendre com a esposa i, davant la negativa de la jove, va entrar al mas on vivia, per la força. La va treure del cofre on l'havia amagada la seva mare i la va portar, junt amb els seus sicaris, a un bosc prop del castell de Montornès, on va cometre estupe ("defloravit eam") i se la va endur a casa del seu pare, a Montpalau (Maresme), on la va tenir i la va prenyar; després el va seguir, atemorida, per allà on anava i va estar a Vilassar i Barcelona, per mesos.

Són diversos casos més els que es presentaren en el judici de dones forçades o obligades per temor a sotmetre's als desitjos de n'Huguet. En alguns casos els pares, una vegada n'Huguet els proposava que li permetessin passar la nit amb les seves filles, les procuraven amagar, però quan el feudal els sorprenia s'avenien a allò que pensaven que era irremeiable, per por. Per exemple, Ramon de Senfost va accedir a enviar la seva filla a Barcelona, després que Huguet l'amenacés de violar-la per la força si no s'avenia als seus desitjos. N'Huguet imposava el que en l'actualitat col·loquialment s'anomena el "dret de pernada", que mai va existir legalment en la societat medieval catalana. El fet que n'Huguet s'aprofités de la seva posició de força, no implicava que tothom, fins i tot ell mateix, reconegués que es tractava d'actes fora de la llei i immorals. El mateix Huguet intenta, en el seu descàrrec, demostrar que mai va tocar cap dona sense el permís d'ella. Quan se'l va acusar d'haver forçat la dona d'Arbert de Mola, va explicar l'escena dient que "quan passava davant del mas li va atreure la dona de n'Arbert, la va voler veure, va demanar si podia entrar i, en presència de n'Arbert i amb el seu vist-i-plau, va entrar i es va limitar a contemplar-la, i va estar quiet, es va "escalfar fins a cremar-se" ("*escalfavit ad ignem*") i després se'n va anar"; la qual cosa demostra un grau d'autocontrol molt gran per part seva.

El tema de les violacions i els raptes planteja el de la situació de la dona medieval. Mentre algunes dones portaven masos, perquè els marits probablement havien mort, la qual cosa els donava un marge important d'independència, les joves havien de protegir la seva virginitat. La freqüència amb que apareix l'expressió "desflorar", i el fet que el tribunal s'interessés per si les dones forçades eren o no verges, fa pensar que les joves eren valorades com a moneda de canvi, per un possible matrimoni. També sobta la facilitat amb que s'accepta el fet de la relació sexual forçada, tant pels pares com per part de les mateixes joves. Algunes d'elles va declarar en parlar del fet d'haver estat forçada, que no es considerava violada, encara que al principi no li agradava i ho feia més per temor que per pròpia voluntat.

Les malifetes de n'Huguet no acabaven amb robatoris, intimidacions, violències, estupres, violacions i raptos. Una de les acusacions que més sovint s'esmenta és la d'un homicidi que pretesament va cometre l'inculpat. Molts testimonis comentaren haver sentit parlar del tema i alguns testificaren que alguna cosa van presenciar. Segons les versions, n'Huguet va assassinar un escuder seu (*"scutifero"* o *"trotario"*) prop de la sagrera de la parròquia de S. Fost. Aquesta acusació, gravíssima, convertia l'acusat en possible reu de mort, si es confirmava. De tota manera, un dels testimonis va fer una completa descripció dels fets que exculpava n'Huguet, i convertia el que els pagesos veien com un horrible assassinat (fet propi de la imatge que s'havien fet del feudal), en la mort per enfermetat de l'escuder. Aquest sembla que es va trobar malament quan estava amb el seu senyor assegut a la tanca de la sagrera, protegit a l'ombra. N'Huguet el va increpar perquè no s'aixecava i en fer-ho, va vomitar. Huguet li va donar un cop amb un bastó perquè s'espavilés i l'escuder va caure a terra, probablement mort. N'Huguet, alarmat, el va posar sobre de la tanca de la sagrera i se'n va anar a buscar una manta per tapar-lo. Algun testimoni explica que no va tornar i que el cadàver va ser enterrat pels popis pagesos.

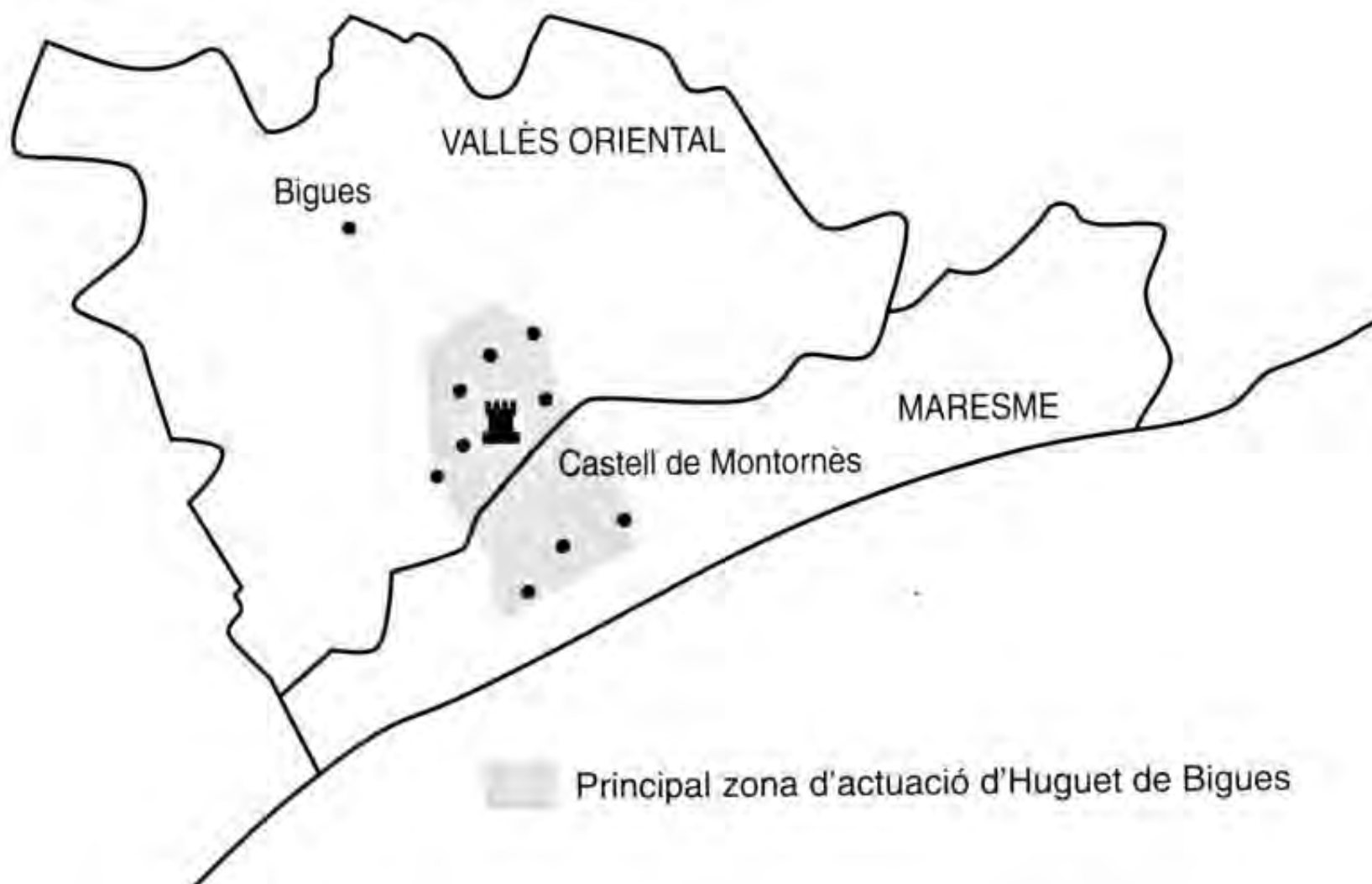
Les dues versions, la d'un conjunt de testimonis, que després es va convertir en un rumor estès que parlava d'un assassinat, i la del testimoni presencial, Joan de Sant Fost, que exculpava l'inculpat, ens demostren fins a quin punt la imatge del bandoler, brutal i violent, no costava gens de convertir-la en la d'un assassí per part d'una població atemorida. Sensatament el tribunal no va considerar aquesta acusació, i probablement si n'Huguet va ser condemnat a mort ho va ser per les moltes altres raons -i greus- que hi havia en contra seu.

Una altra acusació que l'inculpava era la d'haver entrat i profanat una església, la de S. Climent, contravenint una de les clàusules més important de la Pau i Treva⁵. Ell ho justificà dient que ho va fer quan estava en guerra contra Simó de Laure. L'església era del seu oponent i, per tant, objectiu militar.

També se l'acusava d'haver segrestat algun pagès, tenir-lo retingut i haver demanat rescat per la seva llibertat. Se'n queixava d'un fet semblant P. de Montornés, que havent anat a buscar fusta va ser segrestat i, per la seva llibertat, va haver de pagar XV sous i mig entre n'Huguet de Bigues i Ramon de Bigues.

Algunes acusacions més es comptabilitzen entre les nombroses queixes dels pagesos. Haver robat uns esparvers, aus de cetreria, que obligà a mantenir als pagesos; haver robat un cavall del senyor del castell de Montornès, un altre cavaller com ell, després de penetrar a la sagrera de Montornès per la força, fet que estava prohibit per la normativa de la Pau i Treva; haver manllevat robes i haver demanat cobrar a canvi; haver fugit de la llei i haver amenaçat l'autoritat pública en la persona del veguer, Ramon Porcell, etc. Sempre amb la violència com únic dret, fins al punt que les seves víctimes devien haver celebrat el fet de ser condemnat i executat. Potser a l'espera d'un altre feudal, que usant i abusant de la força, sense o amb drets reconeguts, com n'Huguet, els obligués a sotmetre's als seus dictats i arbitrietats.

De tota manera, segurament, aquella generació de pagesos de Martorelles, Montornès, Sant Fost, Vilanova, Montmeló, Alella (i probablement d'alguna altra població veïna), van retenir a la memòria la por que van patir i la brutalitat de la qual van ser víctimes molt de temps, per les trapelleries i malifetes "del pitjor home del Vallès".

Mapa dels dominis d'Huguet de Bigues,
a l'entorn del Castell de Montornès.

UN BÁNDOLERO FEUDAL

MEMORIA

LEÍDA EN LA

SESIÓN ORDINARIA CELEBRADA POR LA REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS

en el día 7 de Marzo de 1898

POR

D. FRANCISCO DE SALES MASPONS Y LABRÓS

BARCELONA

HIJOS DE JAIME JEPÚS, IMPRESORES

CALLE DEL NOTARIADO, 9.—TELÉFONO 151

1901

Portada de l'opuscle sobre Huguet de Bigues,
d'en Francesc Maspons i Labrós.

NOTES

1. Els Usatges són una compilació de normatives legals que es va començar a fer en el segle XI i es va anar completant posteriorment. Es un codi legislatiu feudal. Les seves normes, conjuntament amb les decisions de les Corts generals, pretenien defensar els interessos econòmics, polítics i socials de la noblesa feudal. Es lògic, per tant, que el poder del rei estés molt limitat. Per contra, des de la monarquia es buscava defensar els àmbits del poder reial i la decisió de jutjar un noble i executar-lo, i la posterior protesta de l'estament aristocràtic s'explica per aquest estira-i-arronsa característic de l'època. Per més informació vegeu: Lalinde J. *La jurisdicción real inferior en Cataluña*, Barcelona, 1966.

2. Els documents que ens expliquen la història de n'Huguet els va publicar F. Maspons y Labrós a *Un bandolero feudal*, Barcelona, 1901. Els originals són de l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona, sense catalogar. Un, el més llarg i el més important, és el judici de n'Huguet. L'altre és la sentència revisòria del cas presentat al rei. Maspons i Labrós es va basar en la transcripció de l'original de l'arxiver Josep Puiggarí. I en la introducció de la transcripció que va publicar ens descriu el document original: "Compónese, según detalla el propio Sr. Puiggarí, de catorce y media mitades de pliegos de papel muy recio y lustroso, especie de marquilla de la marca procesal, partidas á ancho, formando como tiras unidas una al pie de la otra por medio de tres puntos de hilo blanco, de manera que en conjunto forman una larga tira, divididas en dos fracciones, la una de veinticuatro palmos y la otra de ocho y medio; total falta un medio pliego, y entre las dos secciones habría á lo menos cuatro ó cinco, con lo que alcanzaría una longitud de unos cincuenta palmos. Las declaraciones, escritas á una sola cara, siguen en párrafos de correctas líneas, á cosa de un dedo de distancia de ambas márgenes, en el carácter menudo y bien formado, aunque lleno de abreviaturas, de aquella época."(pàg.12)

3. Sobre les característiques del document original vegeu la nota anterior

4. Hi ha molta bibliografia sobre el caràcter violent de l'aristocràcia feudal. Pel cas de Catalunya es pot llegir Bonnassie, P. *Catalunya, mil anys enrere*, Barcelona, 1979. El comportament violent dels feudals, que sotmetien per la força i la intimidació als pagesos, va ser general a tota l'Europa occidental. A Catalunya, els abusos que es van convertir en exaccions permanents els pagesos els anomenaren eloqüentment "mals usos".

5. Les reunions de Pau i Treva van aparèixer a principis del segle XI a Catalunya i es van estendre després per Europa. Van ser un intent de frenar la violència feudal i van sorgir de la iniciativa eclesiàstica i estatal (el comte); l'objectiu era protegir els indefensos, sobretot els pagesos, dels abusos feudals. A Catalunya les seves conclusions van quedar com normativa legal. Vegeu sobre el tema: Junyent, E. *La Pau i Treva*, Barcelona, 1975.

EL RÈGIM MUNICIPAL AL BAIX VALLÈS EN EL S. XVI

Xavier Pérez i Gómez

Introducció

El segle XVI fou una època puixant per a la vida municipal a la nostra comarca, especialment al Vallès Oriental meridional. Efectivament, el 1550 els pobles de Sta. Perpètua, St. Fost, Cabanyes i Martorelles es deslliuraren del feudalisme i, al cap de poc temps, aprovaren un «estatut municipal» amb el qual s'haurien de governar des d'aleshores. Anys després, en concret el març de 1564, les parròquies de La Roca, Vilanova, Malanyanes, Òrrius i Vallderiolf, deixaren de dependre del senyor del castell de la Roca i redactaren i aprovaren uns capítols similars.

Finalment, la primavera del 1573, el municipi format per Mollet, Gallecs i Parets (creat ja el 1385), decidí reformar el seu govern local i confeccionaren uns «Capítols per al bon govern...». Foren uns anys, doncs, d'esplendor dels Consells municipals, reunits en Consells generals quan hi assistien tots els caps de família i en consells ordinaris o restringits, quan només hi assistien un reduït nombre de consellers, 12 membres en el cas de Mollet i Sta. Perpètua-St. Fost, o 14 en el cas de La Roca (en aquest cas, tenien tres jurats i un *mostassaf*).

1. Els Capítols per al bon govern de Mollet

Tot i que al llibre «Moledo-Mollet, 993-1993» ja vàrem fer referència a aquest document, que creiem cabdal per a la història municipal de Mollet, ara hem cregut oportú de publicar sencer el text que po-

dem qualificar com l'«Estatut municipal» vigent en aquesta localitat des del 1573 fins al 1716, any de publicació del Decret de Nova Planta. Aquests capítols van regular, doncs, durant segle i mig el funcionament de la universitat (municipi) composta per les poblacions de Mollet, Parets i Gallecs.

1.1. Un text necessari per a la concòrdia

Aquests Capítols van respondre a l'intent d'acabar amb els continus enfrontaments pel control del poder local, i es va celebrar un Consell General (una assemblea comunal de les tres parròquies) per tal d'arribar a un acord i redactar-los: «*Que attès que ab determinació del Consell General de dites parròquies que han tingut entre ells per obtenir de Vostra Excel·lència lo present privilegi, s'ha fet un acte de concòrdia...*» o «*La concòrdia y avinència que entre ells és stada feta...*»

Les relacions entre molletans i paretans eren força delicades, i font de freqüents discussions. Per exemple, s'acordà en el capítol quart que l'alcaldia seria ocupada un trienni pels de Mollet i l'altre pels de Parets o Gallecs, de forma alternativa. Els habitants de Mollet també es queixaven del fet que els de Parets i Gallecs no contribuïen als impostos que havia de pagar el municipi a la Corona, i que aquestes càrregues eren suportades en solitari pels molletans.

1.2. Principal novetat: la insaculació

La insaculació és una de les principals novetats introduïdes en el govern municipal de Mollet per aquests Capítols, i consistia a elegir els càrrecs municipals a les sorts.

Els noms dels candidats eren escrits en unes boletes o «rodolins» i introduïdes en una bossa o sac (d'aquí el verb «insacular»). Tot seguit un infant extreia a l'atzar les persones designades per ocupar els diversos càrrecs en la següent legislatura.

A Catalunya aquest sistema es va començar a fer servir a mitjans del segle XV. S'ha dit que fou un sistema introduït per Ferran el Catòlic el 1493 per tal de controlar més directament els municipis. Dubtem de la veracitat d'aquesta teoria tan simplista: els primers casos d'insaculació a Catalunya es donaren ja el 1450 a Vic o el 1457 a Girona, en temps d'Alfons el Magnànim, i responien a la voluntat de posar fi a la corrupció, al desgovern i al monopoli dels càrrecs polítics per part de determinades famílies.

En el cas de Mollet, el text es claríssim: són els mateixos habitants dels tres pobles els que demanaren la insaculació, farts de tantes i tantes disputes entre ells. Si després el sistema va anar degenerant, això ja és altra tema, però el cert és que molts municipis van veure en la insaculació una possible solució a la inestabilitat política i a les discòrdies que tot sovint alteraven el bon funcionament de les seves universitats o municipis.

1.3. Funcionament i composició del Consell ordinari

Els capítols determinen de manera molt precisa com havia d'estar format el consell ordinari, que era el veritable òrgan de govern del municipi, integrat, com ja hem dit altres vegades, per 12 membres. S'introduïren els càrrecs de jurats i clavari, que fins aleshores no existien a Mollet i que tenien una duració anual, a l'igual que els consellers. El mandat del batlle era de tres anys, perquè era considerat un oficial reial.

El dia de renovació dels càrrecs era el 17 de gener, diada de Sant Antoni Abat. Els saquets amb els noms dels candidats eren guardats fins aquella data en una caixa tancada amb tres claus: l'una la tenia el batlle i les altres, els dos jurats. Com ja és prou conegut el Consell es reunia sota uns roures situats a les rodalies de can Ros d'Amunt.

El dia dels Sant Innocents es reemplaçaven els candidats a batlle en el sac o bossa del sorteig. Als qui intervenien al sorteig se'ls pregava de deixar de banda possibles rancúnies i favoritismes, i se'ls prohibia deixar-se subornar:

«En la dita insaculació se hauran bé y lealment, tot amor, favor, odi y mala voluntat a depart posats, y que per tal inseculations no hauran rebut ni rebran dinés ni altra cosa alguna...» (Cap. 10)

El tema de les incompatibilitats ja es plantejava com un problema en aquella època, ja que en el capítol 8 s'estipula que ningú podia ocupar dos càrrecs públics en un mateix any i que haurien d'esperar un altre any per poder optar al càrrec que havien exercit anteriorment.

1.4. Estructura dels Capítols

En primer lloc, abans dels capítols, trobem un pròleg, en llatí al document original, on el Virrei diu que ha rebut aquests capítols i

que els ha examinat i llegit acuradament, ajudat pel Consell reial del Principat.

A continuació vénen els «Capítols per al bon govern...», composts per 14 articles o apartats que publiquem amb ortografia original del segle XVI. Sols hi hem afegit els números de cada capítol, accents, alguns apòstrofs i signes de puntuació per fer més entenedora la lectura. Tal com podreu veure, al final de cada capítol l'escrivà reial anava escrivint la frase «*Plau a Sa Excel·lència*», per tal que constés el vist-i-plau del Virrei.

El document es clou amb un fragment, també en llatí al registre original, on el Virrei aprova els esmentats capítols i ordena que siguin respectats i observats sota amenaça de sanció.

Igualment, a fi i efecte de facilitar la recerca i comoditat del lector, hem posat els següents títols a cada article:

1. De com s'ha d'elegir el batlle.
2. Dels candidats a la insaculació del batlle.
3. Del procediment a seguir en aquesta insaculació.
4. De l'alternança en el càrrec de batlle.
5. Dels nous càrrecs de jurats i clavari.
6. Dels problemes de consell o consellers.
7. Del nombre de membres del consell i del lloc de reunió.
8. De les incompatibilitats.
9. Dels candidats proposats a la primera insaculació.
10. De la substitució de candidats, prohibició de frau i nacionalitat dels candidats.
11. Dels impostos i obligacions militars.
12. Dels poders i deures dels jurats i clavari.
13. Del lloctinent del batlle.
14. De la sanció als possibles infractors.

(veure apèndix)

2. El municipi de Sta. Perpètua, St. Fost i Martorelles

2.1. Finalització de la jurisdicció feudal

Des del 1343, les parròquies de Santa Parpètua de Mogoda, Sant Fost de Campsentelles, Sant Cebrià de Cabanyes i Santa Maria de Martorelles formaven part d'una unitat política i administrativa: la

baronia de Mogoda. El 1434 el monestir de Montalegre esdevingué senyor feudal de la baronia i aquesta situació es perllongà fins al 1550, tot i que no fou fins al 1568 que els cartoixans van perdre definitivament els seus drets jurisdiccionals (que no pas tributaris).

El 1550 els habitants d'aquestes quatre poblacions recolliren amb «*infinites treballs i despeses*» les 3.041 lliures que la Cartoixa de Montalegre havia demanat a canvi de renunciar a la jurisdicció feudal que tenia sobre ells. El desembre d'aquell mateix any els síndics de les poblacions lliuraren l'esmentada quantitat al Prior de Montalegre, però el monestir no firmà el document de revenda de la jurisdicció fins al cap de 16 anys, és a dir, l'11 de juny de 1566. Montalegre, no obstant, pretenia retenir certs drets del castell termenat de Cabanyes i la jurisdicció civil, i volia que aquests pobles fossin governats directament pel veguer de Barcelona o pel sots-veguer del Vallès.

El 1568, el Lloctinent del Rei al Principat sentencià que les previsions del monestir no eren vàlides i el 1570 començà una llarga sèrie de plets a la Reial Audiència que duraren fins al 1602; els síndics del municipi volien governar-se mitjançant un batlle reial, triat d'entre una terna de candidats. Algunes de les sentències foren contràries als interessos de les quatre poblacions, i minvaren en certs aspectes les atribucions del batlle reial de Mogoda.

Poc abans d'iniciar-se tot aquest frec a frec als tribunals, el síndic o representant del nou municipi, un veí de Sta. Perpètua anomenat Antic Murtra, havia fet arribar al Lloctinent reial Juan Fernández Manrique, Marquès d'Aguilar, un text anomenat «Capítols per al bon regiment i administració de la justícia a les parròquies de Sta. Perpètua, St. Fost, Cabanyes i Martorelles». Aquests capítols foren examinats pel consell reial i pel mateix Felip II, aleshores encara príncep, segons document datat a Madrid l'1 de desembre de 1551. Finalment foren aprovats oficialment l'11 d'abril del 1552 per l'esmentat Lloctinent o Virrei de Catalunya.

2.2. *Contingut dels «Capítols per al bon regiment...»*

Aquest text, aprovat i redactat més de 20 anys abans que el de Mollet, consta de 17 capítols o articles que fan referència a la forma en què es governarà el nou municipi reial format per Sta. Perpètua, St. Fost, Cabanyes i Martorelles. En aquest cas veiem com la parròquia de Sta. Perpètua és la que tindrà un paper predominant al Consell, cosa ben normal ja que era la més poblada i rica de les quatre.

Mentre que els Capítols de Mollet tenen un marcat contingut polític (12 dels 14 capítols tracten aspectes reguladors del consell municipal i la insaculació), els de Sta. Perpètua-St. Fost fan referència a temes més variats, com els de l'aplicació de la justícia, creació d'una notaria i una taula de *firmances* i la possibilitat de nomenar *saigs* o executors de les ordres municipals. Aquesta variació és deguda segurament al fet que Mollet era un municipi reial des de finals del segle XIV i Sta. Perpètua-St. Fost-Martorelles, en canvi, acabaven de sortir de la jurisdicció feudal d'un monestir. Les circumstàncies, doncs, eren força diferents en ambdues universitats.

En els Capítols de Sta. Perpètua-St. Fost es dona, igualment, més relleu als jurats. Altre aspecte interessant és que en aquests capítols es fan tot sovint referències a les Constitucions de Catalunya i als Usatges de Barcelona, lleis a les quals s'hauran de subjectar amb més rigor a partir d'aquell moment.

És curiós també observar com el salari que s'estableix per al batlle de les parròquies de Mogoda és de 10 lliures anuals, és a dir, la mateixa quantitat que en aquell moment rebia el batlle de Mollet. En aquest sentit, cal dir que els salaris dels batlles reials semblen ser uniformes a tot el Principat durant el segle XVI: així sabem que fins al 1599 els batlles de St. Feliu de Cabrera i Besora, entre d'altres, cobraven també 10 lliures l'any.

2.3. *Lloc de reunió del Consell: la Barraca de Mogoda*

Cal destacar que el capítol primer estableix que el lloc habitual de reunió del consell d'aquests quatre pobles serà la casa anomenada Barraca de Mogoda. Gràcies a un interessant pergami datat el 6 d'agost del 1509, sabem que aquesta casa era propietat en emfiteusi de Bernat Canyelles, natural de St. Fost. El document és un establiment pel qual Montalegre rebrà 27 sous anuals d'en Canyelles a canvi de poder habitar dita casa i se li dona permís perquè hi tingui carnisseria i hostal. A l'escrit també s'esmenta la venda de pa i vi. (Sembla que el seu pare ja havia regentat l'establiment).

La Barraca de Mogoda era situada aproximadament en els límits parroquials entre Sta. Perpètua i Cabanyes, i el terreny on era edificada afrontava a l'Est amb la tinença d'en Soler i amb un alou de l'esmentat monestir; al Sud amb el riu Besòs, amb una terra o honor d'en Gabriel, amb una d'en Torrents, i amb la riera de Caldes; a l'Oest amb la riera de Caldes i amb un honor d'en Soler; i finalment al

Municipi de Mollet

Pobles de Mollet,
Gallecs i Parets.

Incorporació a la
Corona: 1385

Redacció "Capítols
bon Govern": 1573

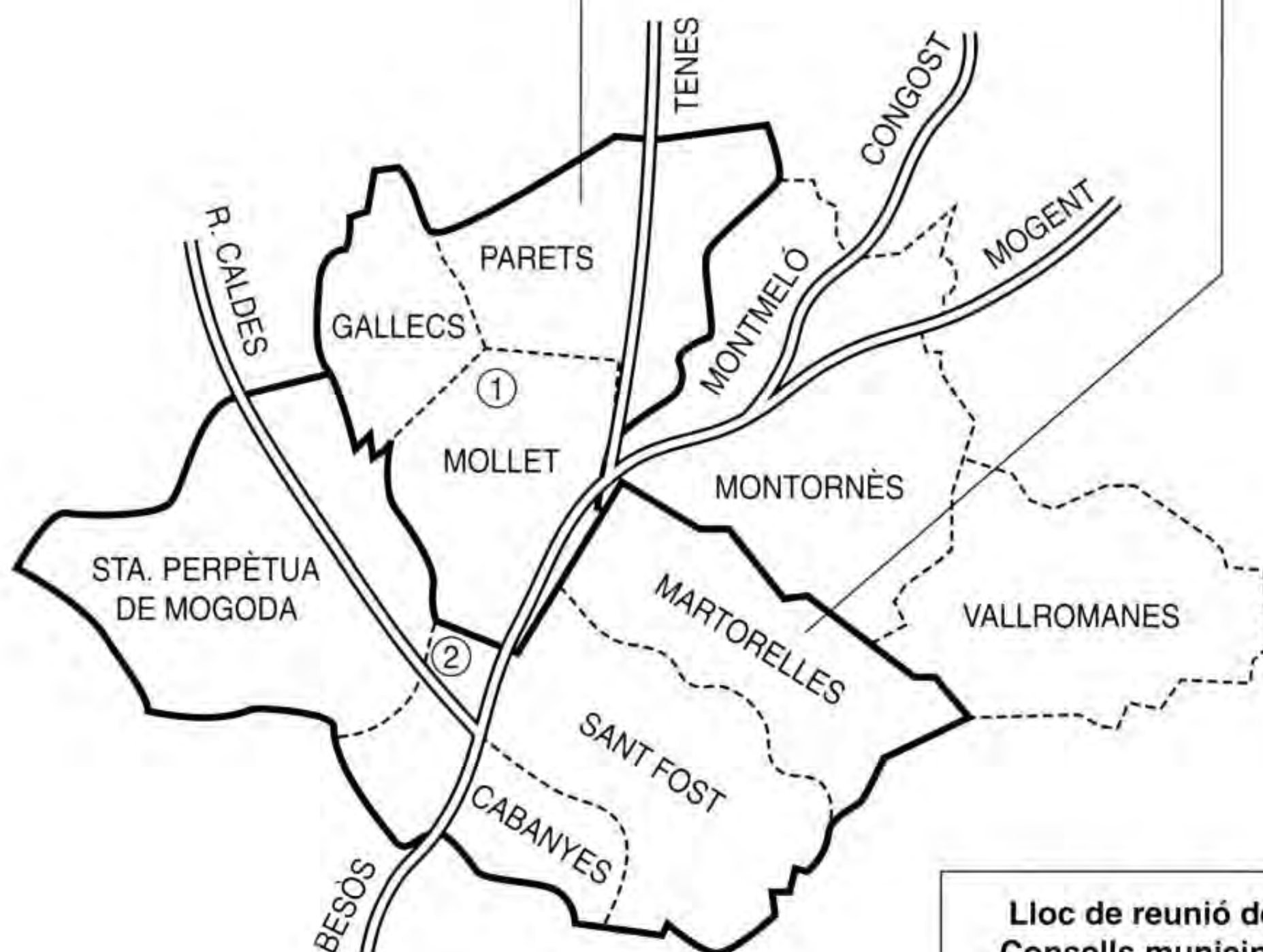
Municipi de la baronia de Mogoda

Pobles de Sta. Perpètua, Sant
Fost, Cabanyes i Martorelles.

Incorporació provisional a la
Corona: 1550

Definitiva: 1568

Redacció "Capítols bon
regiment": 1552

Lloc de reunió dels Consells municipals

- 1: Roures d'en Manent
- 2: Barraca de Mogoda

ELS MUNICIPIS AL BAIX VALLÈS EN EL S. XVI

Nord amb un honor d'en Ragell i un altre alou del monestir cartoixà.

En resum, l'indret on es reunia el Consell municipal de les parròquies de Mogoda era, almenys uns 40 anys abans del 1552, un hostel i carnisseria. Potser va ser triat precisament per això, per ser un lloc bastant freqüentat per la gent de les rodalies, i per ser situat a mig camí de Sta. Perpètua i Cabanyes, prop de la confluència de la riera de Caldes amb el riu Besòs, i molt segurament al costat del camí ral de baix (ruta Barcelona-Girona-França).

2.4. Resum dels Capítols de Sta. Perpètua-St. Fost

Capítols per al bon regiment i administració de la justícia a Sta. Perpètua, St. Fost, Cabanyes i Martorelles.

Aprovats l'11 d'abril de 1552

1. El Consell General, format per tots els caps de casa de les 4 parròquies, es podrà aplegar a la Barraca de Mogoda sempre que el batlle, els jurats o els consellers ho creguin convenient.

2. Es triaran dos jurats pel sistema d'insaculació el dia de Sant Sebastià (20 de gener). Un d'ells serà de Sta. Perpètua i l'altre d'alguna de les 3 parròquies restants. Prestaran sagrament i homenatge de mà i boca al batlle d'aquesta Universitat.

3. Els jurats tindran un salari de 4 sous quan hagin de sortir del terme per fer tràmits de la Universitat o municipi.

4. Es triarà un clavari a les sorts, el mateix dia de St. Sebastià, el qual haurà de guardar els diners del municipi, portar llibre d'ingressos i despeses, i donar compte de la seva gestió en deixar el càrrec.

5. El batlle serà triat també a sorts, d'una bossa on hi entraran 12 candidats: 6 de Sta. Perpètua i 6 de les altres parròquies. Un trienni el batlle serà de Sta. Perpètua i l'altre d'alguna de les altres tres localitats. De la mateixa bossa es treuran els dos jurats i el clavari, i els 8 que restin seran nomenats consellers.

6. El batlle serà nomenat pel Rei o pel Virrei del Principat o en darrer cas pel Batlle General, d'entre una terna de candidats majors de 25 anys, extrets de l'esmentada bossa. El batlle tindrà atribucions sobre la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi, i el seu mandat durarà tres anys.

7. Els candidats de la terna a batlle no elegits podran optar a ser jurats o clavari.

8. El dia de Ninou (Any Nou) de cada trienni, es reemplaçaran a la bossa els candidats que hagin mort, i s'insacularan altres noms.

9. El batlle podrà nomenar un lloctinent de batlle, que el substituirà en cas de malaltia o altre impediment. Aquest lloctinent podrà portar el bastó del batlle i tindrà les seves mateixes atribucions.

10. El batlle podrà nomenar *saigs* o corredors públics (una mena de policies locals), amb facultat de castigar i fer «relacions».

11. Les competències judicials del batlle seran aquestes:

— Podrà cobrar composicions, és a dir, perdonar delictes a canvi de multes sempre que no hi hagi instància de part. S'exceptuen els delictes de traició, heretgia, bausia, falsificació de moneda, sodomia, crim de la lesa Majestat, i altres que meressuessin pena de mort, mutilació de membres o robatoris «qualificats».

— Se l'autoritza també a aixecar i soterrar cadàvers (feia funcions semblants a les de l'actual jutge de pau).

12. El salari del batlle serà de 10 lliures anuals, a cobrar de les esmentades composicions. Donarà compte al Mestre Racional.

13. Es prohibeix fer composicions a cap altre càrrec que no sigui el batlle, respectant sempre les regalies i les atribucions a les quals tindria dret el Rei, son lloctinent o el governador general si es trobessin dins del terme municipal.

14. Es nomena Joan Coll, de Sta. Perpètua, com a primer batlle reial.

15. El batlle tindrà obligació d'establir en el municipi una taula per donar *fermances*.

16. Es prohibeix de jutjar fora del terme els delictes comesos dins aquest, i es respectaran les regalies.

17. Es concedeix a la universitat llicència perquè tingui una notaria o escrivania pública, regentada per un escrivà i notari elegit pel batlle.

Syndicatus de Mollet Parv y Gallego.
Nos I hispanice

Nos fernandus d. Toletus prior Castellæ ordi-
nis S. Joannis Baptiste Lincolumen S. C. & Re-
ge Ma^{tu} filiarum locum et capitaneus
generalis in principatu Cathalonie & comi-
tibus comitum et Ceretane fuerunt no-
bis pro parte via fidelium et dilectorum
regiorum universitatis & singularium
parochiarum sancti Vincenti & mollet
sancti stephani & parv et sancti Martini &
Gallego duos vicarios presentata carta
Inscripta quibus cum diligenter re-
cognitis per nos in regis consilio d. pri-
matus Cathalonie responsiones & de re-
sponsione ipsius universitatis & mollet
et fieri dicimus. Quorum quidem capi-
tulum et decretorum tenor per omni-
sequitur in his verbis. Ex m. senor la universi-
tat y los habitantes de las parrochias y mollet
y Gallego y parv por su mayn real
tenen facultat d. d. legi quidam vicarii balle
aveni y ab die primis es donada potest
al dit balle d. exerceat las funciones Am y

APÈNDIX

CAPÍTOLS PER AL BON GOVERN DE LES PARRÒQUIES DE MOLLET, PARETS I GALLECS

10 d'abril de 1573

Arxiu de la Corona d'Aragó. Reial Cancelleria, registre 4.701, folis 187v-193r

TEXT ÍNTEGRE

(Pròleg):

Síndics de Mollet, Parets i Gallecs.

Jo, Hernando de Toledo, prior de Castella de l'orde de Sant Joan de Jerusalem S.C., conseller de la Règia Majestat, Lloctinent i Capità General al Principat de Catalunya, i als comtats de Rosselló i Cerdanya; ens foren presentats per part dels vostres fidels i amics regidors de la Universitat i singulars de les parròquies de Sant Vicenç de Mollet, Sant Esteve de Parets i Santa Maria de Gallecs, de la diòcesi de Barcelona, els capítols infrascrits, els quals foren examinats i atentament revisats per Nos en regi consell del dit Principat de Catalunya, i finalment vàrem decidir i fer decidir les respostes i decrets, els quals capítols i decrets es segueixen per ordre amb aquestes paraules:

(Text literal dels capítols):

1. Excel·lentíssim Señor. La Universitat y los habitants en las parròchias de Mollet y Gallechs y Parets per privilegis reals tenen facultat d'elegir quiscun trienni balle a veus y ab dit privilegi és donada potestat al dit balle d'exercir las jurisdictions civil y criminal, mer y mixt imperi.

Si y segons en dit privilegi se conté, y perquè lo ús és stat fins aquí fer-se a veus la electió de dita terna de balle, y se collegeix serà més convenient y útil a dites parròquies fer la dita electió de dita terna per via d'insaculació o a les sorts que no a veus.

Suppliquen per ço dites parròchies de Mollet, Parets y Gallechs a Vostra Excel·lència li plàcia y sia servit consentir y dar-los privilegi que axí com dita electió se solia fer a veus, se faça d'ací al devant per via d'inseculatió.

Plau a sa Excel·lència.

2. Item supplican ditas parròchias per dar forma a dita inseculatió, que plaua a Vostra Excel·lència que en una boça per açò dedicadora sien insaculades dotze persones, ço és de la parròquia de Mollet sis, y de la parròchia de Parets cinc y de la parròchia de Gallechs una persona, e que sien dels més àbils e sufficients de dita parròchia.

Plau a sa Excel·lència.

3. Item suppliquen a Vostra Excel·lència dites parròchies que lo any que los officials triennals se hauran a mudar en Cathalunya, lo dia de St. Antoni del mes de Janer de dit any convocat lo consell ordinari de dit terme devall mencionador en lo lloch acostumat, de la dita bossa la qual haie de star recondita juntament ab les altres desús mencionadores en una caxa tancada ab tres claus, les quals haien a tenir ço és, lo balle una y los dos jurats quiscú la sua.

Y aquella sia uberta en presència del dit balle, o de son loctinent en absència o just impediment del dit balle, e los dits jurats y los altres del consell que allí's trobaran o la major part d'aquell.

Y de la dita bossa de balle sien trets tres redolins per un minyó d'edat de sis en vuyt anys, y los anomenats o scrits dins aquells tres redolins sien en terna de balle per aquell trienni venidor, y l'un d'aquells sia provehit per balle conforme al privilegi predict que dit terme ne té.

Plau a sa Excel·lència.

4. Item suppliquen a Vostra Excel·lència dites parròquies que per evitar molts plets y debats que quiscun trienni se suscitaven, y també perquè la justícia sia millor administrada, que lo balle axí extret de dit terme haie ésser un trienni de la parròchia de Mollet y lo altre trienni de Parets o Gallechs.

Y que per evitar tot gènere de controvèrsia que quant se traurà la dita terna, si lo balle serà de Mollet no sia admès ni extret en terna ningú de dita parròchia de Mollet, y per lo semblant quant lo balle serà de Parets o Gallechs no sia admès en terna ningú que sia de Pa-

rets ni Gallechs, axí que un trienni sia lo balle de Mollet y altre trienni de Parets o Gallechs y no d'altra manera.

Y aquest trienni corrent per pacte axí consertat, si té elegir com s'és elegit de la parròchia de Mollet y lo trienni propvenidor haien de traure de la dita bossa la terna per a balle de las ditas parròchias de Parets y Gallechs, com axí per evitar los dits inconvenients stiga entre ells pactat y concordat sots imposició de certa pena.

Y que la pena sian dos-centes lliures partidores les cent per lo oficial qui farà la executió y las altras cent per la part obedient.

Plau a Sa Excel·lència.

5. Item supliquen a Vostra Excel·lència dites parròquies que per no haver-hi hagut jurats ni clavari sien stades en algunes coses mal governades, y axí dit terme haie patit molts y diversos danys, que per có li plàcia y sia servit Vostra Excel·lència manar-los concedir en privilegi que de la mateixa boça a hont stan ensaculades les dites dotze persones per al offici y càrrech de balle, quiscun any lo dia de St. Antoni del mes de Janer sien tretes dos persones per a jurats, ço és, hu de Mollet y altre de Parets o Gallechs, e un clavari, lo qual clavari sia e puga ésser de qualsevol de dites parròquies y haie per semblant ésser extret de la dita bossa com és dit.

Plau a Sa Excel·lència.

6. Item supliquen dites parròquies a Vostra Excel·lència los plàcia concedir en privilegi que dites parròquies pugan fer una altra bossa, la qual haie de star recondida en la mateixa caxa a hont starà recondida la del balle, jurats y clavari. Y aquella sia intitulada bossa dels prohòmens de consell, en la qual sien ensaculades vint y quatre persones, ço és, dotze de Mollet, y nou de Parets y tres de Gallechs, de la qual cada any lo dit dia de St. Antoni après que seran extrets los dits dos jurats y clavari, se haien a traura vuyt persones les quals se diguen prohòmens de consell, los quals haien d'ésser extrets, ço és, quatre de Mollet y altres quatre de Parets o Gallechs.

Plau a Sa Excel·lència.

7. Item supliquen a Vostra Excel·lència dites parròquies que li plàcia concedir-los en privilegi que lo consell de dita universitat ordinari sia de dotze persones, és a saber, lo balle, los dos jurats y lo clavari y los vuyt prohòmens de consell.

Y que dites dotze persones se pugen convocar en lo lloch acostu-

mat, ço és, als roures d'en Manent, y si hi haurà impediment per pluies, altrament se pugan convocar a la casa del mas Ros d'Amunt, tostemps que al dit balle, jurats y consell serà ben vist; y que axí convocades tots o la maior part de dit nombre, sien y representen la dita universitat, y pugan tenir y celebrar consell e fer tot ço e quant porrà fer lo consell general de dita universitat.

Plau a Sa Excel·lència.

8. Item supplican ditas parròquias a Vostra Excel·lència que per lo que es porrà seguir que un matex any hisqués algú de la bossa que tingués altre offici dels susdits y seria gran inconvenient; que per ço plàcia a Vostra Excel·lència concedir en privilegi que en un matex any ningú haie ni puga tenir dos officis, ans bé qui haurà tingut un offici haie vagar un any del matex offici, entés empero e declarat com sia axí entre dites parròquies concordat, que los jurats e clavari y prohòmens de consell que seran en lo temps de traure terna de balle pugan concòrrer en la dita terna encara que no sia finit lo temps de llur regiment, y que per poder exercir o regir dit offici no haïen a vagar un any com en los altres officis stà dit.

Plau a Sa Excel·lència.

9. Item supplican a Vostra Excel·lència ditas parròchias que els plàcia concedir en privilegi que dits officis de balle, jurats, clavari y prohòmens sien y stiguen enbossats segons lo nombre desús mencionador:

E que en aquesta primera insaculació per Vostra Excel·lència faedora, sia vostra Excel·lència ¿servir? manar-se informar de les persones àbils y sufficients de ditas parròchias per als susdits càrrechs e officis, ço és, de Jaume Ombert, síndic que és ara, e de Joan Gorrell, y de Joan Colomer, y de Joan Moragues y de Pere Masó, les quals persones dites universitats tenen elegides per al dit effecte y que presten jurament de nomenar persones més àbils, ydòneas y sufficients per als dits càrrechs.

Plau a Sa Excel·lència.

10. Item suppliquen a Vostra Excel·lència ditas parròchias plàcia y sia servit concedir-los en privilegi que per lo que's podrà seguir que en les dites boçes no y fos tot lo numero predict per ser morts alguns dels ensaculats o haurien del tot transferit son domicili en altre terme, que de tres en tres anys, ço és lo anys que s'haurà a traure la terna de balle, ço és, lo dia dels Sancts Innocents se haïen a traure de

la bossa de balle, convocat tot lo dit consell en lo susdit lloch, tres persones ço és de Mollet tres y altres tres de Parets o Gallechs.

Y que les dites tres persones así extretas haien, y sien tengudes, ans que puguin fer dita insaculació, jurar en mà y poder del balle, que leshores serà, damunt los Sancts Quatre Evangelis, que en la dita insaculació se hauran bé y lealment tot amor, favor, odi y mala voluntat a depart posats, y que per les tals insaculations no hauran rebut ni rebran dinés ni altra cosa alguna, com axí convenga per la bona administració de la justícia, y bon govern del dit terma.

Y que no insacularan ningú que no sia nat en ditas parròchias. Plau a sa Excel·lència. Y lo que demanan que no puguin esser ensaculats sinó los qui sian nats en ditas parròchias. Plau a sa Excel·lència. Si donchs no, hauran stat en ellas deu anys y que sian cathalans, y tinguen casa y terres en dites parròquies.

11. Item suppliquen a Vostra Excel·lència ditas parròchias, plàcia y sia servit perquè cesse tot gènere de controvèrsia y debats entre los habitants en dites parròquies, y perquè tots façen un matex cos, manar lloar y emologar y en quant menester sia autoritzar ab son decret real la concòrdia y avinència que entre ells és stada feta, ço és que ditas parròquies de Parets y Gallechs sien obligades de contribuir per la mitat en los treballs, axí per qualsevulla cosa s'offeresque, axí per soldats y per qualsevol altres serveys que s'haguessen a fer a sa Majestat com altrament als de la parròchia de Mollet.

Y també per lo semblant en axó matex sien obligats los de Mollet als de Parets y Gallechs en manera que com dit és, dits talls se haien a pagar entre ells per iguals parts.

Plau a sa Excel·lència.

12. Item supliquen dites parròchias a Vostra Excel·lència li plàcia sia servit manar concedir en privilegi a dites parròquies que los jurats de la susdita forma extrets, tingan tot aquell poder que semblants jurats tenen acostumat tenir y tinguen càrrec en totes les coses que convindran en dita universitat y per la policia d'aquella.

Y que lo clavari tinga poder de rebre totes les pecúnies dels drets y emoluments de dites parròquies y dels talls se faran, de les quals haie a dar compte del que haurà administrat al consell ordinary que serà de dit terme quiscun any un mes après que haurà finit llur offici.

Plau a sa Excel·lència.

13. Item suppliquen dites parròquies attés que per la bona administració de la justícia convé que per lo que es poria seguir que lo balle no pogués exercir llur offici per algun just impediment, ço és, malaltia o absentia del terme, que plàcia a Vostra Excel·lència per ço de concedir-los en privilegi que puga dit balle o per la dita absentia o malaltia o altrament per algun just impediment, crear un loctinent.

Plau a sa Excel·lència que sent malalt lo balle o tenint altre just impediment, o havent d'anar fora de ditas parròquies puga fer loctinent seu de la parròchia de hont serà lo balle, y fer y exercir dit offici fins a tant cesse la malaltia o just impediment o absentia.

14. Item suppliquen dites parròquies a Vostra Excel·lència que attés que ab determinació del Consell General que dites parròquies per obtenir de Vostra Excel·lència lo present privilegi han tingut entre ells, se ha fet un acte de concòrdia y en dit Consell se determinà que per més observança del present y susdit privilegi, per Vostra Excel·lència impetrador, fos imposada pena de dos-centes lliures per als contrafahents en les coses en dit privilegi contingudes y concedides, la mitat dels quals sia de la parròchia obedient y l'altra mitat del oficial executant.

Y que dita executió se haie a fer a instàntia del síndic de dita universitat y si lo dit síndic per algun particular interès no volia instar, que la maior part dels hòmens de dita parròchia obedient ho puga fer, que per ço plàcia a Vostra Excel·lència en quant menester sia posar sa autoritat y decret en la susdita concòrdia y concedir-los en privilegi.

Plau a sa Excel·lència en quant no sia contrary als dalt dits y concedits capítols y per açò hi interposa sa autoritat y decret imposant als contrafahents pena de dos-centes lliures partidores com se conté en lo capítol quart.

(Decret final)

Per tot el qual ens vau fer suplicar amb humilitat que els esmentats capítols em dignés concedir per a una millor administració i conservació de les dites parròquies. Nos, volguent aprovar i deliberar aquesta petició per a utilitat de dites parròquies, amb coneixement de l'autoritat i potestat reial, vàrem fer deliberar i consultar els predits capítols (...) amb decrets i respostes per Nos posats i decretats, i a vosaltres, dites universitats i singulars homes i habitants de les esmentades parròquies de Sant Vicenç de Mollet, Sant Esteve de Pa-

rets i Santa Maria de Gallecs, *concedim, lloem, aprovem, firmem i confirmem* la nostra règia concessió, i del noble i magnífic conseller, Governador General, i dels estimats i fidels veguer reial, batlle, sotsvegues, sotsbatlles i dels assessors, i de tot i cada un dels oficials i d'altres.

Als esmentats oficials, lloctinents, presents i futurs, al Batlle signant i als altres oficials del dit terme, *diem i manem* que els presents capítols i tots i cadascun d'ells continguts en aquestes resolucions i decrets, *mantinguin i compleixin i facin complir* amb fermesa i sense canvis, i que no siguin contravinguts o canviats sense caure en la reial indignació i sota pena de mil florins aragonesos bons d'or, exigidors de forma irremissible i pagadors a l'erari.

En presència dels testimonis fou posat el segell pendent reial comú, i datat a la ciutat de Barcelona el 10 d'abril de l'any del naixement del Senyor de 1573, per autoritat del Rei...

El Prior Don Hernando.

FONTS INÈDITES:

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

- Reial Cancelleria, reg. 4701, folis 187v-193r (Mollet).
- Reial Cancelleria, reg. 4204, folis 253r-263r (Capitula bonum regimen et administratione justicie parrochiarum Sancte Perpetua, Sancti Fausti et aliarum).
- Monacals: «Breu resum o sumari del dret ha tingut lo R. Prior y convent de Montalegre en la jurisdicció civil y criminal, mer y mixt imperi dels llocs y tèrmens de Sta. Perpètua, Cabanyes, St. Fost y Martorelles», per Francesc Camps i Torcó, advocat de dit monestir en l'any 1667.
- Monacals, Montalegre, perg. n.º 2563 (6 agost 1509).

BIBLIOGRAFIA:

- F. CARRERAS I CANDI: «*Lo castell de La Roca*». La Roca: Ajuntament de La Roca, 1988 (la 1.ª edició és del 1895).
- J. LALINDE ABADIA: «*La jurisdicción real inferior en Cataluña*». Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1966, p. 216.
- X. PÉREZ: L'Ajuntament de Mollet durant l'Edat Moderna, dins «*Moledo 993-Mollet 1993*». Mollet: Ajuntament de Mollet, 1993, pp. 57-65.
- J. M. TORRAS: «*Els municipis catalans de l'antic règim 1453-1808*». Barcelona: 1983.

VOCABULARI:

Bausia: Traïció contra el jurament de fidelitat a una autoritat.

Cooptació: Sistema d'elecció dels regidors pel qual els consellers que acabaven llur mandat proposaven un o dos candidats per a ocupar el càrrec vacant. Aquest sistema s'utilitzà a Mollet al segle XVIII, tal com es pot veure en un document datat el 1771. (Veure «*Moledo 993-Mollet 1993*», p. 63.)

Lloctinent del Rei: Nom que també es donava al Virrei, màxim representant del rei d'Espanya a Catalunya.

Regalies: Prerrogativa particular i privativa que un sobirà exerceix en el seu regne.

Universitat: Nom que rebien els municipis en època baix-medieval i moderna.

L'EVOLUCIÓ DEL PAISATGE VEGETAL DES DE L'ANTIGUITAT FINS AL S. XVIII, AL VALLÈS ORIENTAL.

Martí Boada i Josep Gordi

1.- Introducció

L'objectiu d'aquest article és presentar les línies bàsiques de l'evolució del paisatge vegetal d'una part d'una àrea geogràfica que, des de l'antiguitat, ha estat un passadís històric d'assentaments i comunicacions.

Biogeogràficament es tracta d'una zona de contacte entre el món mediterrani, representat a nivell climàtic per l'alzinar litoral, i l'eurosiberià, que té com a principals comunitats climàtiques les rouredes de roure martinenc i la fageda amb el·lèbor verd.

2.- L'antiguitat

El poblament ibèric al Vallès i a la Selva va estendre's bàsicament per la serralada litoral, encara que en alguns indrets també va descendir fins a la plana. Els poblats íbers eren de diferents tipus: poblats-magatzem, poblats-fortificació, poblats talaiots, etc. Tenien, entre d'altres funcions, ésser enclaus d'activitat econòmica, fet que va generar que al seu voltant s'hi localitzessin camps de conreu, bestiar i forns. En conseqüència, la cultura íbera va ésser un dels primers agents de desforestació, sobretot de la serralada litoral, i també van estendre el conreu de la vinya i l'olivera, que van introduir els grecs.

A partir dels treballs d'elaboració de la carta arqueològica, que va dur a terme J. Estrada al llarg de quaranta anys i que posteriorment s'ha revisat en el 1983 i 1993, es pot comprovar la importància del poblament romà, que suposa l'ocupació generalitzada de la plana vallesana. Aquest procés s'inicià amb la rompuda de les millors terres, o sigui, les terrasses quaternàries situades a les ribes dels cursos fluvials. També al costat dels

rius van circular les principals vies de comunicació, van ubicar-se bona part de les vil·les i les primeres ciutats, com la pròpia *Semproniana* (Granollers) que va créixer en mig d'una veritable cruïlla de camins (Pardo, 1990). L'ocupació de la plana va propiciar l'expansió de conreus ja existents, com l'olivera i la vinya. Respecte a aquest conreu, Plini el vell (Balaña, 1991), que va ésser procurador a l'Espanya Citerior, ja esmenta la importància dels vins de la *Lauronense* (Vallès Oriental).

La prosperitat rural i urbana de les planes vallesanes va tenir el seu màxim esplendor, i en conseqüència la major ocupació de l'espai, a l'època d'August, si bé a partir del segle III s'inicià un llarg declivi que comportà l'abandonament de l'explotació del medi natural i el despoblament. La Plana de la Selva, en canvi, devia ser molt menys poblada per culpa de les nombroses zones humides que hi havia.

En conclusió, el poblament ibèric i sobretot la romanització van suposar la primera gran desforestació de les planes vallesana i selvatana. En l'anàlisi pol·línica del jaciment de Can Trullàs (Granollers) també es parla, en les conclusions, que la zona formava part d'un ambient força desforestat, amb cultius d'oliveres, cereals i hortalisses. Els tàxons arboris més abundants són els de *Pinus*, *Alnus* i *Quercus* (AGUIRRE, en premsa). En el mateix jaciment també es va realitzar una anàlisi antracològica, la qual ens assenyala un aprofitament diversificat del paisatge, explotant-se espècies de diferents ambients: comunitats arbustives, alzinars, rouredes i boscos de ribera (Ros, en premsa)

3.- L'època medieval

No és del tot clar si el poblament romà va tenir continuïtat o bé va desaparèixer del tot al llarg de l'ocupació visigoda i sarraïna. Alguns autors (Vilaginès, 1987) mantenen la tesi que el poblament, i per tant l'explotació del medi, no van desaparèixer mai del tot. Tampoc ho és encara si la repoblació que afectà importants valls de la Catalunya humida es va produir a la nostra zona d'estudi on, com ja s'ha dit, hi havia una llarga tradició d'assentaments i és fa difícil saber si la població era nova o d'èpoques anteriors. A partir de la documentació existent, si que queda clar que en el segle X la població del Vallès era estable, existint una estructura agrària consolidada, malgrat les importants zones ermes (*silvas*, *garricis*, *montem...*) que ben segur havien estat àrees d'antiga colonització romana.

L'herència de les viles romanes disperses que caracteritzaven el paisatge de la plana en l'època romana va mantenir-se a l'època medieval. Al llarg dels segles X-XI es troben documentades més de trenta *villae* al

Vallès, en una proporció de 2 a 1 en favor del Vallès Oriental; així per exemple, *Villa Olcinellas* (998) o *Villa Martorelas* (1060), (Sanchez, 1992). La dispersió de l'hàbitat va donar lloc a petites unitats d'explotació força compactes (*terra cum arbores et casa cum curte et solo superposito*) que incloïa, a més dels boscos, arbres fruiters com la figuera, la noguera, la perera o la pomera (*ficulnea, noguera, perera, pomiferos*), i també eren molt importants els horts on les faves eren el llegum més important, els conreus de cereals, sobretot l'ordi (*ordi*) i el blat (*frument*), i el de la vinya, que va ésser un conreu molt afavorit pels monestirs.

Finalment, en les zones properes als cursos fluvials, hi havia basses de llí (*linare*) i cànem (*cannamario*), els conreus dels quals es veieren afavorits pel manteniment d'un important complex hidràulic heretat de la romanització, que nodria les terres de regadiu (*arbores et ortos*), els canyars (*canabares*) i les basses de llí (*línares*). La toponímia actual del poble de Llinars prové, precisament, de l'abundància del conreu de lli a la zona. En conclusió, cases, horts, vinyes, camps de cereals i boscos eren els principals elements que configuraven el paisatge agrari del Vallès, al segle X.

A l'època medieval augmenta l'aprofitament del bosc, en part degut al baix índex de productivitat de la terra en comparació a l'època romana. Aquesta major pressió sobre els boscos comportarà un augment de la caçera, de la recol·lecció de fruits salvatges, de la llenya, de la pastura del bestiar, entre els quals cal destacar els ramats de porcs que s'alimentaven de glans (*glandiferis*). En algunes ocasions la vegetació apareix esmentada en la documentació (Sanchez, 1992), i es troben referències de l'existència de rouredes (*roviras*), alzinars (*alzinass*), bruguerars (*brugarios*), garrigues (*garricis*), oms (*ulmo*), pollancres (*populus*)...

A partir del segle XI s'iniciarà un fort creixement econòmic, ocupant-se terres ermes i la major part de les vores del riu, que continuarà fins al segle XIV. Per tant, podem concloure que al llarg de la baixa edat medieval s'arriba a una ocupació, primer de les muntanyes i després de les planes, molt semblant o superior a la de l'època romana.

4.- L'època moderna

A partir de l'expansió Baix-Medieval (segles XIII-XV), lligada a les creuades i molt especialment a la prosperitat comercial catalana per la Mediterrània, els boscos del Montseny, del Montnegre i els del Corredor, van ser molt importants per a la construcció de vaixells, sobretot a les

drassanes de la demarcació de Barcelona, Mataró i Arenys. Hom creu, precisament, que una de les causes de la disminució de la superfície ocupada per les nostres rouredes fou la necessitat de fusta per les drassanes.

Però també les necessitats creixents de carbó degueren comportar un fort impacte a les masses forestals de tota la zona. Segons Vernet (1980), l'explotació dels arbres per fer carbó hauria marcat l'evolució del bosc des de l'edat mitjana fins a la primera meitat del s. XX, especialment en indrets muntanyencs. Ben segur que als boscos monoespecífics de l'alzinar s'hi hauria arribat com a conseqüència de l'explotació secular del bosc mixt, del qual interessava només la fusta de l'alzina que dóna carbó de més bona qualitat. Les talses continuades van afavorir l'alzina, però no pas els arbres que no rebrotaven, com ara pins i avets.

Potser el domini de l'alzinar al Montseny en àrees potencials de la roureda, es pugui explicar per aquesta explotació secular que va donar boscos més clars i, doncs, progressivament menys humits, afavorint així l'alzina davant els caducifolis, com ara el roure.

Per entendre l'estat dels paisatges de la comarca en aquesta època són interessants les descripcions que en grau i estil divers en fan alguns viatgers, com l'ambaixador florentí Guiciardini (1511) (Bolòs, 1980) que diu, referint-se al territori comprès entre Hostalric i el castell de la Roca:

és un lloc de molt mal passar, tot és boscat, molt perillós i ple de bandolers. Als riberals hi havia alguns sembrats i algunes vinyes, més al sud vallesà els horitzons s'eixamplen, els camins són més bons i abunden els conreus i les pastures; fins i tot reconeix alguns camps de regadiu, amb canals i sèquies que porten aigües del riu Besòs.

En començar el mes de març de l'any 1561, el virrei castellà Garcia de Toledo, preocupat pels robatoris i homicidis que es cometien en els camins immediats a les viles, ordena la crema sistemàtica de tots els boscos situats prop dels camins que esmenta, i de tots els altres del Principat i comtats, si és necessari. Aquestes mesures, juntament amb l'elevat consum de fusta que feien les drassanes en la construcció de galeres, van motivar la desforestació de Catalunya (REGLÀ, 1.966). El mateix autor assenyala que aquesta situació va accentuar l'eixut i el règim irregular dels rius, que la documentació posa en relleu a partir del darrer terç del segle XVI.

El venecià Cavalli passà per Sant Celoni i La Roca el 19 de maig del 1.568 (Bolòs, 1980) descrivint el següent:

després de Riudarenes, les muntanyes s'acosten força i cavalquem per un lloc que sembla una vall. Hi ha molts boscos. En arribar a Hostalric, la vall s'obre una mica i es passa en barca la Tordera. Cap a ponent segueixen per valls semblants, amb boscos. El terreny es més dolent que abans, pel fet d'haver-hi moltes roques entre un gran nombre d'arbres. Hi ha moltes pinedes i xiprers i els boscos son formats d'alzines. Les muntanyes no són gaire altes, però incultes. No se'n pot treure altre profit que servir de pastura pels xais i el de fornir una bona quantitat de llenya. Nou milles més endavant hi ha Sant Celoni. Seguint endavant, cavalcant entre boscos entremig de muntanyes, apareix Llinars. Seguim cap a garbí. El terreny es va tornant una mica més bo i obert, apareixen sembrats en els que hi veiem molt bells animals bovins.

En sortir de la Roca cavalquem unes quatre milles entre boscos, per un país sorrenc. A partir de les quals es van separant de les muntanyes i arribem a unes terres més conreades que les del dia anterior. És un país menys envoltat de muntanyes i amb diversos petits corrents d'aigua, amb els quals poden regar els camps i treure'n un bon profit; sis milles enllà apareix Montcada, travessem el riu Besòs per una vall voltada de muntanyes, el vessants de les quals són plenes de vinyes.

El conseller de rei de França, Joly (1603), parla de la conca de la Tordera fins Cardedeu com:

un país arenós, ple d'aiguamolls, difícil de transitar ja que per tot arreu hi ha rierols i amb moltes pinedes.

Joly cita també a l'alzina surera com un arbre sorprenent que ell anomena el tercer roure, per la singular forma d'explotar-li l'escorça sense haver-lo de tallar. Continua comentant:

passem per un lloc escabrós anomenat Trentapasses per causa dels trenta llocs per on els bandolers poden destrossar els viatgers. Dinem a Llinars, peix i amanida amb mel i ous ferrats cuits a l'oli. A la nit ens vam hostatjar a La Roca, a l'Hostal dels Tres Reis, que és conceptuada com la millor fonda de tot el país.

L'any 1600 apareix un document manuscrit que es pot considerar la primera geografia de Catalunya, escrit pel jesuïta Pere Gil amb el títol següent: **Libre primer de la historia Cathalana en lo qual se tracta de Història o descripció natural, ço es de cosas naturals de Cathaluña.** (Iglésies, 1949)

És el primer intent reeixit de descripció física i administrativa dels recursos naturals del conjunt de Catalunya. L'autor ho fa des d'una perspectiva pròpia de l'època, tot donant la impressió d'un gran coneixement del país, que sembla va recórrer abastament. L'obra està dividida en vint-i-dos capítols. Hi descriu les quinze vegueries en què estava dividida Catalunya. Pel que fa als municipis de la nostra actual comarca, estaven repartits entre la vint-i-dues que és l'antic Vallès, la vuitena que correspon a Osona, i la setena a la Selva. Alguns aspectes rellevants que Gil fa de la nostra comarca, des del punt de vista dels recursos i de l'entorn són els següents:

El riu Tordera es un riu molt útil per raó de les sèquies i del que s'hi treu (hom hi treu or, en forma de petites fulletes, rodones o triangulars o quadrades, com unes llentilles, i mes petites però molt primes). Cria peixos, però no son grans ni abundants, per no ser un riu cabalós.

El riu Besós no va ràpid sino pla, hi ha moltes i bones sèquies d'aigua per a molins i per a regar, amb les quals es rega bona part del Vallès. Destaca la sèquia dels molins que passa per Barcelona, i la fan servir els tintorers, blanquers i assaonadors, passant també per l'escorxador barceloní on hi llencen totes les deixalles i brutícies. Hi creix poc peix i petit.

La muntanya del Montseny, després dels Pirineus es la més alta de Catalunya. Sempre en aquesta muntanya, exceptuant els mesos de juliol i agost, hi ha neu. Les poues de neu que hi ha son per a fer gel i servir durant l'estiu a la ciutat de Barcelona i per a d'altres ciutats i viles i llocs veïns d'elles. Seria llarga cosa el descriure-les.

Pel que fa a la riquesa forestal diu:

en tota la part mediterrànea que dista del mar de vuit a dotze llegües, hi ha entre d'altres, alzines, roures, carrasques, sureres, faigs, pins vers i bords, àlbers, pollancre, arboços, xiprers, serveres i en algunes parts castanyers i avellaners. En alguns indrets del Montseny es fan avets i roures dels que se'n fabriquen antenes de naus i galeres. En el Vallès hi ha collites de forment, ordi, espelta, sègol, civada, mill, faves, guixes, cigrons, llenties, llobins, daxa i altres.

De tot plegat, doncs, es pot concloure com n'era encara de boscosa bona part de la plana de la Selva i del Vallès Oriental en aquella època, i el difícil que era travessar-la, a causa de les nombroses zones humides. Les rouredes i altres boscos caducifolis humits havien de ser per força les formacions dominants, i encara avui se'n poden observar les últimes restes.

5.- El segle XVIII

La regressió de les superfícies forestals durant aquesta centúria es pot provar de diferents maneres. Així per Urteaga (1987) les causes serien l'increment de la població, la seva expansió cap a les zones més de muntanya i el progressiu increment del consum dels productes forestals a nivell domèstic, artesà, industrial i particularment navilier.

A mitjans d'aquest segle apareix per primera vegada un document que en forma de reial ordre regularà l'explotació i la conservació dels boscos: és la "Real Orden del 31.1.1748, creando la Ordenanza para el Cultivo y Conservación de Montes" (Aranda, 1990). A Catalunya aquest document considera que els boscos més notables es troben a les comarques del Llobregat, Empordà, Vallès i la Selva, destacant les forests de Montseny, Hostalric, Sant Celoni i Vallgorguina.

Pel seu interès històric i ambiental s'han documentat les següents ordres dels llibres de l'Ajuntament de la vila de Sant Celoni :

14.5.1748. Corta de árboles. Para poder transportar las maderas de roble, labradas de los árboles cortados en el Principado de Catalunya a la Fábrica de Cartagena, para la construcción de navios, se ordena, por el Señor Corregidor, que:

Se faciliten los carros i bagages, y se fije el precio para el pago correspondiente.

13.7.1750. Cáñamo. Se ordena que se facilite relaciones de la cantidad de quintales de cáñamo que se cosecha.

21.7.1751. Maderas para la base de Cartagena. Con el fin de poder transportar la madera labrada destinada a Cartagena, no son suficientes los mulos que actualmente hacen el transporte.

16.10.1752. Corta de árboles. Orden por la que se pide relación de los árboles que se han cortado y de los que hay marcados para cortar, por los Comisionados de Marina.

26.2.1753. Arboles. Se pide relación de los árboles que haya en el término de esta Villa.

11.2.1754. Vigilancia de la corta de árboles. Controlar la corta de robles, pinos, hayas, álamos blancos y negros, que se hayan cortado...

11.8.1768. Orden de que cada vecino debe plantar cada año, por lo menos, cinco árboles.

27.10.1777. Relacion de árboles que existen en el término de la Villa de Sant Celoni..

Año 1777. Arboles, Desde 1.754 hasta el día 2 de mayo de 1769, hay en esta villa guarda de montes, que cada año controla los que se talan y los que se repoblan.

També es coneixen informes anuals de l'Ajuntament de Sant Celoni sobre tales i repoblacions d'arbres i altres incidències fins l'any 1791.

A la fi de l'Antic Règim, Francisco de Zamora, en un manuscrit de finals de XVIII, diu:

en el conjunt de Catalunya en aquesta època la llenya és escassa i els pobres es veuen obligats a robar-la.

Però afirma que el què avui és el Vallès Oriental, és considerat com el territori més abundant de monts de Catalunya (en un sentit més forestal i productor que orogràfic):

proveeix Barcelona i d'altres pobles de llur perifèria, de tota mena productes forestals per a la combustió: llenya, carbò, costals, feixines, pega (brea). Primeres matèries per a carros, carruatges, cadiratge, fusteria, fusteria de ribera (drassanes), ebenisteria, envigats, formes, soles, escloperia etc. Hi ha costum de plantar en fileres a les riberes de les rieres per a protegir-se de les revingudes

En un dels seus viatges cita que: baixant per Font de Cera hi ha pins i alzines amb sotabosc de pins i arboç, que són molt abundants en tota la comarca. Hi ha carboneres i es cullen pinyes de les que en treuen els pinyons; aquesta activitat també la troba a St. Feliu de Codines, on es realitzada per les dones.

I que a Cardedeu hi ha prats de farratges per l'engreix dels porcs; al voltant del poble s'hi conserven bons boscos. A Lliçà de Vall, concretament a can Coll, hi observa pins de gran magnitud.

En el camí de Caldes a Sant Miquel del Fai hi ha vinyes, cirerers, alzines i pins, i conreus regats amb aigües caldes, amb les que avancen les collites. A l'Ametlla, prop del Congost, hi ha alzines i oliveres i conreus de cànem.

A Llinars diu que la riera ha fet estralls en els horts. Després de Tren-tapasses, hi ha la vila de Sant Celoni als peus de les rieres i muntanyes

del Montseny i del Montnegre. En aquest poble s'hi porta amb matxo de bast el carbó que produeixen aquestes muntanyes, que vénen a buscar traginers des de Barcelona. Els camins estàn plantats d'oms emparrats, segons que es costum a la zona

Pel que fa al Besòs, hi ha trams que estàn plantats d'arbres, salzes, àlbers, pollancres i verns. És un riu que, tret de les revingudes, porta poca aigua.

Sobre el Vallès Occidental descriu la importància del conreu de la vinya a la plana vallesana, com en els municipis situats en la serralada pre-litoral, ja que en aquests municipis es dóna una combinació de factors físics (màxima insolació en els vessants orientats al sud, nul·la influència de les boires i sòls pocs profunds) que no són adequats per al conreu dels cereals.

Sobre Sabadell assenyala que el paisatge existent entre Sant Cugat i Sabadell passa per entre pinedes de particulars, que converteixen en vinyes en arribar les pinedes a la decadència.

Dels seus escrits hom en treu la impressió general que no hi ha una gran cura amb els boscos, i que tampoc es produeixen plantacions d'aglans: quan s'abandonava una vinya vella, s'hi plantaven pinyons. Segons Zamora, hi havia en aquella època molts menys boscos a causa de l'augment de l'agricultura, sobretot pel que fa a la vinya que anava ocupant l'espai de les pinedes i les brolles.

L'obertura del comerç ultramarí incentivà l'explotació de castanyer en el Vallès humit, per a la construcció de botes i cèrcols (Parés, 1981). La nova demanda de castanyer afavorirà la seva introducció i posterior expansió en detriment dels roures que encara restaven i que en molts casos seran substituïts pel castanyer. A mitjans del XVIII, les fustes anomenades llaurades, de roure, faig, àlber, pins, pollancres, etc. són portades a la Fàbrica de Cartagena per a la construcció de navilis. En aquesta època hi ha en alguns pobles de la comarca els anomenats "Comisionados de Marina", que controlen les densitats d'arbres i en regulen la seva tala. La significació de l'activitat forestal és tal que obliga a prendre mesures administratives ben singulars, com la ja esmentada de St. Celoni que obligava que cada veí plantés cada any al menys cinc arbres (ordre de l'Ajuntament del 1-8-1768).

Als vessants de muntanya hi són ben notoris el trencament de pendents mitjançant petites feixes, sovint minúscules i suportades amb parets

seques, on s'implanten cultius de secà, fruiters i molt especialment vinya i oliveres.

Durant aquest període prolifera una explotació singular, la neu i el glaç, que de retruc també afecta als boscos. A la comarca del Vallès Oriental apareixen dues formes d'obtenció del gel: les poues de neu, a l'alt Montseny i el pous de glaç a Castellterçol, Montmeló, Llinars, Aiguafreda, Olzinelles etc.

A la plana vallesana i selvatana abunden el conreus de cànem, cereals, naps, remolatxa. Els regadius són importants pel sistema de rescloses, bagants, pous i mines. A Caldes de Montbui hi ha un tipus de regadiu amb aigua calenta, especialment pensat per avançar les collites. En algunes planes i riberes s'hi conreen arbres, segurament oms, pollancres i verns.

Aquest període es caracteritza per una forta explotació dels recursos forestals i ramaders a la muntanya, amb les consegüents modificacions i alteracions de les formes de paisatge natural. La plana coneix un important creixement demogràfic que, juntament amb la millora del sistema de regadiu, suposarien un canvi substancial en l'estructura i funcionament dels paisatges agrícols i un considerable augment de l'ocupació de la plana amb la consegüent disminució dels boscos.

6. Bibliografia.

- AGUIRRE, E.I., *Anàlisi pol·línica del jaciment de Can Trullàs (Granollers)* (en premsa), Museu de Granollers.
- ARANDA, G. (1990): *Los bosques flotantes. Historia de un roble del siglo XVIII*, Icona, Madrid.
- BOLÒS, J. (1980): *Com veieren els Països Catalans alguns viatgers del segle XVI*. Episodis de la història, Ed. Rafael Dalmau, Barcelona.
- BALANÀ, P., *Visió cosmopolita de Catalunya. Relats de viatgers i escriptors (segles I a.C.-XIX)*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1991.
- IGLESIES, J. (1949): *Pere Gil, S.I. (1551-1622) i la seva Geografia de Cathaluña. Seguit de la transcripció del llibre primer de la història catalana en lo qual se tracta de història o descripció natural, ço és de coses naturals de Cathaluña, segons el manuscrit de l'any 1600*, Quaderns de Geografia, Barcelona.
- MIQUEL, F. (1967): *Viatge a Catalunya d'un conseller del rei de França, l'any 1603*, Episodis de la història, Ed. Rafael Dalmau, Barcelona.
- PARDO, J., *Transformació del paisatge i organització del poblament en l'època romana al Vallès Oriental, Limes. Revista d'Arqueologia*, 1990, núm.0.

- PARÉS, E. i GUISAN, S. 1981. *Perspectives històriques sobre la política forestal a Catalunya*. Servei de Parcs naturals de la Diputació de Barcelona.
- REGLÀ, J. (1966): *El bandolerisme català del barroc*, Edicions 62, Barcelona
- ROS, M.T., *Anàlisi antracològica de Can Trullas (Granollers)*, (en premsa), Museu de Granollers.
- SANCHEZ, M., *Orígens històrics del Vallès (segles X-XI)*, Vallgorguina, 1992.
- URTEAGA, L., *La tierra esquilhada*, Ed. Serbal, 1987.
- VERNET, J.L. 1988. *À propos de la végétation préhistorique dans la moitié orientale des Pyrénées*. Homenaje a Pedro Montserrat: 759-765, JACA-Huesca. Inst. de Est. Altoaragoneses, Inst. Pir. de Ecología.
- VERNET, J.L. i THIEBAULT, S. Dins DENIZOT, M. & SAUVAGE, C., ed. *La mise en place, l'évolution et la caractérisation de la flore et de la végétation circumméditerranéenne*. *Naturalia Monspeliensia*., 1980, Montpellier.
- VILAGINES, J., *Las transició al feudalisme. Un cas original: El Vallès Oriental*, Granollers, 1987.
- VV.AA. (1992): *Tratado de Montería del siglo XV*. Publicado y anotado por el duque de Almazan, Ediciones Alaba.
- ZAMORA, F. (1973): *Diario de los viajes hechos a Catalunya*, Curial, Barcelona.

ANNEX

1. Francisco de Zamora

Diario de los viajes hechos en Cataluña. Ed. Curiel. Barcelona. 1973.

ONCEAVA SALIDA: VIAJE AL AMPURDAN

Día 9 de enero de 1790

Día 1º, de Barcelona a Sant Andreu, Montcada y Monmaló.

Salimos de Barcelona cerca del mediodía para ir al Ampurdà, tomando el camino de Montcada, que tantas veces hemos pasado; y dejándolo a la izquierda tomamos el camino de la derecha, que va a Caldas; y dejando éste a la izquierda a poco rato seguimos el de Hostalrich, llegando a Monmaló, a donde nos hemos quedado a dormir en la rectoría.

Todo este camino, aunque de carros, es muy malo. Vimos a un lado y a otro las tierras fangadas, cuya operación hacen regularmente cuando quieren hacer cáñamo, y habas en otras partes.

Encontramos grandes porciones de cerdos que vienen de las ferias al mercado de Barcelona, cuyo comercio es muy lucrativo. A un lado del camino se ve el pueblo de Mollet, y a la derecha el de Rexach, de casas dispersas.

Llegamos a la rectoría de Monmaló y, por no hallarse allí el rector, estuvimos a pique de vernos obligados a seguir el camino; pero habiendo hallado buen acogimiento en el Padre Capuchino que le sustituía, gastamos el resto de la tarde en ver dicho pueblo, que está situado a orilla de la tierra de Granollers, sobre el camino real de Gerona, en una llanura del Vallés, descubriendo Montserrat, etc. Es un pueblo de 200 almas de comunión y, aunque tienen muy poco terreno, viven acomodados. Se coge mucho cáñamo, judías, trigo y vino de mediana calidad. Hace pocos años que este pueblo era miserable; pero habiendo sus vecinos emprendido la formación de una mina, que, tomando las aguas subterráneas de la riera de Granollers las conduce al pueblo, regándose toda su tierra llana, se ha aumentado el vecindario y se ha hecho sano el pueblo, que antes no lo era por las aguas detenidas.

2. Pere Gil, S.I.

Libre primer de la historia Cathalana en lo qual se tracta de Historia o descriptio, ço es de cosas naturals (1600).

Lo. 10. Riu se diu Besos. Lo qual es riu que va no rapido, es molt pla; y te molts rams del qual nayx y camina casi per sos rams desde Tramontana à mitgdia per espay de sinc o sis llegues: y per esta causa en temps de grans plujas creyx

molt; y ades molt fànc, y arena falça movedissa: ha succeyt moltes vegades offègarse homens y animals en ell. Nayx per una part cerca de un lloc nomenat Tagamanent; y passa per Palau, Llinas, la Roca. Per altra bras ò part nayx cerca de St. Martí de Centelles; y passa per la Garriga, Granollers, Vilanova, Monmeló, Montcada; y amboca enlo mar cerca de una llegua de Barcelona. De aquest Riu, per anar com està dit pla, se trauen moltes y molt principals sequies de aygua per à molins, y per à regar; les quals se rega bona part del Velles; la qual es la 22ª comarca ò partida de Cathaluña. En especial se trau la Sequia per a molins, que serveyxen per à Barcelona; y passa dita sequia per Barcelona; y fa servey als Tintorers, Blanquers y Assaunadors per à sos officis; y passa devall lo Escorçador per à pendrer y llançar al mar tota la sanc y bruticia dels bestiaris ques matan. y desta sequia molen vuyt ò deu molins que estan fora y dins de Barcelona. Cria poc peyx y molt petit; per que per raho de las sequias que dell se trauen aporta poca aygua. Entre Besos y Barcelona y ha una riera molt petita, que no te nom, y apenas te

3. Relació del viatge de Segismondo Cavalli (1567).

58. 20 de maig. A dinar a la vila de Montcada. 10 milles.

En sortir de la Roca, hom cavalca durant quatre milles entre boscs, en un país sorrenc, semblant al que trobàvem ahir. Ens separem també sempre de les muntanyes, que es troben a la nostra dreta. A la mateixa mà dreta, fetes aquestes milles, hom deixa dos petits poblets. A mà esquerra, en el vessant de la muntanya, hi ha unes quantes cases esparses. Aquesta terra és més conreada que no pas la que vèiem ahir. Això és així tant pel fet que no es troba pas tan envoltada de muntanyes com pel fet que d'aquestes s'escorren molts petits corrents d'aigua, amb els quals poden regar els camps i treure'n un bon profit. Un cop fetes aquestes quatre milles, deixem el camí dret i ens girem gairebé cap a migjorn. Anem per una vall on les muntanyes són, si bé llunyanes, a una banda i l'altra. A sis milles trobem Montcada, lloc de 15 cases situat al vessant d'un turó. Al damunt d'aquest turó hi ha un vell castell deshabitat.

CAN PACIÀ

L'origen i l'ocàs de la pagesia

Josep M.ª Blanch i Esteve

Les terres de Catalunya, abans eren ermes i verges. Bésties i homes en el seu estat primitiu no tenien necessitat de conreus ni de camins ni de cases. El seu habitatge eren coves o cavernes, als boscos i muntanyes, agrupant-se primerament en famílies i després de manera tribal, cercant així la seva pròpia subsistència en els fruits naturals, la caça d'animals al bosc i la pesca per riberes i maresmes. Així l'home era lliure, dins d'aquella llibertat inicial i primitiva que sols van trencar les invasions d'altres ètnies tribals més nombroses i fortes, a la recerca d'aquells fruits i riqueses naturals de la terra per a la seva subsistència.

Així van començar les lluites i guerres de conquesta entre els homes que, malauradament, avui encara no s'han acabat; d'aquesta manera es feien esclaus als pobladors de les terres conquerides i els obligaven a treballar i a guerrear no pas per ells, sinó pels seus conqueridors. Convertits en amos d'ells i de les seves vides, els obligaren a construir cabanyes i cases de paret seca i fusta, i es començaren els conreus dels cereals i fruits.

Aquestes terres, aquests fruits, aquests homes i aquests treballs foren assolats per altres homes invasors, que imposaven també la seva autoritat i les seves lleis, ja fossin íbers, cèltics, fenicis, romans, gots o àrabs després. Tots ells guanyadors temporalment, parlaven el mateix llenguatge: «Tot això és meu!».

Venint de l'altra banda dels Pirineus, els francs ajudaren a la gent de les nostres contrades, exiliats a Septimània, a reconquerir les seves terres. Els àrabs varen ser empenyuts fins el Llobregat, després de grans lluites, però mai els homes ni les terres restaren lliures, ja

que a imitació dels invasors, homes i terres passaren sota altres signes, a mans de nous cabdills.

Aquests cabdills, d'acord amb la mentalitat d'aquells temps, van deixar establir les famílies dels seus soldats esclaus, damunt les terres ermes deixades pels vençuts. Aquests familiars dels antics residents retornats a la terra despoblada, recomençaren a fer coves i cabanyes de paret seca com encara se'n troben en les vessants dels Pirineus. Després baixaren cap als plans, fent cases de fang i pedra i, més tard, de calç i pedres, al voltant de les terres conreades. Així esdevingué el començament de les nostres masies.

Les nostres terres sofriren altres repetides invasions. Els uns enderrocant al seu pas; els altres, reconstruint cases i pous per l'aigua, camins i torres de guaita als cims dels serrats o prop dels passatges i, així, avisar i preparar l'escomesa.

Els qui varen expulsar als àrabs de moltes contrades es feren els amos de les terres alliberades i es constituïren en noblesa i magnats religiosos, obligant a treballar a les famílies pageses com a remences de les seves propietats, amb imposicions sobre part de les seves collites i unes servituds dels «mals usos». A més, la servitud deguda a l'església, amb els delmes i primícies per aixecar esglésies i monestirs, ja que llavors tota l'economia era essencialment agrícola.

A la fi del segle XIV, pels voltants del Pirineu, Olot i la Selva, van començar a assenyalar-se manifestacions de descontentament, protestes, malgrat l'amenaça de represàlia dels senyors feudals.

Els pagesos de remença de Sabadell, l'any 1366, van fer l'ofertament de 50.000 sous barcelonins a la muller de Pere IV per tal de redimir-los del comte de Castellbó que, segurament degut a l'abús i despotisme, tant el senyor com el castell on residia no tenien res de bo.

En un moment de desesperació, després de la desfeta produïda per la pesta negra del 1407, per la qual van morir una gran part dels fills joves dels pagesos, d'una població de remença de 20.000 focs o famílies l'any 1395 (segons fa constar Joan I), a la Catalunya vella van restar abandonades més de la meitat de les masies.

En aquests moments de grans dificultats, tant per pagesos com pels senyors feudals, es suprimiren tots els tributs dels «mals usos», i deixaren d'ésser «criats», quedant lliures de poder treballar les terres del mas, abonant un cens com a tribut. L'incompliment del tracte i l'actitud dels «cobradors» obligà, el mes de maig de 1448, a quatre síndics representants dels remences de Girona, a queixar-se a la cort reial, a Vilafranca del Penedès. Exposat el conflicte creat pels senyors feudals, fins el 1485 es va intentar, moltes vegades, el compromís en-

tre els representants de la reialesa i de les forces en lluita, noblesa i remença. En Bertomeu Sala, de Montornés del Vallès, que havia optat per la lluita armada, va aixecar-se amb 600 homes i, després de revoltar la Plana de Vic, passà al Congost intentant un cop de mà a Granollers, arribant prop de Barcelona, i anant cap a Lliçà i Terrassa, on el cap de remences s'havia apoderat del castell d'Egara. Per fi, el 23 d'abril de 1486, davant dels representants dels senyors i dels pagesos remences, després de més de cent anys de conflictes i guerres, va ser signada per les dues parts i el rei Ferran II la sentència arbitral de Guadalupe, que abolí els «mals usos».

Els fets històrics principals de les guerres de remences a Mollet

1r. El 7 de gener de 1485 arribà una carta reial als municipis de Granollers, Caldes de Montbui, Vic, Manresa, Mollet del Vallès, Argentona, Tiana, etc., que ordenà enviar als seus síndics a Barcelona per tractar del procés contra en Sala de Montornés.

2on. El 2 de febrer de 1485 l'exèrcit reial, host de la noblesa i eclesiàstics de Barcelona, amb uns 200 genets i 700 soldats a peu, sortiren de Barcelona, acamparen a Sant Andreu de Palomar, donat que tenien notícies que en les muntanyes de la Conreria, sobre Montcada, hi havien emboscats uns 1.000 remences; al dia següent les hosts reials proseguiren per Ripollet i Mollet fins a Sabadell.

3er. El dia 16 de febrer de 1485 tingué lloc una reunió a Vilanova de la Roca, en fracassar-ne una d'anterior convocada a Montmeló; a Vilanova s'acordà el tall de 5 sous pels remences de Girona i nomenar comissaris i col·lectors als senyors Vallmajor de Dosrrius, Ros de Mollet del Vallès i Buscarons, de Montornés.

La masia de Can Pacià

La història i la realitat coincideixen a Mollet a la masia de Can Pacià que, envoltada d'habitatges, es troba al vell mig de la vila; el seu origen és confús en el temps, però hom dedueix, per la història, que com a conseqüència de les guerres de remences el pagès de la gleba passà a ser propietari de les terres que conreava. Can Pacià de Mollet no fou un cas apart i quedà provat que els pagesos de Mollet adquiriren llurs propietats immediatament després de la sentència ar-

bitral de Guadalupe del 21 d'abril de 1486 (*Sententia arbitralis super redimencis*).

Amb els anys, els pagesos hisendats de Can Pacià, aleshores Can Plansó, tenien els avantpassats procedents de remences del temps feudal; la família de Marià Picó, que acabà per desentendre's del camp i la pagesia, va preferir una vida de senyor rural a la ciutat. L'últim, en Ramon Picó de Valls, sense descendència directa.

Segons el llibre de «Geografia Local de Mollet del Vallès», de 1893, els propietaris de les masies de Mollet al segle XIX procedents de remences eren: Can Flaquer; Can Pantiquet; Can Ros, Can Vila amb mina seca; Can Fonolleda amb mina; Can Torras amb mina; Can Borrell amb mina; Can Besora; Hostal de la Prat; Can Pujol; Can Mollet; Can Magre amb mina; Can Magarola i Can Rajoler.

L'any 1750 entrà a Can Plansó de masover, procurador i administrador de la família Picó, en Josep Mutge i Morral, que fou batlle i jutge de Mollet. L'últim masover d'aquesta família, en Vicenç Mutge i Blanch, l'any 1905, decidí construir una casa al carrer Jaume I i deixà la masoveria de Can Plansó, que la seva família havia regentat 155 anys.

L'any 1906 passà a ser masover de dita masia de Can Plansó en Pacià Ros i Duñó, de Can Falguera, una masia que existia on és l'església actual, i cabaler de Can Molà de Gallécs, possible descendent directe del síndic de Mollet que l'any 1485 fou nomenat comisari de remences a Vilanova de la Roca. La seva muller era Rosa Duñó i Lladó, oriünda de Can Lladó, i fou amb ella que s'extingí aquest cognom, que havia donat el nom a un dels predis més grans de Mollet i a la masia, propietat municipal, «El cuartelillo», que fou caserna dels mossos d'esquadra al segle XIX.

A l'any 1906 Can Plansó passà a anomenar-se Can Pacià. Els fills d'en Pacià Ros i Duñó i Na Genoveva Esteve Blanch són els actuals propietaris de Can Pacià, donat que els descendents de la família Picó la transferiren en venda a Baldiri Ros i Esteve, l'any 1956.

Can Pacià té les característiques pròpies de les masies del Pla de Barcelona. Està formada per tres cossos d'edifici, el central més alt que els laterals. En el central hi ha una porta d'entrada, coberta amb una teulada de dues vessants amb desguàs als costats de la casa. Sembla talment que, en un principi, fou edificat el cos central i que després, amb el temps, ho foren els dos cossos laterals; el conjunt és senyorial i elegant. El frontis, com el de totes les masies catalanes, es troba sempre orientat a sol ixent.

En la disposició o la repartició interior de l'habitable humà, els

baixos estan destinats a cuina a peu plà (*fig. 1*) i menjador. Estable, celler i quadres per les bèsties. Al primer pis, les cambres per a dormir. Així que s'entra, a peu plà de l'era, es troba un gran rebedor, adornat amb una caixa de núvia (*fig. 2*), amb els frontals i laterals esculpits a l'estil renaixentista. Al damunt hi ha un morter de pedra, un cànir de ceràmica i un quinqué de molt bon gust. Al costat esquerre, la cuina-menjador (*fig. 1*), on hi ha la llar de foc. Al voltant de la llar hi treballen, reben visites, hi passen les llargues hores de l'hivern. Al costat, el menjador gran o de convidats, destinat a les solemnitats. Del fons arrenca una escala que puja al primer pis on es troben les cambres dormitori.

El tancament exterior de la masia no correspon a l'original, a conseqüència de l'urbanisme de primers de segle, projectat l'any 1913 per l'arquitecte Domènech Sugranyes, amb carrers tirats a cordill.

La masia té un doble pati tancat (*fig. 3*), formant un cos protegit de defensa, que actualment conserva les grosses i ferrades portes oberes de bat a bat, sols protegides a un costat del portal per un gos fermat amb una cadena que crida de tant en tant quan algú s'acosta. A l'altre costat per un gat mandrós i endormiscat. Al centre d'aquest pati interior s'aixeca una majestuosa i ben construïda finestra de pedra, d'estil gòtic-renaixentista (*fig. 4*) coronada per un arc conopial, amb capitells escultòrics molt interessants. La finestra i la paret lateral estan protegides per un ràfec d'obra vista. Aquesta finestra ens confirma, una vegada més, la tesi que l'alliberació del pagès de remença al Renaixement, significà no sols un moviment espiritual sinó que, per Catalunya, assenyalà un moviment social i econòmic, com ho proven les diverses construccions rurals de Mollet del Vallès, datades al 1500, que assenyalen l'evolució de les cases rústiques i humils vers cases espaioses i acollidores i, en algun cas, senyoriales.

Els actuals propietaris de Can Pacià són en Baldiri Ros, el seu germà Ramon i la seva germana Delfina. Tots ja grans, de cos molsut, braços arremangats i colpits pel sol; de turmells gruixuts de trepitjar la terra amb passa segura. En tots ells hi ha una profunda i palpable relació de contingut. Sempre estan a la feina, si bé no s'han preocupat molt de les comoditats del seu estatge fins actualment. Tot i això, ja sigui per influències mítiques o religioses, o per tal de fruit de l'encís de les coses velles, sí que s'han preocupat amb intensitat per conservar la majoria dels estris tradicionals i en desús de segles passats, tots ells més o menys artístics i populars, per senzills que siguin. Els

Figura 1

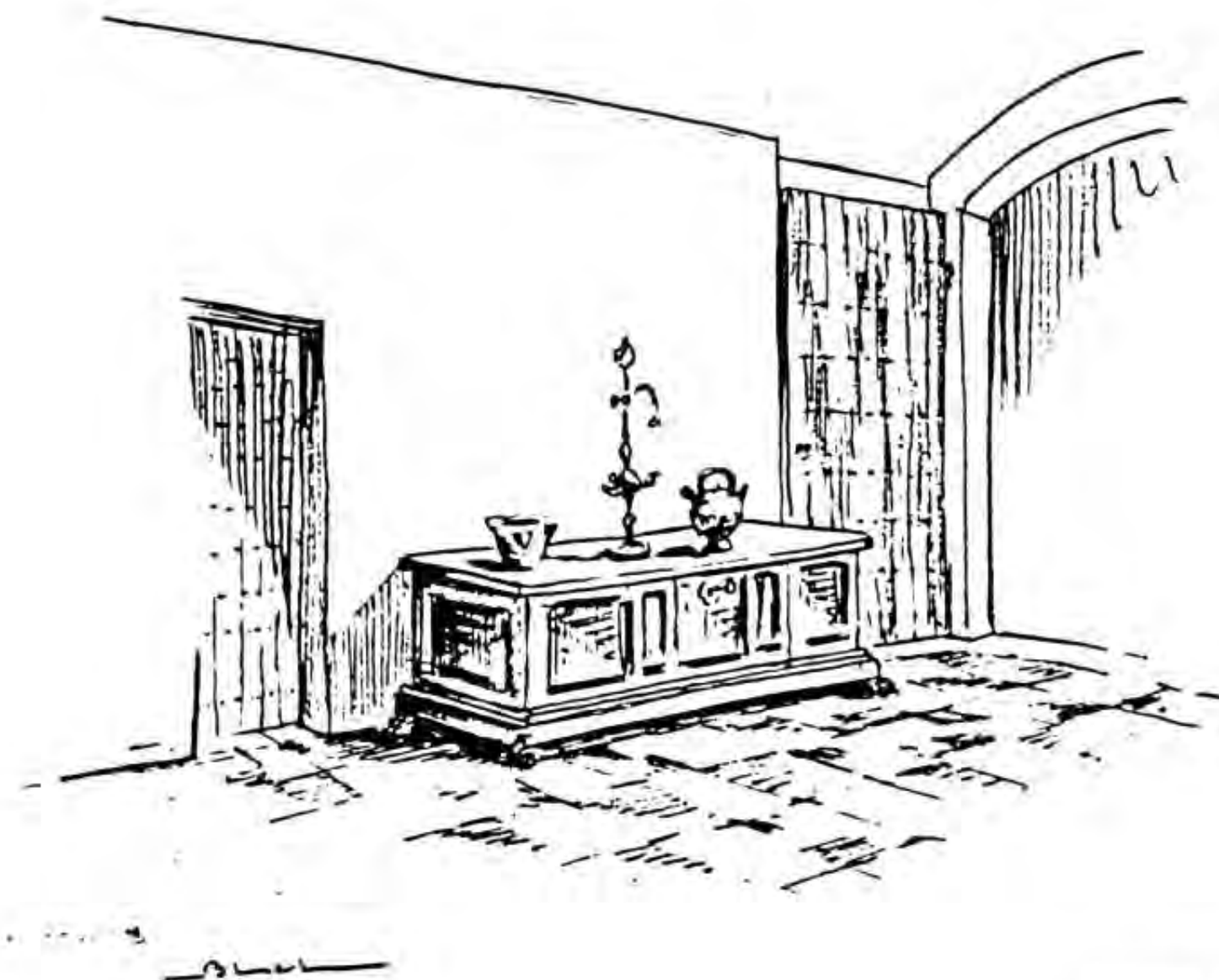

Figura 2

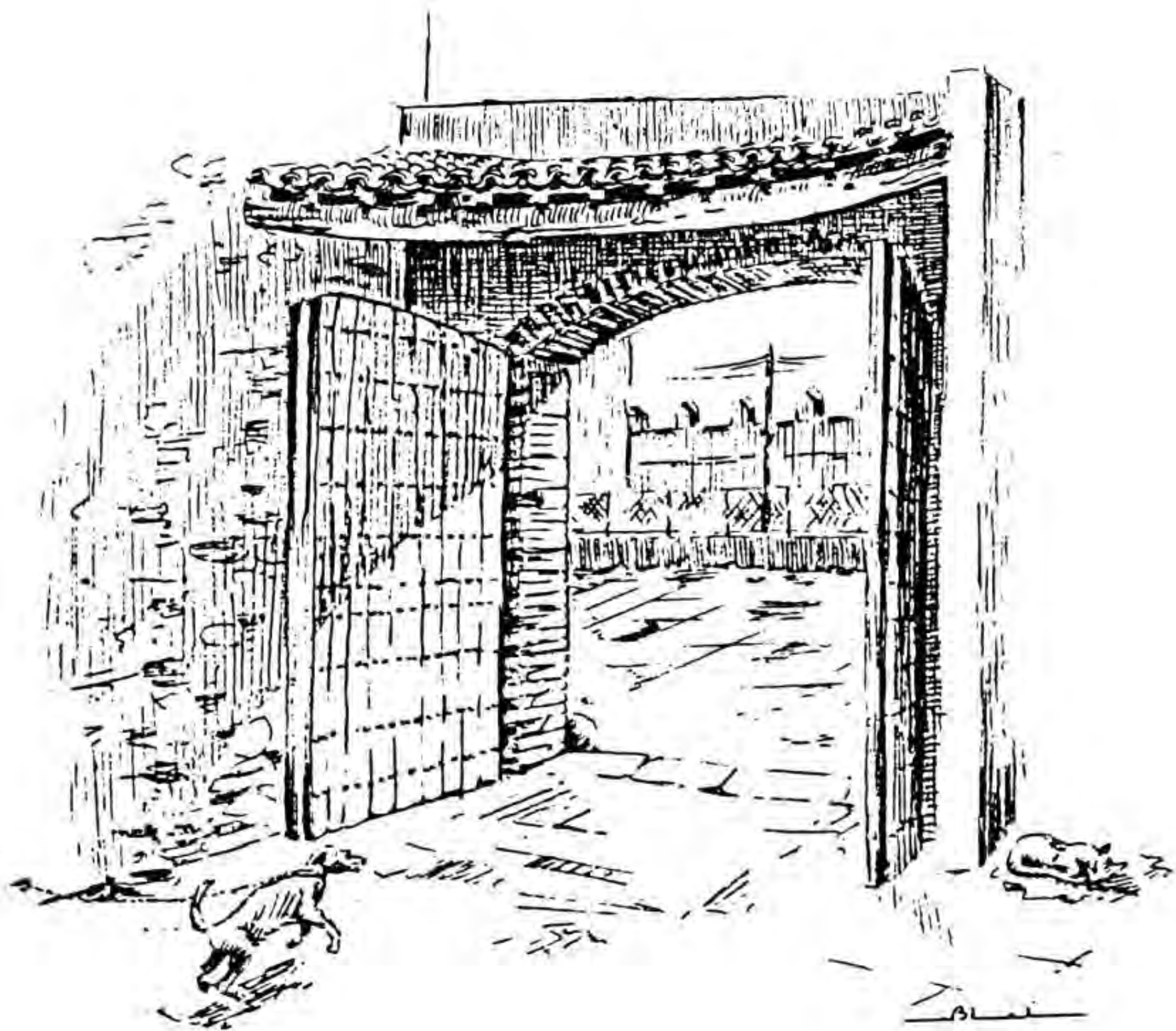

Figura 3

Figura 4

Figura 5

tenen exposats, nets i polits, a l'antic celler, coronat amb una volta de canó rebaixat i de molt bona construcció. Tots els estris exposats són originals de la masia. Per tant, conserven encara el sentit funcional i utilitari, agermanat amb l'estètica i la bellesa del bon gust que la gent de Can Pacià ha sabut donar-els-hi.

Perquè l'interès d'allò que anomenem popular radica, sobretot, en l'adaptació que ha fet el poble, a la seva manera, de les arts inèdites, ja siguin plàstiques o rítmiques, les quals, en passar de moda el seu ús, han caigut sota la cura dels homes senzills i sensibles que les recullen i intenten perpetuar-les tradicionalment, de generació en generació. Taules, armaris, bressols, romanes, mesures, eines del camp i un llarg etc. Tots ells ben disposats que dona gust de veure'ls, formant un autèntic museu de la pagesia i de la vida rural.

Els mobles que encara decoren Can Pacià són els tradicionals i familiars que, en aquest cas, sortosament, no han passat per l'antiquari. La caixa de núvia (*fig. 2*) pertany a l'aixovar de noces de les núvies dels segles XVIII i XIX. La de Cal Pacià es pot considerar d'influència tarragonina, ornamentada amb requadres, de llistons ribetejats com una motllura simple, amb una mena de fris a la part de dalt.

L'art de la forja està representat a Can Pacià, en protegir les obertures de dues finestres ben diferenciades: el llangardaix i la reixa. El llangardaix és un tipus de protecció molt senzilla i pràctica, destinada a protegir obertures i finestres petites (*fig. 5*), i col·locada popularment des d'uns tres-cents anys endarrera. La reixa pròpiament dita (*fig. 6*) està feta amb barrots rectangulars i rodons, revinguts i forts, enginyosament entrecreuats els uns dins els altres; són una mostra de la forja popular catalana dels segles XVII i XVIII.

En Baldiri i la Delfina ho mostren molt cofois: «*Ara estem jubilats, ja no venem llet, ni tenim terres, però encara tenim l'aviram per a les despeses de la casa i l'Estrella, l'última vaca*». Obrim la porta de la quadra, fosca, sola, única, clapada de blancs i negres, restava perduda en un racó. En veure la llum, la vaca aixeca el cap, fent un esforç per recuperar la seva perduda dignitat de vaca. Em sento colpit, intentant comprendre la seva solitud. En aquell moment em sembla entendre perquè al gran poeta de la renaixença catalana, Joan Maragall, va inspirar-li un poema la contemplació d'una vaca cega. Jo estic segur que si avui el poeta Maragall visités Can Pacià, en contemplar l'Estrella en solitud, privada de l'espai i la llum naturals, s'hi inspiraria per escriure el poema de la vaca sola (*fig. 7*).

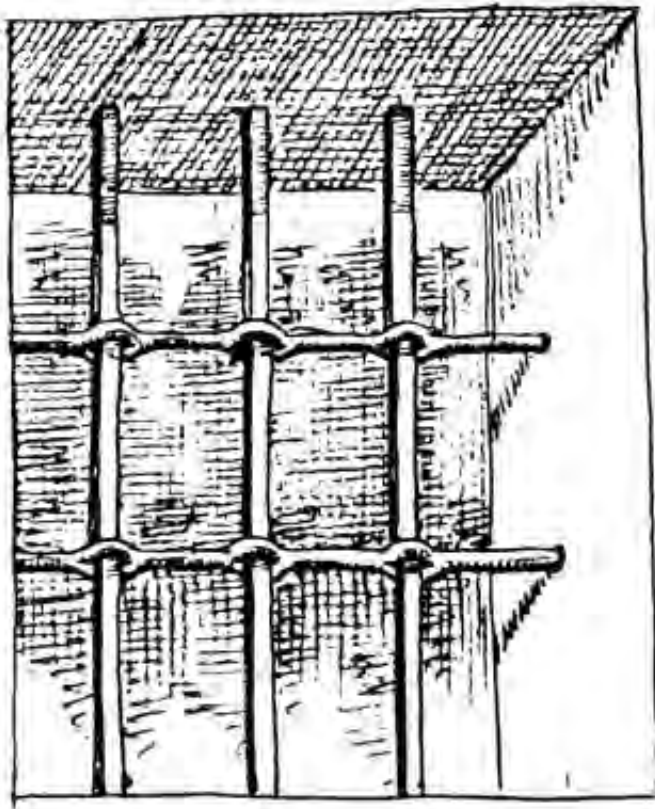

Figura 6

—Blanche—

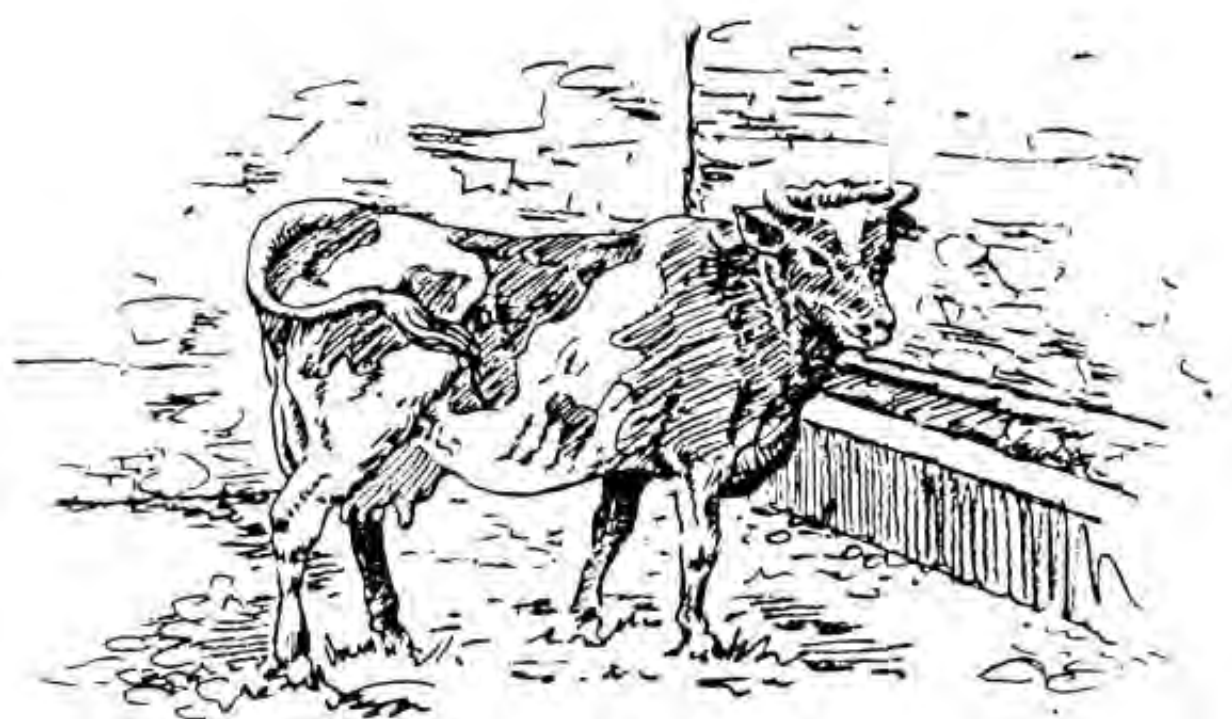

Figura 7

—Blanche—

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

- Jaime VICENS I VIVES, *Historia de los Remensas en el siglo XV*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Jerónimo Zurita. Imprenta Clarasó. Barcelona, 1945.
- Ramon MAS, *Camins pagesos de Catalunya, testimoniatge d'un Rabassaire*. Editorial Nova Terra. Barcelona, 1970.
- Ramon VIOLANT I SIMORRA, *L'art popular decoratiu a Catalunya*. Editorial Les Belles Edicions. Barcelona, 1948.
- Vicenç PLANTADA I FONOLLEDA - Josep PAYÀ I RAURICH, *Geografia local de Mollet del Vallès*. Lipolitografia de Lluís Tasso. Barcelona, 1893.

EL “MANYO” DEL BALL DE GITANES DE 1.884

Jaume Noró i Camats

En la transició política es va produir a tot Catalunya una revifalla de celebracions festivo-populars que, com altres fenòmens socials, havien quedat somorts durant el franquisme. Aquella revifalla se sustentava en els elements festius que havien perdurat durant la dictadura, alhora que s'intentava desposeir-los del caràcter oficial i se'ls dotava d'espontaneïtat. Calia, però, retrobar també aquells elements perduts en el temps; per això es furgava en la memòria col·lectiva i en la lletra impresa.

Aparegueren publicacions que donaven fe d'un passat lúdic.

Sovint els elements festius retrobats servien de motivació per relançar unes festes que aviat tornarien a ser populars. El Carnaval, com a festa de les festes, va agafar molta força arreu.

A Mollet del Vallès la recuperació del Carnaval va prendre un patró genèric d'arribada amb pregó, rua, balls de màscares i judici i mort d'un Carnestoltes encarnat en una disfressa. Van quedar al marge el Ball de Gitanes, que en altre temps n'era hegemònic, el ball del Barriló i altres particularitats. Entre 1980 i 1983 es va configurar l'esquema bàsic de la celebració del Carnaval tal com es viu ara.

Només al programa de Carnestoltes de 1982 (fig. 1) va existir un tímid intent d'enllaç amb la festa de dècades precedents. S'hi programava una Ballada de Gitanes per dissabte al vespre, i també hi figuraven unes fotografies dels anys 1929 i 1945, i una cita extreta de “L'Avenç” que deia textualment:

Caro Baroja, en el capítol IX del “Carnaval” ens descriu el Ball de Gitanes del Vallès, concretament de Mollet. Hi intervenien un conjunt de parelles representants (la colla) precedides pel “Manyo”, “...un hombre entrado en años vestido de arlequín, que se distinguía por la capacidad de improvisación poética que tenía. Detrás iban, saltando también, dos

hombres con calzas de piel, cencerros en la cintura y largos zurriagos en las manos... denominados "Diablots"

Es tractava d'una descripció del Ball de Gitanes i la terminologia emprada era coneguda, però l'existència d'un personatge amb el nom de "Manyo" era una novetat. Calia buscar més a fons la presència i característiques d'aquella figura.

La cita del Programa del Carnaval de 1982 venia d'un article intitulat "Els Carnestoltes a Catalunya" del vilanoví Benvingut Moya, aparegut al número 24, de febrer de 1980 de "L'Avenç", Revista d'Història. En aquest article l'autor completava la descripció amb els personatges que intervenien en el ball: un vell, una vella i uns nuvis. Deia, a més a més, que Caro Baroja havia obtingut la informació d'un article de Francesc Maspons i Labrós intitulat *Ball de Gitanes en lo Vallès* publicat l'any 1887 a *Miscelánea Folk-lórica*. Moya comparava el personatge del "Manyo" a altres que obrien les representacions de Carnaval i li atribuïa, segurament basant-se en la capacitat d'improvisació poètica que tenia, el sermó o pregó d'inici de les festes. A més, denominava per extensió el "Manyo" com a figura del Ball de Gitanes del Vallès.

La lectura directa del text de Julio Caro Baroja, en el capítol IX de **El Carnaval. Análisis histórico-cultural**, intitulat *Mascaradas catalanas* aporta més informació sobre la ballada de Gitanes del dilluns de Carnaval de 1882. Fa una descripció més acurada dels personatges que hi intervenien, del ritual de la festa, de les colles que hi prenen part, tres de Mollet i cinc de fora; a més d'esmentar ballades de Gitanes d'altres temps i altres indrets. En relació al "Manyo" diu només: "*La precedía el "Manyo" dando brincos y cabriolas. El "Manyo" era un hombre entrado en años, vestido de arlequín, que se distinguía por la capacidad de improvisación poética que tenía*".

Calia anar directament a les fonts originals, a *Miscelánea Folk-lórica*, editada l'any 1887, de la que sortosament se n'havia fet una edició facsimil l'any 1981, amb pròleg de l'antropòloga Josefina Roma.

Miscelánea Folk-lórica recollia un seguit de treballs presentats a la Secció de Folklore de l'Associació d'Excursions Catalana per un grup d'estudiosos que recorrien, al darrer terç del segle XIX, diferents indrets del Principat cercant tot allò que perdurava del folklore català. Es tractava d'enllaçar amb el passat. Era l'època de la Renaixença.

Dins de l'Associació Catalana d'Excursions s'aplegaven un seguit de persones desitjoses de connectar amb les veritables arrels del país, per di-

Ball de Barriló. Vestíbul Ateneu, 1945
Es conserva a Mollet el diàleg de Carnestoltes
elaborat pel grup local del Ateneu

EL CARNAVAL és la festa de festes la festa per excel·lència festa universal

Les Danses de Carnestoltes

Caro Baroja, en el capítol IX del «Carnaval» ens descriu el Ball de Gitanes del Vallès, concretament de Mollet. Hi intervenien un conjunt de parelles representants (la colla) precedides pel «Manyo», «un home entradit en anys vestit de arlequín que se distingia per la capacitat de improvisació poètica que tenia. Detrás iban, saltando también, dos hombres con calzas de piel, cencerros en la cintura y largos zurriagos en las manos denominados Diablots» * — (L'Avenc)

Programa dels actes del CARNESTOLTES 1982

DIJOUS, dia 18 de febrer

Al matí PASSEJADA D'EN CARNESTOLTES per les Escoles de Mollet fins a les 6 de la tarda

A les 7 de la tarda ARRIBADA D'EN CARNESTOLTES a l'Ajuntament

Discurs d'un representant de l'Ajuntament

Discurs d'un representant d'En Carnestoltes

DIVENDRES, dia 19

Al matí PASSEJADA D'EN CARNESTOLTES per les Escoles de Mollet

De les 3 fins a les 6 de la tarda PASSEJADA D'EN CARNESTOLTES acompanyat de totes les escoles de Mollet per l'Avinguda de la Llibertat

DISSABTE, dia 20

A les 6 de la tarda SORTIDA DE COMPARSES per la Plaça

A les 7 del vespre A la Plaça de l'Església BALLADA DE GITANES

A les 9 A la Plaça Prat de la Riba BALL DE NYI (moixegues) amenitzat pel conjunt «Pencandes»

Colla de Mollet - Cordedau 1929

DIUMENGE, dia 21

A les 11 del matí A la Plaça Pau Casals concentració de Guarderíes que aniran en CERCAVILA fins a la Plaça de Prat de la Riba

A les 12 del migdia: Per a tota la mainada actuació del grup «Titelles Babi»

A la 1'30 JUDICI D'EN CARNESTOLTES a la Plaça

De 3'30 a 4'30 A la Plaça Prat de la Riba, CAPTIVITAT D'EN CARNESTOLTES

A les 5 de la tarda: RUA D'EN CARNESTOLTES pels carrers de Mollet. Sortida del final del carrer Anselm Clavé

Durant la Rua tindrà lloc la CREMADA D'EN CARNESTOLTES I EL SEU ENTERRAMENT.

A les 9 del vespre: BALL DE DISFRESSES amenitzat pel conjunt «Gran Momento»

Durant el ball es donarà lectura al TESTAMENT D'EN CARNESTOLTES

Mollet, Febrer del 1929

Organitza **Comissió de Carnestoltes**

Patrocina **Ajuntament de Mollet del Vallès**

Reproducció del programa de Carnestoltes, de l'any 1982.

fondre-les després entre la gent de ciutat mancada d'arrels i entre els habitants de les zones rurals sense consciència de tenir-les.

L'Associació Catalana d'Excursions, que més tard integraria el Centre Excursionista de Catalunya, va contribuir al desenvolupament de diferents disciplines i a la seva difusió, però va ser en el camp dels estudis folklòrics on potser més va destacar. Pels seus treballs de camp comptaven sovint amb el suport d'erudits locals.

Francesc de S. Maspons i Labrós, president aleshores de l'Associació d'Excursions Catalana, va fer una detallada descripció del dilluns de Carnaval de 1884 a Mollet del Vallès, en l'article *Ball de Gitanas en lo Vallés*, llegit a la Secció de Folklore de l'Associació d'Excursions Catalana i publicat posteriorment a *Miscelánea Folk-lórica*.

Maspons va fer en vint-i-set pàgines una exhaustiva relació del que va veure i escoltar aquella tarda a Mollet.

A la plaça (és de suposar que es referia a la plaça del Mercadal) *hi van ballar vuit colles: fadrins del Arrabal de Vilanova de la Roca, casats del mateix Arrabal, Montmeló, Martorellas, Parets i tres de Mollet, la de Baix, la de can Menna i la de la Tenda.*

Hi descriu tot el ritual de la pròpia ballada i dels preparatius, el vestuari de tothom que hi participa, les músiques, les danses, els instruments, els personatges i les seves funcions". Tota la terminologia pròpia de la festa hi té la seva explicació: Colla, Diablots, Forquetas, Vell, Vella, Nuvi de devant, Nuvi de detrás, Vestidoras, Nuvi major, Passeig, Manyo.

En un dels primers fragments el cronista exposa les circumstàncies que en que es va produir la visita a Mollet:

"Els actius delegats de la Associació d'Excursions Catalana en Mollet, D. Pere Altisench y D. Vicens Plantada, váren invitarla, era á l'any 1884, á assistir á la festa de dit ball, que té lloch en lo dilluns de Carnestoltas. Que la Associació va acceptarho ab gust é hi va assitirhi, no cal dirho, sapiguent tothom, com sab, la afició de la mateixa al treball, y al estudi é investigació de tot lo que puga afavorir al objecte pera que fou creada".

La vàlua i el nombre de membres de la comissió que representava l'Associació, demostren l'interès d'aquesta per conèixer el que anomenaren un veritable tresor del folklore, en una comarca tant a prop de Barcelona com és el Vallès.

“Així es que va sortir en lo tren de la una de la tarde de dit dia, per la vía de França, secció del Interior, una Comissió composta de D. Valentí Almirall, D. Ramon Arabía, D. Roman Arnet, D. Joseph Barcon, los germans D. Joan y D. Enrich Brú, D. Francisco Llorens y Riu, lo delegat en Tortosa, D. Daniel Olesa, y l'infrascrit, á qui encarregáren sos companys la redacció del acta. En Mollet hi trobárem també, esperantnos, al delegat en Granollers D. Dionís Puig”.

La descripció de l'ambient d'aquella tarda al poble i a la plaça en concret demostren l'important paper que jugaven en la vida social de la comarca les ballades de Gitanes en els dies de Carnaval. Cal tenir en compte que Dijous Gras començaven les ballades i pel sistema de l'intercanvi de visites cada poble comptava amb l'actuació de moltes colles convidades. Maspons recollí testimoni de qui afirmava haver vist a Mollet vint-i-una colles forasteres.

“Tant bon punt fórem á la Estació de dit poble, poguérem convénce'ns ja de lo popular que es la referida festa. De gom á gom quedá plena de la gent que hi anava no sols de Barcelona, sinó també de tots los altres pobles de la comarca; y llevant una mirada per tot arreu, per entre'ls caminals del ja verdejant blat, ó de las llavoras desfulladas y secas salzeredas, no s'veyan més que currúas de llargas comitives, totas alegres y animadas y cada volta més espessas, que s'dirigían á Mollet, ab una gatzara y broma que tot ho animava.

Mes si allí á la Estació hi havia moviment y vida, no compon res per la que hi havia en la plassa. Era plena d'una gentada inmensa; s'havien guarnit grossas bastidas per sas quatre bandas, de sis rengles de banchs cada una, que anavan formant escala, deixant al mitj un ample y quadrat espay, voltat d'amplas escalinatas, en las que s'hi agitavan á centenars de caps y era inmensa la bellugadissa. Los carrers que hi donan, los balcones, finestras y fins los terrats eran plens de gom á gom; y sobreixía tot tant de gent, que moltas personas se tinguéren de quedar á fora.

Acompanyats de nostres delegats y d'una Comissió de personas del poble, amigas, que també vingéren á rébre'ns, nos instalárem en lo lloch que expressament nos havián preparat,

Desde allí, dominant tota la plassa, feya alló un efecte magnífich. Tot de prompte callá una mica la inmensa enrahonadissa que s'hi movía, y apareguéren, precedits del agutzil, lo senyor Arcalde, lo Jutge Municipal y lo Jefe de Carrabiners que ocupáren la presidencia, al enfront nostre”.

Al cap d'una poca estona se sentí una llunyana música que s'anà acostant depressa, y als seus acorts, per un costat, vistosa y ab bon ayre, entrá la primera Colla á plassa.

La festa començava i algú amb prou coneixement del ritual devia anar informant al cronista i a la resta de la comissió del que anaven veient, situant cada cosa al seu lloc, puntualitzant el que calia. Així la crònica aporta la clau sobre la singularitat del Manyo.

“Se dona lo nom de Colla al aplech de parellas d'un mateix poble, que íxen á formar lo ball. Era la del Arrabal de Vilanova.

Va ressonar un aplauso general. A davant hi anava, tot fent salts y cabriolas, un home ja entrat en anys, vestit d'arlequí, aixó es, de groch y vermell.

Es conegut per lo Manyo, y es vehí de Mollet. Es un tipo verdaderament popular; no hi ha dol ni festa en que no siga convidat, improvisa llargas tiradas de versos, y sempre porta la broma á las casas; aixó sí, tant bon punt sab que hi ha un malalt en alguna d'ellas, y es menester qui'ls ajude pera conrear la terra, ó se'ls esdevé una desgracia, ó d'una manera ó altra s'té de socórrer á n'algú, ell, tot desseguida, vá de vehí en vehí, avisa lo que s'té de fer, recull los diners, ó la gent, y tothom ab gust li dona y ajuda, tal com ell proposa; tanta es la confiansa que li ténen”.

El Manyo no era, tal com s'havia afirmat, un personatge del Ball de Gitanes de Mollet, com ho eren els Diablots i el Vell i la Vella. Tampoc exercia les funcions de pregoner. Es tractava d'una persona que devia tenir aquest sobrenom i que pel que es desprèn del text, era un home entranyable que en aquells moments dinamitzava la festa tot fent de mestre de cerimònies, en aquell Mollet rural que s'atansava als dos mil habitants. Encara hi ha a la crònica una altre fragment que reafirma la desvinculació del Manyo com a personatge del ball de Gitanes.

“Totas (les colles) entráren als acorts de la música, ab lo Manyo á devant, fent arlequinadas, si bé que est personatge hi es accidental; ab lo Vell y la Vella, y las vestidoras; totas féren lo Passeig, balláren la jota, la contradansa y los balls de figuras, y en totas hi hagué los crits, viscas, cigarros, confits y aplausos explicats, salvo á una que per no estar ben ensajada, á causa del poch temps ab que s'ho va pendre, li fou cridat per lo públich lo terrible crit de “Pega”, al qual la Colla deu retirarse”.

A *Ball de Gitanas en lo Vallès* Francesc Maspons va fer també, a partir de les informacions recollides aquella tarda de 1884, una molt completa descripció del que eren i havien estat els balls de Gitanes a tot el Vallès. A la mateixa *Miscelánea Folk-lórica* hi ha un altre article de Valentí Almirall en el que tot partint del que havia observat com a membre de la Comissió desplaçada a Mollet, feia una sèrie de consideracions sobre el ball en general i el ball de Gitanes de Mollet en concret.

BIBLIOGRAFIA I DOCUMENTACIÓ

-MOYA, Benvingut, *Els Carnestoltes a Catalunya: L'Avenç*, nº 24, Barcelona, febrer 1980.

-CARO BAROJA, Julio, *El Carnaval, Análisis histórico-cultural*, Taurus, Madrid, 1983.

-VV.AA., *Miscelánea Folk-lórica*, Olañeta, Editor, Barcelona, 1981.

-AMADES, Joan, *Costumari Català*, Salvat, Barcelona, 1950-1956, 5 volums.

-*Programes d'actes dels Carnestoltes de Mollet del Vallès dels anys 1980, 1981, 1982 i 1983.*

-Diversos fulls ciclostilats de les Comissions Organitzadores del Carnestoltes de Mollet dels anys 1980, 1981 i 1982.

LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS DE LA NOSTRA CIUTAT. EL «MONT DE PIETAT»* DE SANT VICENÇ MÀRTIR

Vicenç Vilà i Armadans

Breu història del mutualisme

Dins la Constitució de 1837 s'obria per a la classe obrera el dret d'associació que varen aprofitar els obrers de les indústries per a constituir les primeres associacions reivindicatives.

El Reial Decret de 28 de febrer de 1839 va permetre —a petició feta per una associació barcelonesa al Govern— l'establiment de societats de socors mutus, façana legal d'un sistema d'associació voluntària dels afectats per uns mateixos interessos o riscos, que cobriria, de fet, a les societats de resistència obrera.

L'exemple més punyent de tal actuació obrera fou la fundació a Barcelona el 10 de maig de 1840 de la «Societat de Protecció Mútua de Teixidors del Cotó de Barcelona», quan els seus dirigents es defensaven queixant-se de «la facilitat que tenen els principals fabricants en mancomunar-se, mentre els obrers per entendre'ns necessitem de més publicitat». No és d'estranyar, doncs, que la pressió dels burgesos sobre les autoritats frenés els primers intents d'associacionisme.

Una Normativa de l'any 1848 i el decret de 28 d'agost de 1853, equipararen les societats de socors mutus a les societats mercantils.

Amb la caiguda d'Espartero, el juliol de 1856, s'inicia una forta

* Respectem en el text l'expressió antiga «Mont de Pietat», equivalent a Societat de Socors Mutus.

etapa de repressió contra les associacions obreres, amb la dissolució de les germanats de socors mutus del ram de la filatura (12 de març de 1857) i la prohibició de tota classe d'associacions obreres (31 de març de 1857).

Aquesta època de prohibició oficial, comporta una posterior etapa de relaxació del control polític, possibilitant la fundació de germanats amb un caire molt menys sindical.

Per l'efecte de la consolidació liberal, a partir de 1881, s'inicia un nou clima polític, consolidant-se la llibertat d'associació amb la Llei d'Associacions de 30 de juny de 1887.

A partir d'aquest moment apareix bastant clar el paper de les societats de socors mutus, diferenciant-se de les associacions obreres de caire bàsicament socialista o anarquista.

Aquest consens de l'associacionisme mutualista es manté, amb més o menys efectivitat, fins a la dictadura de Primo de Rivera, que fou quan experimentarà un fort retrocés.

Les mutualitats exemptes de finalitat lucrativa han estat l'origen del sistema contemporani de la seguretat social.

A les mútues, la part asseguradora és la col·lectivitat, i cada mutualista hi contribueix proporcionalment mitjançant quotes variables o fixes.

L'extensió de l'estat assistencial i el progrés de les companyies d'assegurances, amb fins de lucre, els han fet perdre entitat en l'actualitat.

Confraries gremials, germanats i «monts de pietat» es consideren com a precedents de les mutualitats modernes.

Els «monts de pietat» cobrien riscos de supervivència, vellesa o invalidesa. Entre aquest tipus d'institucions, cal anomenar la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, fundada l'any 1844.

L'any 1896 va crear-se la Unió i Defensa de Monts de Pietat, convertida l'any 1919 en Federació de Societats de Socors Mutus de la Província de Barcelona.

A principis de segle, a Catalunya, el volum i la importància de les societats mutuels eren comparables, si no superiors, a les de la Gran Bretanya, França o Bèlgica.

Durant les tres primeres dècades del segle el moviment mutualista s'organitzà en l'àmbit estatal i, l'any 1922, constaven més de 5.000 societats de socors mutus a Espanya, de les quals 800, amb un total de 240.000 associats, pertanyien a la província de Barcelona.

Amb la guerra i la repressió de postguerra, força mutualitats ple-

garen, afectades per l'aparició, l'any 1944, de l'Assegurança Obligatoria d'Enfermetat.

La Federació de Mutualitats de Catalunya i Balears tenia l'any 1976 al voltant de 600 entitats associades i més d'un milió i mig de socis. L'any 1986 només restaven a Catalunya 270 entitats.

El mutualisme a Mollet

De tota la història del mutualisme, cal no oblidar que el seu naixement és en una època de moltes dificultats, tant econòmiques com socials, i que a més a més, les enfermetats de tot tipus feien estralls, sobretot a les zones rurals.

Sortíem de les èpoques de les grans epidèmies europees, iniciàvem la manca del cotó amb el conflicte de les colònies, i esperàvem el desastre de la fil·loxera que malmetria totes les vinyes de les rodalies.

I deixem apart, per altra banda, les lluites de la classe política que per descomptat existien a la nostra població.

Denominació de les Societats de Socors Mutus existents a Mollet

- a) «MONT DE PIETAT» DE SANT ISIDRE LLAURADOR
Data fundacional: any 1865
Darrera revisió del reglament: 4 de març de 1923
- b) «MONT DE PIETAT» DE SANT VICENÇ MÀRTIR
Data fundacional: 23 de març de 1877
Darrera revisió del reglament: 27 de maig de 1926
- c) «MONT DE PIETAT» DE SENYORES DE SANTA RITA
Data fundacional: 1 d'octubre de 1892
Darrera revisió del reglament: 6 de gener de 1903
- d) «MONT DE PIETAT» DE SANT JAUME
Data fundacional: 30 d'octubre de 1899
El reglament no varià durant la seva existència.

EL «MONT DE PIETAT» DE SANT VICENÇ MÀRTIR

L'establiment d'un règim nou, la Restauració, amb la proclamació d'Alfons XII i la Constitució del 76, i la liquidació de la guerra carlista que comportava un caire marcadament militarista a les èpoques anteriors, possibilita l'any 1877 el naixement del segon «Mont de Pietat» de la nostra vila.

Del «Mont de Pietat» de Sant Vicenç Màrtir se'n conserva el llibre d'actes, així com els noms dels primers «germans» del «Mont de Pietat».

A l'acta fundacional s'indica l'adreça on va tenir lloc la primera assemblea de l'entitat, el domicili particular del Sr. Menna Corominas.

La primera junta directiva que signa l'acta fundacional amb data 31 de març de 1877, és la formada per

President	<i>Francisco Lostaló</i>
Comptador	<i>Vicenç Sans i Guim</i>
Secretari	<i>José Montoto</i>
Tresorer	<i>Jaume Fonolleda</i>
Sots-secretari	<i>Vicenç Mutgé</i>
Metge	<i>Joan Mutgé</i>
Enfermers	<i>Gil Fortuny i Aniceto Gotsens</i>
Suplents	<i>Pelegrí Alemany i Jacint Vidal</i>
Censors	<i>Pau Fransí i Josep Borrell</i>
Cobrador	<i>Josep Sans i Guim</i>

En totes les actes signa, però, com a Secretari, en Pere Mutgé.

A la reunió del dia 18 d'abril, al saló de ball del Sr. Menna Corominas, es presentaren 93 sol·licituds de veïns del poble per ser admesos com a «germans» del «Mont de Pietat» de Sant Vicenç, de les quals 81 van ser admeses i les altres 12 desestimades, per presentar malalties cròniques.

A l'acta consten els noms dels 81 admesos.

En el mateix llibre d'actes hi figuren tant les Juntes Generals de l'entitat com les Juntes Ordinàries «particulars» dels representants designats per la Junta General.

Fent una lectura exhaustiva de cada una de les actes destacarem alguns trets de la vida de l'entitat.

Durant els anys 80 sorgeixen diverses dissensions entre els «germans» per culpa de la celebració de la festa del patró de l'entitat, St. Vicenç, ja que en coincidir amb la festa major d'hivern, l'Ajuntament dificultava els actes planejats, fins el punt de promoure un nou patró

per a l'entitat, St. Esteve. Però, a l'acta de l'1 de octubre de 1884, es va desestimar per motius de l'augment d'enfermetats i l'estat crític en que es vivia el moment.

L'any 85 s'aprova la confecció d'una bandera-estandard del «mont de pietat», pel preu de setanta duros, a la casa Medina de Barcelona.

A 31 de desembre de 1885, els comptes de l'entitat eren:

Recaptat el 1885	939,74 pts.
Satisfet per subsidis	1.478,40 pts.
Dèficit de l'any 1885	438,74 pts.
Romanent d'anys anteriors	1.342,26 pts.
Estat actual de caixa	903,41 pts.

A totes les actes de juntes generals apareixen discussions sobre la correcta aplicació dels subsidis, i resulta bastant complicat determinar quan una malaltia és crònica i, per tant, exempta de subsidi.

L'any 1888, en virtut del compliment de la Llei d'associacions del 1887, el govern civil comença a exigir, per medi de l'Ajuntament, l'estat de comptes del «Mont de Pietat».

El 2 de febrer de 1889 s'accepta com a «germà» del «Mont de Pietat» el Sr. Lluís Duran i Solà, i és designat metge de l'entitat amb data 14 de gener de 1894.

La reunió de la Junta General de 1896 va celebrar-se al saló del Casino la societat La Pau, on els «germans» es queixen de la manca de puntualitat del tresorer en fer efectius els subsidis, i fins i tot es produeix una votació per tal de substituir-lo.

Arqueig de caixa amb data 31 de desembre de 1899:

Càrrec	2.198,87 pts.
Data	1.305,00 pts.
Existència a caixa	893,87 pts.

A la Junta General del 14 de gener de 1900 s'exigeix l'aplicació de l'article 2on. del reglament per tal de multar els «germans» que no assisteixin a la Junta.

A l'acta de 29 de gener de 1900 es fa especial esment de la situació creada per l'afecció gripal, que el Dr. Duran considera de caràcter epidèmic i que cal tenir present, doncs el perjudici pot portar a la dissolució de l'entitat.

El 27 de març de 1901 se suspèn de subsidi els malalts de verola, a instàncies del metge de l'entitat, però, a l'assemblea de 12 de gener

de 1902, s'aprova a instància del «germà» Joan Santamaria una aportació voluntària d'una pesseta per part dels associats i que aquesta s'aboni als «germans» afectats. Per aquesta finalitat, entre febrer i març, es recaptaren 33,55 pts.

Per manca de fons, es convoca Junta General extraordinària el dia 7 d'octubre de 1906. S'arriba a l'acord de reunir-se una comissió amb els germans i que aquests aportin una quantitat voluntària que els serà descomptada quan el «Mont de Pietat» disposi de millor salut econòmica. Es recolliren 475 pts.

A l'acta de la Junta General de 17 de gener de 1909 s'acorda retornar als «germans» que van fer l'aportació voluntària les quantitats en aquell moment entregades.

A partir de 1910 es dóna llibertat d'inscripció als fills de pares associats, d'edat superior als quinze anys, sense necessitat d'aprovació, ni pagament de drets d'entrada.

Amb data 21 de desembre de 1910 apareix una acta invalidada on, per primera vegada, es parla d'una reunió mantinguda entre els presidents dels «Monts de Pietat» de Sant Isidre, Sant Jaume i Sant Vicenç per tal d'arribar a un acord, degut a l'estat de manca de recursos en que es troben les tres institucions. Parlen de reduir les convalescències i, fins i tot, de fusionar-se.

El 26 de març de 1916 es fa una nova crida als pares, en una Junta General extraordinària, per tal que els fills que encara no siguin associats ho facin aviat, doncs ells depèn el futur de l'entitat. En aquest cas es comparen les aventatges del «Mont de Pietat» de Sant Vicenç Màrtir en relació a les altres entitats paral·leles de la població.

L'acta de 3 d'octubre de 1919 es fa ressó de la mort del Dr. Lluís Duran, el 27 de setembre, i es proposa com a metge interí de l'entitat el Dr. Santiago Tiffon i Ramonet.

Situació de caixa amb data 31 de desembre de 1919

Càrrec	2.470,68 pts.
Data	1.117,75 pts.
Existència a caixa	1.342,93 pts.

El 23 de febrer de 1922 es nomenen uns comissionats per tal que visitin els «germans» que tenen fills amb edat suficient i no els han inscrit encara al «Mont de Pietat». A l'acta del 10 de març s'accepten 16 nous germans.

A l'acta de 17 de febrer de 1924, el germà comptador Pere Solde-

vila i Gordi proposà a la Junta utilitzar els fons no necessaris del «Mont de Pietat» com a préstec, pagant el quatre per cent de les quantitats que entrin en caixa durant l'any, i descomptant el quatre per cent de les quantitats que durant l'any es paguin. Es compromet, també, que no quedarà cap subsidi per pagar mentre existeixin fons comunitaris.

Arqueig amb data 31 de desembre de 1925

Càrrec	4.674,83 pts.
Data	874,50 pts.
Existència a caixa	3.800,33 pts.
+ Abonament préstec 4%	3.952,33 pts.

A la Junta General de 31 de gener de 1926 s'acorda reimprimir el reglament i repassar el llibre d'actes per tal d'incloure, en el nou reglament, les modificacions resultants dels acords de les diverses Juntes generals anteriors. Un exemplar del nou reglament serà entregat a cada germà.

(Un exemplar d'aquest reglament, és el que ha arribat a les nostres mans i ens permet estudiar el seu contingut.)

A l'acta de la Junta General extraordinària de 24 d'agost de 1930 el metge titular de l'entitat, doctor Santiago Tiffón, exposa als presents que si s'unifiquen els «monts de pietat» de la població es podrien augmentar els subsidis, muntar un dispensari per atendre millor els malalts i que, a mesura que augmentessin els associats, es podria pensar en muntar un Hospital de curació.

Van votar 73 germans, amb el següent resultat:

«Volem la unió de germandats»	66 vots
«No volem la unió de germandats»	7 vots

En la següent acta general de 25 de gener de 1931, el mateix Dr. Tiffón exposa les dificultats en que es troben les diferents comissions de la Unió de Germandats de Mollet. Es preveu superar els mil associats amb la fusió i que, una vegada estudiat i discutit el nou reglament per la comissió, es presentaria en Junta General extraordinària, tal com s'havia previst.

La Junta General de 29 de gener de 1933 parla de la presentació, el proper febrer, del reglament de la Unió i que es convocarà Junta extraordinària per la seva aprovació en breu termini de temps.

El darrer estat de comptes de l'entitat es tanca el dia 15 de juny de 1933, amb les següents dades:

Càrrec	7.740,75 pts.
Data	1.198,00 pts.
Existència en caixa	6.542,75 pts.
+ abonament préstec 4%	6.673,50 pts.

A la Junta General extraordinària de 9 de juliol de 1933 el Sr. President, en Martí Fransí i Alemany, exposa als socis que, des d'aquell moment, queden adherits a la Societat de Socors Mutus de Mollet.

APÈNDIX

Relació de Presidents-Directors de l'Entitat

Francisco Lostaló	(31-3-1877)	(9-3-1879)
Vicenç Pujol i Mutgé	(9-3-1879)	(18-1-1880)
Jaume Serbat i Aliot	(18-1-1880)	(30-1-1881)
Josep Mutgé i Morral	(30-1-1881)	(15-1-1882)
Josep Camp i Lluch	(15-1-1882)	(21-1-1883)
Isidre Llargués i Puig	(21-1-1883)	(2-2-1885)
Vicenç Pujol i Mutgé	(2-2-1885)	(17-1-1886)
Jaume Serbat i Aliot	(17-1-1886)	(16-1-1887)
Joan Blanch i Vidal	(16-1-1887)	(15-1-1888)
Josep Fransi i Colomer	(15-1-1888)	(20-1-1889)
Joan Blanch i Vidal	(20-1-1889)	(18-1-1891)
Narcís Santamaria i Viñals	(18-1-1891)	(8-1-1893)
Pere Fortuny i Borrell	(8-1-1893)	(14-1-1894)
Narcís Santamaria i Viñals	(14-1-1894)	(13-1-1895)
Joan Blanch i Vidal	(13-1-1895)	(19-1-1896)
Jaume Serbat i Aliot	(19-1-1896)	(16-1-1898)
Josep Fransi i Colomer	(16-1-1898)	(14-1-1900)
Joan Blanch i Vidal	(14-1-1900)	(19-1-1902)
Rafel Sans i Mollet	(19-1-1902)	(1-2-1903)
Josep Fransi i Colomer	(1-2-1903)	(31-1-1904)
Joan Blanch i Vidal	(31-1-1904)	(29-1-1905)
Joan Comadran i Cladellas	(29-1-1905)	(28-1-1906)
Vicenç Sans i Guiu	(28-1-1906)	(17-1-1909)
Josep Fransi i Colomer	(17-1-1909)	(16-1-1910)
Joan Tura i Pedragosa	(16-1-1910)	(29-1-1911)
Vicenç Sans i Guiu	(29-1-1911)	(28-1-1912)
Josep Camp i Plantada	(28-1-1912)	(25-1-1914)
Feliu Tura i Valldeoriola	(25-1-1914)	(17-1-1915)
Jaume Pi i Ballbona	(17-1-1915)	(30-1-1916)
Jaume Moli i Lloreda	(30-1-1916)	(20-1-1918)
Josep Ribas i Falguera	(20-1-1918)	(9-2-1919)
Enric Negre	(9-2-1919)	(15-2-1920)
Pere Solà i Sauquè	(15-2-1920)	(6-2-1921)
Pere Berenguer i Masachs	(6-2-1921)	(28-1-1923)
Jaume Pi i Ballbona	(28-1-1923)	(1-2-1925)
Joan Gordi i Ventura	(1-2-1925)	(3-2-1929)
Martí Fransi i Alemany	(3-2-1929)	(9-7-1933)

Reglament del «Mont de Pietat» de Sant Vicenç Màrtir

A grans trets, fem una síntesi del reglament de la germandat.

Admissió. Dels articles 1er. al 6è.

S'ha de ser del poble o, màxim, a una hora de camí.

Cal demostrar bon estat de salut i presentar fe de baptisme.

Pagament d'entrada:

de 14 a 25 anys	2,25 pts.
de 25 a 40 anys	3,25 pts.

Obligacions. Articles 7è. a l'11è.

S'imposen multes per qualsevol incompliment d'obligacions.

La no assistència sense avís a una Junta, costa 0,50 pts.

Qui no pagui les multes, s'exclou de l'entitat.

Pagaments. Articles 12è. al 15è.

Es recull una pesseta mensual de cada germà.

Si la caixa és inferior a les 250,00 pts. s'augmenta l'aportació mensual a 1,25 pts.

Subsidis. Articles 16è. al 23è.

Per medicina, 3 pts/dia. (Màxim 90 dies).

Per cirurgia major, 2,50 pts/dia. (Màxim 90 dies).

Per cirurgia menor, 2 pts/dia. (Màxim 60 dies).

Tots els malalts han de quedar a casa durant la convalescència.

Es castigada la sortida del domicili sense el corresponent permís mèdic signat per la direcció del Mont de Pietat.

En general, l'aplicació del subsidi representa la tasca de més dificultat de totes les direccions i es reflecteix a les actes.

Subsidi d'impossibilitats. Articles 24è. a 26è.

En cas d'obtenir-lo, haurà de repartir-se entre els beneficiaris.

L'entitat com a màxim es desprèn de 1,50 pts/diàries.

Suspensió de subsidi. Article 27.

En casos d'absència de la població.

Difunts. Article 28.

Màxim 30 pts., descomptant les pagades per subsidi.

Enfermetats que no cobren subsidi. Articles 29 i 30.

Venèrees, gota, dolor reumàtic crònic, bogeria, embriaguesa, baralles, sangries i purgues, mals crònics.

Epidèmies i contagis. Articles 31 i 32.

Es tanca el «Mont de Pietat» mentre duri la situació.

Raons per a ser exclòs. Article 33.

Malalts habituals o crònics. Els que enganyin al metge. Qui no compleixi el reglament. Qui sigui castigat per la justícia per delictes greus. Qui no pagui.

Junta General. Articles 34 a 38.

Les actuals assemblees, amb aprovació de comptes, nomenament de junta directiva, pres i preguntes dels associats.

Juntes Particulars. Article 39.

Prèvia a la Junta General, per passar comptes i poder-los presentar.

Junta Directiva. Articles 40 a 42.

Composició, condicions i obligacions, atribucions.

Obligacions del Director. Articles 43 a 49.

No sols dirigeix l'entitat sinó que, a més a més, és responsable dels llibres, dels comptes i de l'organització.

Obligacions del comptador. Articles 50 a 53.

Intervé en tots els cobraments i pagaments que ordeni el Director.

Obligacions del Tresorer. Article 54 a 60.

Responsable i custodiador dels diners de l'entitat. Disposarà d'una de les dues claus de la caixa de l'entitat.

Obligacions del Secretari. Articles 61 a 68.

Li correspon tota la feina burocràtica. Està exempt de pagament de la quota mensual, degut als molts treballs que recauen sobre el càrrec.

Obligacions del Metge. Articles 69 a 72.

En compensació pel seu treball, rep una pesseta per cada individu que consta a l'entitat.

Obligacions del Infermer. Articles 73 a 80.

Controlen, visitant-los, l'evolució dels malalts. En cas d'incomplir els infermers les seves obligacions, són multats amb 5 pts.

Obligacions dels Censors de Comptes. Articles 81 i 82.

Controlar, autoritzar i signar els llibres de comptes.

Obligacions del Cobrador. Articles 83 a 89.

Sota les ordres del Director. Responsable de la recaptació de les quotes mensuals dels associats. La Junta Directiva defineix el seu sou, que aprova la Junta General.

Dissolució de la Societat o separació d'algun individu. Articles 90 i 91.

Més de deu individus poden decidir la no dissolució de l'entitat. Les baixes voluntàries o expulsats no tenen dret a cap reclamació.

Aplicació dels fins del Mont de Pietat. Article 92.

A la previsió de subsidi per enfermetat o defunció, a la compra de material quirúrgic, als honoraris mèdics i del cobrador i a la compra de material d'administració.

Solució de conflictes. Pau i unió. Article 93.

Les qüestions no previstes en el reglament, es resolen mitjançant dos individus nomenats per la junta Directiva i altres dos individus nomenats pel germà agraviat. Cas de continuar la discòrdia, els quatre nomenaran un altre individu o, per sort, entre tots els germans.

Viàtic i funeral. Articles 94 a 99.

El Viàtic s'acompanya per quatre individus amb blandons.

Els difunts són acompanyats per vuit individus amb blandons, quedant exempts les juntes directives sortint i actual.

Aquest Reglament substituïa l'anterior de data 23 de març de 1877, aprovat pel Sr. Governador, Ibáñez de Aldecoa.

El va signar el 12 de gener de 1927 el Sr. Governador, J. Milans del Bosch.

Figuren com a signants per part del «Mont de Pietat» de Sant Vicenç Màrtir de Mollet del Vallès, el seu president Sr. Joan Gordi i Ventura, el Sr. Pere Soldevila, el Sr. Isidre Esteve, el Sr. Ramón Ros, el Sr. Amadeo Sans, el Sr. Vicenç Mutgé, el Sr. Jaume Pi, el Sr. Manuel Monleón, i el Dr. Santiago Tiffón.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Tuñón de Lara, *Historia de España*. Volum 8. Afianzamiento y despliegamiento del sistema liberal, per Casimir Martí, pàg. 212, 214, 232, 247.

Tuñón de Lara, *Historia de España*. Volumen 8. La época de la restauración, panorama político-social, 1875-1902, per Josep M.ª Jover Zamora, pàg. 341.

Pierre Vilar, *Història de Catalunya*. Volum V. El temps dels moderats, pàg. 323.

Pierre Vilar, *Història de Catalunya*. Volum VI, La restauració.

Diccionari d'Història de catalunya. Edicions 62, pàg. 728.

Llibres d'Actes del «Mont de Pietat» de Sant Vicenç Màrtir. 31 de març de 1877 a 9 de juliol de 1933. Arxiu de la Societat de Socors Mutus de Mollet del Vallès.

L'ENSENYAMENT PÚBLIC PRIMARI A MOLLET DEL VALLÉS DURANT LA IIa. REPÚBLICA (1931-1936)

Joan Corbalán Gil

Durant el primer terç del segle XX sorgeixen amb força diversos moviments escolars de Renovació Pedagògica que tindran la seva empenta durant la IIa. República i molt especialment a Catalunya. Serà aquí on personalitats tan destacades en el món de la pedagogia com la Rosa Sensat, en Joaquim Xirau, l'Artur Martorell o l'Alexandre Galí, entre d'altres, podran desenvolupar un treball de "renovació" (conegut com Escola Nova), treball que ja s'havia iniciat en els primers anys del segle (principalment a la ciutat de Barcelona, amb projectes recolzats per l'Ajuntament de la ciutat i per la Mancomunitat de Catalunya) i que es van veure truncats durant la Dictadura (1923-1931).

Amb l'adveniment de la IIa República i la pujada al poder de les forces d'esquerra, es produirà un importantíssim canvi en matèria d'educació. Destacaran per la seva tasca en el Ministeri d'Instrucció Pública (MIP) personatges tals com Fernando de los Ríos, Rodolfo Llopis o el mateix ministre Marcel·lí Domingo amb el seu Pla de Construccions Escolars. Domingo pretenia pal·liar amb aquest pla la manca de llocs escolars mitjançant la construcció de noves escoles (durant el bienni 1931-1933 se'n van crear unes 7.000) i, consegüentment, la creació de places de mestres (unes 14.000) per a cobrir-les. A més, es va incrementar el sou dels docents, es van crear facultats de Pedagogia, es va començar a introduir a les escoles el laïcisme i la coeducació, es va incrementar el nombre d'estudiants d'ensenyament secundari...

Per la seva banda, a la Generalitat de Catalunya i pel que fa a l'educació, va destacar, a més dels pedagogs esmentats anteriorment, el seu conseller de cultura Ventura Gassol pels seus projectes sobre la regulació de l'ensenyament en català, el Decret sobre el Bilingüisme, la creació d'una Escola Normal (una escola de mestres) Catalana, ...

No obstant tot això, els veritables artífexs d'aquests petits i quotidians canvis educatius caldrà cercar-los dins les escoles, entre el professorat (tant en el ja existent com en el de nova formació), en els ajuntaments i en l'actitud dels pares. Aquestes transformacions no apareixen de cop ni amb la mateixa intensitat a tot arreu. La tradició "pedagògica renovadora" existent a Catalunya es localitzava, principalment, a la ciutat de Barcelona. Partint, doncs, d'aquesta premissa, el present treball pretén evidenciar els canvis qualitatius en matèria d'ensenyament públic primari que es produeixen a Mollet del Vallès durant el període 1931-1936, amb l'arribada de la IIa. República i de la Generalitat de Catalunya.

En aquesta època que ens ocupa Mollet del Vallès és una població bàsicament agrícola, propera a Barcelona, que es troba immersa en un procés de creixement econòmic important (desenvolupament industrial) i demogràfic des de finals del segle XIX. La seva població era el 1930 de 5.527 habitants; el 1933, de 6.123, i el 1936 en comptava 6.219. La seva població activa el 1932 era de 3.211 persones, el 4 % de les quals eren dones. Per sectors de producció, el primari (agricultura i ramaderia) comptava amb el 46,7 % de la població activa; els sectors secundari (indústria i construcció) i terciari (administració i serveis) estaven força igualats amb un 26,3 % i un 27 %. Amb aquestes dades no serà d'estranyar la gran influència que tingueren a la població les forces d'esquerra mitjançant la Unió de Rabassaires (sindicat agrícola) i el Centre Català Republicà, grups vinculats a l'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC).

El 1931, quan s'inicia el període republicà, Mollet del Vallès comptava amb la següent infraestructura en matèria d'educació: una Escola Graduada (els Col·legis Nous), inaugurada el mes de setembre del 1925, de caire públic, amb una secció per a nens i una altra per a nenes amb tres graus cadascuna, un "luxo" per a la població ja que a Catalunya només el 8 % de les escoles ho eren de graduades, essent totes les altres unitàries. Com a complement existia un parvulari municipal. Cal esmentar l'existència d'una escola pública unitària que hi havia a Gallecs. Al llarg d'aquests anys es van arribar a comptabilitzar uns 10 centres privats més. En tots ells s'impartia ensenyament primari, exceptuant el parvulari de la senyora Rosenda Fullerachs. Durant l'any 1932 va iniciar les seves tasques docents l'Acadèmia Mollet, un altre centre privat, després de superar diversos entrebancs legals amb l'ajuntament. Malgrat que no apareix referenciada en la documentació municipal consultada, existeix al poble, des de començaments de segle, una escola de religioses (de Sta. Maria de Lestonnac) per a nenes.

Les dades existents sobre el nombre de nens i nenes escolaritzats durant aquest període són poques i bàsicament fan referència a l'Escola Graduada. No obstant les xifres que s'han trobat sobre el curs 1928-29 ens poden donar una lleugera idea de la situació, malgrat la manca de dades generalitzada:

MATRÍCULA ESCOLAR A MOLLET DEL VALLÈS - CURS 1928-29

Escola Graduada (secció nens)	221 alumnes
Escola Graduada (secció nenes)	110 alumnes
*Escola de nens de D. Emili Ninou	132 alumnes
*Escola de nenes de Da. Carmela Arbussà	46 alumnes
*Parvulari de Da. Rosenda Fullerachs	90 alumnes

(*) Centres privats

Font: Arxiu Històric Municipal de Mollet del V. (AHMMV)

Així doncs, pel que fa a les dades, l'escola estatal durant aquest període (1931-36) oscil·la entre uns 340 i 450 alumnes. Aquesta xifra es va veure notablement incrementada durant l'etapa de la guerra civil, 1936-1939, amb l'arribada d'un important contingent de 91 escolars que fugien del front bèl·lic. La ràtio d'alumnes/professor es va anar incrementant des dels 60 alumnes dels primers anys fins els 70 (i més) dels darrers cursos.

No obstant l'existència de tantes institucions educatives, una de les preocupacions més importants de l'Ajuntament va ser la de comptabilitzar i escolaritzar el major nombre possible de nens i nenes (els alumnes dels centres privats no van poder ser comptabilitzats, malgrat els esforços municipals en aquest sentit). Un problema que sembla molt greu i que ja s'arrossegava des del segle anterior (a la província de Barcelona es calcula que un 40 % dels infants no estaven escolaritzats durant aquest període), accentuant-se durant la guerra. El municipi va intentar resoldre el problema, d'una banda, pagant anualment 1.000 pessetes més als mestres a canvi que aquests acollissin en les seves aules el major nombre possible d'alumnes (uns 70 per classe) i, d'altra banda, amb la creació d'estudis nocturns.

Seguint la documentació oficial, una de les primeres mesures adoptades pel consistori republicà va ser la creació del Consell Local de Primer Ensenyament (CLPE) -acta de constitució del 9 de desembre del 1931-. Aquest Consell va ser l'organisme encarregat de posar en pràctica la política d'ensenyament del municipi d'esquerres, demostrant la gran preocupació existent a l'Ajuntament i en el conjunt de la població pel que fa a

l'ensenyament. El CLPE estava constituït per sis persones: un representant municipal, dos pares, dos professors de l'escola graduada (generalment els directors de les dues seccions existents) i el metge-inspector del poble.

Al principi la seva creació no va implicar un canvi radical pel que fa a l'ensenyament, però a la llarga sí que va comportar un control força exhaustiu dels mestres i de les escoles, principalment la "Graduada"; seria convenient recordar que, durant una bona part d'aquests anys, el professorat de les escoles graduades va ser el mateix que ja havia estat exercint a l'etapa de la Dictadura; el canvi de personal no va ser un fet definitiu en la millora de l'ensenyament. A finals d'aquest primer curs (maig-1932) el Consell "suggereix" al professorat de l'escola pública una sèrie de "*normes per al bon funcionament de la [escola] graduada*": exposar els treballs realitzats pels alumnes al llarg del curs i la creació d'una associació d'ex-alumnes.

El CLPE no repara en sol·licitar material per al centre tant pel que fa al MIP (màquines d'escriure, laboratori de física, "llanterna de projecció de cossos opacs", llibres per a formar una biblioteca escolar...) com a la Generalitat de Catalunya (es demanen llibres a les Missions Pedagògiques) i a l'ajuntament (mobiliari necessari i articles més bàsics). Aquestes sol·licituds de material semblen reflectir molt clarament que l'ensenyament, en general, depenia del govern central i no de la Generalitat, tal i com en un primer moment es pretenia des de la Generalitat de Catalunya. La manca d'un pressupost català propi es va deixar notar, especialment després de l'aprovació de l'Estatut per les Corts l'any 1932, i bàsicament pel que fa a educació, (malgrat això, el percentatge del pressupost destinat a Cultura per la Generalitat era una mica més alt que el del govern de la República). El govern central es reservava el dret a legislar en aquest camp i deixava a la Generalitat la facultat "de crear y sostener centros de enseñanza en todos los grados y órdenes que estime oportuno, siempre con arreglo a lo dispuesto en el artículo 50 de la Constitución, con independencia de las instituciones docentes y culturales del Estado y con los recursos de la Hacienda de la Generalidad, dotada por este Estatuto..." (article 7è de l'Estatut d'autonomia aprovat per les Corts el 1932), com qualsevol altra institució pública o privada. A més, l'Estat garantia un sistema d'escola unificada (en un intent de garantir la igualtat de drets a l'escola per a tothom; no hi podien haver distincions ni per motius religiosos -laïcisme-, ni de sexe -coeducació-) per a tot el territori espanyol (article 48 de la Constitució) i es reservava el dret de crear institucions docents de tots els graus en l'idioma oficial de la República, així com "la suprema inspección" (article 50 de la Constitució).

Les funcions del CLPE, segons el seu llibre d'actes, van ser les següents:

- Elaborar el calendari de vacances escolars d'acord amb les directrius rebudes des del MIP i el Consell Provincial d'Ensenyament Primari (substituït el 1933 pel Consell Regional de Primer Ensenyament), a més de procurar que els diferents centres privats de la població el complissin per tal d'evitar diferències d'ensenyament entre els centres públics i els privats. El calendari escolar i el seu compliment serà una font de conflictes com veurem més endavant.

- Tenir cura que els mestres que treballaven en els centres privats comptessin amb la titulació exigida per tal d'exercir el magisteri.

- Vetllar pel bon funcionament de l'Escola Graduada (tant pel que fa a material escolar com a nivell pedagògic).

- Es van donar diverses indicacions (les quals també es van fer directament des de l'ajuntament) per tal d'afavorir l'ensenyament laïc en l'escola pública, recordant als mestres que en matèria d'ensenyament religiós s'havien d'atenir a les disposicions del MIP.

- Havien de procurar les vacunacions i revisions necessàries i oportunes per als escolars; cal recordar que un dels components del Consell era l'inspector-metge de la població; durant aquests anys va ser el doctor Bonaventura Puigcercós.

- Sol·licitar la provisió de mestres en cas de vacants i procurar que en tot moment les classes estessin ocupades per un mestre substitut mentre no arribava el titular; així mateix havia de donar possessió del càrrec als mestres titulars quan arribaven.

- Regular el procés de matriculació dels nens i nenes en edat escolar per tal d'evitar suspicàcies entre la població (cal recordar el problema de la manca de llocs escolars).

- Controlar el pressupost d'educació destinat per l'Ajuntament a l'escola pública i les despeses que es produïen.

- Organitzar xerrades i conferències sobre diferents temes d'interès cultural; a més, es va procurar l'organització de cursos d'ensenyament del català per a la població en general (és obvi assenyalar que havien rebut el seu ensenyament en castellà). Això implicaria que alguns dels mestres de Mollet del Vallès al començament d'aquest període ja feien servir el català com a llengua vehicular, i gaudien dels coneixements necessaris per a impartir-lo. Poc temps després la documentació de l'Escola Graduada passarà a ser en català: horaris, programacions, treballs d'alumnes..., confirmant així que el català era la llengua que s'utilitzava a

l'escola (veure *Annex*). En aquest mateix sentit, cal indicar que l'ajuntament de Mollet del Vallès no es farà soci institucional de l'Associació Protectora de l'Ensenyament en Català fins el 22 de març del 1934, quan les forces polítiques de dretes havien ocupat el govern central i es veia perillar l'autonomia catalana i el que això comportaria (actes dels Plens Municipals del 2 i del 29 de març del 1934).

- També es pot deduir que una altra funció del CLPE era la de controlar el professorat (igual que en èpoques anteriors) que no era afí als interessos del consistori.

Tornant al tema dels conflictes escolars que protagonitzà el CLPE durant aquest període, cal esmentar que aquests aparegueren sovint per qüestió de les vacances escolars, especialment les de primavera. El CLPE s'enfrontà als diversos centres privats que no complien el calendari i també als consistoris de dretes (1934-1936). El punt àlgid d'aquests conflictes es va produir durant l'abril del 1934, amb l'obertura d'un expedient, sancions econòmiques i posterior tancament de l'Acadèmia Mollet entre els dies 5 i 10 d'abril. La documentació existent a l'Arxiu Històric Municipal sobre aquest conflicte és molta i variada (notificacions de tancament, multes per no fer cas de les indicacions de l'ajuntament, cartes d'alumnes sol·licitant que no es tanqui l'escola per tal de no interrompre la seva formació acadèmica, la resolució del Jutjat de Granollers en la qual es declara innocent el Sr. Arcadi Viñas, director i propietari de l'Acadèmia. (veure *Annex*).

També serà important la tasca d'oposició que des del CLPE es fa contra els ajuntaments de dretes, i que resta reflectida en les actes existents per al període que va des d'octubre del 1934 fins el març del 1936, i també amb les vacances de primavera del 1935 com a motiu de fons. Aquesta activitat opositora del Consell s'entén, ja que durant aquesta època Joan Castells continuava sent el seu president. Joan Castells era membre del "Centre Català Republicà" de Mollet del Vallès, força afí a l'Esquerra Republicana de Catalunya, i va formar part del primer ajuntament republicà com a regidor i responsable municipal en el CLPE, del qual va ser escollit president; en aquests moments (1934-36) en Joan Castells havia deixat l'ajuntament i es trobava al Consell com a representant dels pares. Aquest fet demostra la forta implantació en la localitat de la força política que representava.

L'escolarització i l'educació dels més petits va ser una de les màximes preocupacions de l'ajuntament. Durant el curs 1933-34 el parvulari muni-

cipal va ser integrat a la xarxa d'escoles públiques i el consistori es va veure en la necessitat de crear-ne uns altres de municipals. Així doncs, l'ajuntament es va veure en la necessitat de condicionar diversos locals i haver de pagar un lloguer per aquests (amb l'increment obligat del pressupost d'educació). Pel que fa al tipus d'ensenyament, en la documentació municipal consultada s'esmenta l'existència de diferent material "montessori" (sense especificar el tipus) en els parvularis de la població. La influència de la pedagoga italiana Maria Montessori i del seu mètode d'ensenyament va ser molt important a Catalunya des del començament de segle, participant activament ella mateixa en diversos congressos, cursos i escoles d'estiu celebrats a la ciutat de Barcelona ja des dels temps de la Mancomunitat de Catalunya (1914-1923). Els parvularis de Mollet del Vallès no van ser una excepció, pel que sembla, a aquesta innovació pedagògica.

Cal afegir a la manca de places escolars la situació en què es trobaven els "Col·legis Nous". Foren inaugurats el setembre del 1925, amb un cost aproximat de 120.000 ptes. segons les diferents i irregulars dades oficials de l'ajuntament dictatorial (el crèdit demanat es va acabar de pagar durant aquests anys de la república). A partir del curs 1932-33 s'han de fer nombroses i urgents reformes degut al seu estat de deteriorament. La manca de places escolars i el deteriorament dels "Col·legis Nous" va portar als diferents ajuntaments de la població (tant d'esquerrers com de dretes) a demanar la creació d'un nou centre escolar i la restauració contínua del "vell" edifici. El nou centre escolar no arribaria fins després de la Guerra Civil; durant aquesta es van haver de condicionar nombroses instal·lacions del poble per tal d'acollir i donar ensenyament a tots els nens i nenes en edat escolar, tant els del poble com els exiliats.

Les diferents obres realitzades als Col·legis Nous durant el curs 1932-33 van donar peu a un greu enfrontament entre Joan Castells i Guillem Vigo (mestre de la graduada de nens des del curs 1925-26). En Guillem Vigo va acusar al president del CLPE (en Joan Castells) d'haver "*comés immoralitats en els "gastos" que s'havien fet en l'adquisició de material i en les obres de l'escola*" (acta del CLPE del 12 de març del 1933). Un debat entre ells durant una sessió extraordinària (la del 12 de març del 1933) del Consell Local va mostrar la popularitat de Joan Castells al consistori i entre els components del CLPE, i les enemistats que despertava en Guillem Vigo. El doctor Puigcercòs diu d'ell: "*Es molt simptomàtic que ja des del sr. Garreta, passant pel sr. Alzina [antics directors de la secció graduada de nens] i tots els altres senyors mestres, sempre ha sigut la queixa contra el sr. Vigo [...], la convivència amb el sr. Vigo ha*

estat impossible" (de la mateixa sessió). El mateix alcalde Feliu Tura intervé dient que se l'ha de perdonar, però en cas de reincidir el consistori intervindria per evitar-ho. Els comptes estan correctes i demostren la innocència de Joan Castells. Poc després d'aquest incident va quedar vacant la direcció de la secció graduada de nens, i per unanimitat del CLPE es decideix nomenar interinament al professor Andreu Sisó *"ja que en sentit popular no es vol fer lliurament de la direcció al sr. Vigo, ja que no mereix la confiança de cap organisme local, ni dels nens de la graduada"* (acta del CLPE del 15 de juny del 1933).

En aquest sentit de control i de simpaties del CLPE, s'ha de fer referència al de la mestra de l'escola unitària de Gallecs. Aquesta demana permís per a anar a uns cursos de perfeccionament (se suposa que seria algun dels molts cursets de reciclatge que es feien a Barcelona i que comptaven amb el consentiment de les institucions educatives de la Generalitat) i deixa a càrrec de l'escola com a substituta una senyoreta de Mollet. El CLPE li denega el permís ja que la persona que l'ha de substituir no reuneix els requisits legals per a realitzar aquesta feina. No obstant això la mestra marxa a fer el curset, i com a conseqüència haurà d'abandonar l'escola dos mesos després (actes del CLPE del 24 de setembre i del 17 de novembre del 1933).

Una de les majors preocupacions dels diversos consistoris, així com la del CLPE, va ser la seguretat dels nens i nenes de la població. Per tal d'evitar riscos innecessaris l'ajuntament concedeix subvencions per al condicionament de les instal·lacions del Sport Club Mollet (camp de futbol i dutxes dels vestuaris) per a que els nens en gaudissin tant en hores de classe com fora de l'horari escolar. En aquest mateix sentit caldria esmentar les "semi-colònies" d'estiu. Aquestes consistien en la realització de diverses activitats (més o menys lúdiques, més o menys educatives) organitzades per un grup de mestres per als infants; durant els primers anys només matins i després s'allargarien fins a les tardes. També es realitzaven "colònies" d'estiu consistents en portar un grup de nens i nenes d'un lloc determinat a passar dues setmanes a un lloc diferent (mar/muntanya; poble/ciutat...); Joan Solé Tura recorda que alguns escolars molletans varen estar a Arenys de Mar, Malgrat, Moià...; una part del preu estava subvencionada per l'Ajuntament (entrevista a Joan Solé, desembre del 1987). Els nens i nenes de la població realitzaven de tant en tant i durant el curs alguna sortida a Barcelona (veure Annex).

Un altre aspecte que cal tenir en compte és l'actitud de l'ajuntament vers el professorat de l'escola pública. Durant aquest temps es decideix la

construcció de 6 vivendes per als professors de l'escola graduada amb uns arguments força convincents: d'una banda s'aconseguia arrelar el professorat al poble, de l'altra l'ajuntament incrementava el patrimoni consistorial i s'estalviava el pagament en concepte de vivenda de 50 ptes. per professor i mes. S'estimula el treball d'aquests mestres incrementant de 50 a 100 pessetes mensuals (durant els 10 mesos que durava el curs), a canvi d'augmentar en una hora les classes i intentar escolaritzar, com ja s'ha dit, el major nombre possible de nens i nens. De fet, una de les partides pressupostàries més importants de l'ajuntament molletà serà la d'Instrucció Pública, que se situarà per sobre del 9 % del total municipal.

Atenent a les explicacions del Sr. Joan Solé Tura i a la documentació consultada, amb l'adveniment de la IIa. República i de la Generalitat trobem que hi ha moltes coses que canvien; especialment "la manera de fer" dels nous professors que es van incorporant: eren més oberts, més tractables, menys rígids...; els nens veien en ells a "veritables mestres" i no els tenien tant de pànic com als anteriors. Ara s'estudiava quelcom més que "les quatre regles, llegir i escriure en castellà"; s'estudiava aritmètica, geometria, llengua catalana, geografia, història, ciències, dibuix, gimnàs, higiene, civisme, moral, música... es van crear activitats extra-escolars com les "semi-colònies" d'estiu, etc.

Sembla més que evident que la situació ha canviat força i en sentit positiu. L'ajuntament, el Consell Local de Primer Ensenyament, l'actitud de la majoria del professorat, la dels pares... van treballar per a millorar la qualitat de l'ensenyament i intentar inculcar en la població infantil els principis bàsics de respecte, solidaritat i democràcia. L'arribada de la Guerra Civil i la Dictadura franquista van acabar amb aquests nous mètodes d'ensenyament durant molt de temps.

BIBLIOGRAFIA

- Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès: Actes de plens municipals, del Consell Local de Primer Ensenyament i diversa documentació referent a l'ensenyament local durant els anys 1931 a 1936.
- BALCELLS, A.: *Catalunya Contemporànea* (1900-1939). Edt. Siglo XXI. Madrid, 1974.
- BOSCH, A.: “*L'alcalde Fortuny. Notes biogràfiques*”, a Mollet del Vallès. Notes, núm. 5. Editen Sala Fivaller i Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès, 1991.
- CORBALAN, J.: *L'educació a Mollet del Vallès* (1923-1939). Treball inèdit. Bellaterra, 1988.
- CORBALAN, J.: “*Mollet del Vallès durant la IIa. República. El Bienni Negre*”; a Mollet del Vallès. Notes, núm. 4. Editen Sala Fivaller i Ajuntament de Mollet del V. Mollet del V., 1990.
- MONÉS, J.: *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya* (1833-1938). Col·lecció Els orígens, núm. 1. Edicions La Magrana. Barcelona, 1977.
- NAVARRO, R.: *L'educació a Catalunya durant la Generalitat 1931-1939*. Colección Llibres a l'abast, 145. Edicions 62. Barcelona, 1979.
- SOLÉ TURA, J.: *Mollet, una mica d'història*. Edt. Gráficas Aster. Mollet del Vallès, 1981.
- SOLÉ TURA, J.: *Mollet, una mica més d'història*. Edt. Gráficas Aster. Mollet del Vallès, 1982.

ANNEX

3º grau de nois.

Matí

1ª hora.- Aritmètica

2ª " .- Llenguatge: exercicis gramaticals, redaccions, traduccions,...

3ª " .- Ciències físico-químiques i naturals.- Geometria: problemes gràfics i numèrics.

Tarda

1ª hora.- Dictat, redacció, còpia, vocabulari,...

2ª " .- Geografia i història.- Dibuix (del natural, de memòria, d'inventiva, de còpia,...) i realitzacions.

3ª hora.- Lectura (silenciosa, en veu alta, comentada, lliure,...)

Mollet, 20 de maig del 1937

El mestre de secció

Jaume Coll

N O I E S

3er. Grau

m a t í

1a. hora

2a. hora

3a. hora

Exercicis de càlcul - Llenguatge

Història, Geografia,
Nocions de ciències Físico-
Naturals

t a r d a

1a. hora

2a. hora

3a. hora

Realitzacions i
Labors

Dictats

Lectures de treçcos escollits,
i contes per infants i per als
infants

La Directora

M.ª Duroa Santamaria

La Mestressa

Margarida Delclòs i Ferrer

Horaris del 3r. grau de les seccions de nens i de nenes del
curs 1936-37. Font: AHMMV.

Còpia de la ressenya, de l'excursió a Barce-
lonafeta per Joan Obliquet.

[...] Dins del cotxe els comentaris
són de totes classes i tots estem molt contents dins
dels nostres automòbils. Ja dins de Sant Andreu
no podem correr tant degut al trànsit que hi ha.
Ara ens apropem molt a Barcelona i és per això
que tots estem molt contents.

Els periodistes treballem molt apuntant les co-
ses boniques i útils que trobem. Passem pel Clot i
entrem ja a Barcelona. Passem també per l'Arc
de Triomf i per davant de l'escola P. Vila, per
les Ponges i ens anem directament al port. Pas-
sem també per la plaça d'Urquidiana, per la
de Catalunya, per les Ramblas i admirem les
moltes botiques que hi ha.

Son ja les 12 i passem per davant del gran
teatre del Liceo i arribem al cap de pocs moments
al monument de Colom i estem per lo tant
en el port.

Veiem la torre de Jaume I. Veiem també
molts vaixells i alguns d'ells d'alguna importàn-
cia; entre ells hi ha el Rei Jaume I. que és el mi-
llor de tots i va fins a Palma de Mallorca; el
rei Jaume II que també va fins a Palma, el biu-
tat de Mahó i altres.

Donarem un passeig pel port amb una
embarcació especial que es diu "Catalunya". Estem
contentíssims. Faurà tot, és la primera vegada
que anem amb vaixell.

Fragment d'un treball escolar, realitzat en català, que descriu
una excursió a Barcelona. Font: AHMMV.

MOLLET MUNICIPAL

PER ELS PAGAMENTS

Part inferior per a adjuntar a l'expedient.

Imp. "El Secretariat Camà" - Barcelona.

Núm. 222

Val per 50 ptes.
50 cts.

	Pesetas	Cts.
Servicis per al pagament de la multa de	50	-
i recdrrec. ... per 100		
Que sumen en total	50	-
imposada al Senyor <u>Arcadi Viñas Prat</u> per la falta de <u>desobediencia a ordres de vacances es</u> <u>colars, per esser reinident</u> <u>segons consta en el respectiu expedient, imposada el 5 d'abril</u> <u>del 1934.</u> <u>MOLLET el 7 de maig</u> <u>del 1934</u> <u>L'Oficial encarregat,</u>		

P. e l l o

Que debo dejar y dejas sin efecto la multa de cien pesetas impuesta a Don Arcadio Viñas Prat por el Alcalde de Mollet el día seis de Abril del año último y en su virtud debo acordar y acuerda le sea devuelto su importe por el citado Ayuntamiento, previos los trámites legales. Remítase el expediente original a dicha Corporación municipal por conducto del Juzgado Municipal de dicho pueblo, con certificación de la presente resolución para su conocimiento y cumplimiento. Así por esta mi sentencia, definitivamente juzgando, lo pronuncio, mando y firmo. JOAQUIN SERRANO- Rubricado. Publicada en el día de su fecha. - Así resulta de los antecedentes a que me refiero. Y para que conste y surta los efectos procedentes, según lo mandado, expido el presente en Granollers a diez y nueve de Febrero de mil novecientos treinta y cinco.

Arcadio Viñas Prat

Documentació diversa sobre les «vacances escolars» que no va realitzar l'Acadèmia Mollet (multa i resolució exculpatòria del jutjat de Granollers). Font: AHMMV.

M E M Ò R I A SETMANAL de la SEMICOLÒNIA d'ENQUANTY

Primera setmana : dies 16 a 21 de juliol.

La Semicolònia presenta enguany un bell aspecte, no sols en el referent al nombre de nens inscrits que pugem a 542, si no també al inmillorable afany que demostren tenir els infants per començar la seva tasca.

Els dos primers dies de la present setmana, es dedicaren per part del professorat a comprar el material necessari per al normal funcionament de la Semicolònia.

El director s'esmerçà en preparar la tasca a realitzar a la Semicolònia a fi de que el dijous, que fou el primer dia que vingueren els infants, tot estés en condicions per poder començar seguidament la tasca.

El professorat de la Semicolònia integrat per les senyoretes Pepita Roca, Montserrat Sobré, Joana Barcala i els senyors Esteve Masclans, Pere Masclans i Paulí Garcia, tingueren una reunió i acordaren nomenar director i secretari de la Semicolònia als Srs. Esteve Masclans i Paulí Garcia.

S'aprova el següent horari i pla a seguir durant el curs de la Semicolònia:

S E M I C O L Ò N I A d' E S T I U

Organitzada per l'Excel·lentíssim Ajuntament de
MOLLET del VALLES.

Projecte d'organització

- Les vacances deuen representar en les nostres escoles, solament un canvi d'activitat i de dinamisme i no el descans i la pereïa per a substituir.

Primera pàgina de la memòria setmanal de la «semicolònia» d'estiu del 1936. Font: AHMMV.

SANTIAGO PADRÓS I ELIES

Pintor, mosaista i vidrier

Joan Ventura i Maynou

Perfil humà i artístic

Neix a Terrassa l'any 1918, on cursà els estudis elementals i de Batxillerat a les Escoles Pies, en les quals rebrà i assumirà una formació religiosa que el marcarà en molts aspectes de la seva vida. (*Foto n° 1*).

Terrassa, com a ciutat fabril i activa, li donà indirectament una inquietud de treball i d'acció constants que ho farà servir per buscar, dins dels àmbits artístics, diversos camins fins a portar-lo a l'estudi i pràctica de la pintura.

Li interessa vivament, des de jove, tot el conjunt de l'acròpolis de l'antiga Egara, formada per les esglésies de Santa Maria i Sant Pere, i pel Baptisteri de Sant Miquel, amb un conjunt de mosaics paleocristians, pintures prerromàniques i romàniques, amb taules pintades per Jaume Huguet, Jaume Cirera, Guillem Talam i Lluís Borrassà, embolcallat tot per una arquitectura romànica amb vestigis visigòtics.

En aquest conjunt, un dels millors d'Espanya, s'ha de suposar que hi trobà un mirall per al desenvolupament de la resta de la seva trajectòria professional, una línia artística basada en el classicisme i en l'humanisme.

Arriba l'any 1936, comença la guerra civil, té 18 anys i pren posició per un bàndol. Ho fa pel sector nacional, travessant el front i prenent part en la contesa.

Acabada la guerra civil, es replanteja la direcció de la seva vocació artística i comença els estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona, perquè li sembla que pot, així, enriquir la visió i amplitud de la seva vocació a la pintura.

L'any 1943, quan només té 25 anys, és designat membre de la Fundació Alexander Von Humboldt, i va ser pensionat per aquesta entitat

alemanya, a l'escola de Kronenburg, dirigida pel gran pintor Werner Peiner. Són els anys de la seva formació definitiva, i rep ensenyament en els tallers dels escultors Georg Kolbe, Arno Brecker i Joseph Thorak, mentre viatja infadigablement, per a conèixer l'art, a les ciutats d'Alemanya, Àustria i Txecoslovàquia.

El 1947, en plena activitat creadora, dona un tomb a la seva trajectòria artística i comença a interessar-se plenament pels mosaics. Passa una temporada a Venècia, Roma i Ràvena, on, sens dubte, hi ha els millors mosaics d'Europa. Tornant d'Itàlia, entra dins l'òrbita intel·lectual d'Eugeni d'Ors, del qual rebrà una influència noucentista molt intensa i permanent.

Se li reconeix immediatament la seva vàlua artística i és invitat a exposar a la sala especial «Salón de los once», reservat només a grans artistes.

Definitivament s'instal·la a Terrassa i obre el seu estudi; de mica en mica va deixant l'escultura i la pintura per dedicar-se al mosaic i, posteriorment, als vitralls.

És una etapa de gran activitat en el taller per poder complir amb els encàrrecs que li vénen pràcticament de tot arreu, bàsicament de les esglésies en període de reconstrucció degut a la guerra.

Té necessitat d'obrir un taller de més amplitud i funda, a Molins de Rei, la manufactura de vidre *Regio Pistrina*, segons l'estil de Murano.

L'any 1951 se li encomana el projecte més gran de la seva vida, que és la decoració de la cúpula central del «Valle de los Caídos». Per poder dirigir aquesta obra, i les que dirigeix per diversos indrets de l'Estat i de Madrid, instal·la el tercer taller en la pròpia capital.

Durant els següents anys treballa per les principals catedrals, edificis públics, particulars, obres civils i oficials, d'Espanya i també de l'estranger, com Puerto Rico, New Jersey, Índia, etc...

El 2 de maig de 1971 morí en tràgic accident de carretera al Vendrell (Tarragona), a l'edat de 53 anys, en plena carrera professional.

Malgrat haver mort en una edat prou jove, ha deixat una extensa relació de treballs i obres que, com a exemple i no pas de manera exhaustiva, s'exposa a continuació.

Santiago Padrós i Elías.
Retrat a la mina de plom, realitzat
el 1959 per Revelló de Toro.

Obres realitzades

- 1939 – Pintura mural, Capella Germanes Carmelites, Terrassa.
1939 – Pintura a l'oli, a les Escoles Pies, Terrassa.
1941 – Tela en or i sèpia de la Llar dels Ex-combatents, Terrassa.
1942 – Pintura al tremp. Finca Valldòria, Manresa.
1943 – Decoració mural. Església de Sant Joan, Berga.
1944 – Retaule a l'oli. Capella del Col·legi, Caldes de Montbui.
1944 – Mosaïc. Consell Superior d'Investigacions Científiques, Madrid.
1945 – Mosaïc. Col·lecció Joan Joly, Matadopera.
1945 – Mosaïc. Cementiri Nou, Terrassa.
1946 – Mosaics. Tron de la Mare de Déu, Monestir de Montserrat.
1946 – Mosaics. Santuari del Miracle. Solsona.
1947 – Mosaïc. Seminari Conciliar, Barcelona.
1947 – Mosaics. Monestir de Montserrat.
1948 – Mosaics. Ermita de Sant Cristòfol i Col·lecció Manuel Echevarría, Vilanova i la Geltrú.
1948 – Mosaïc. Museo de la Catedral, Santiago de Compostela.
1948 – Mosaïc. Col·lecció Antonio Oriol, Buenos Aires.
1949 – Mosaïc. Col·lecció Edouard Maire, Ginebra.
1949 – Mosaïc. Església de Sant Miquel, Molins de Rei.
1949 – Cripta del Terç de Nostre Senyora de Montserrat.
1950 – Mosaics. Fàbrica Sanllehí, Terrassa.
1950 – Mosaics. Ciutat Universitària, Madrid.
1951 – Mosaics. Recintes Esglésies Romàniques, Terrassa.
1951 – Comença la gran cúpula de «El Valle de los Caídos».
1952 – Mosaïc. Ciutat Sanatorial Carbonell, Terrassa.
1953 – Vidrieres. Parròquia Nostra Senyora de Begoña, Madrid.
1953 – Mosaïc. Parque del Oeste, Madrid.
1954 – Mosaïc. Vestíbul bloc carrer General Pardiñas, Madrid.
1955 – Mosaïc. Col·lecció Camilo José Cela, Palma de Mallorca.
1956 – Mosaïc. Instituto Nacional de Previsión, Jaén.
1956 – Mosaïc. Teatro Real, Madrid.
1957 – Mosaïc. Església Nuestra Señora de Fátima, Orense.
1957 – Mosaïc. Col·legi Valldemia, Mataró.
1958 – Mosaïc. Església de Sant Agustí, Madrid.
1958 – Mosaïc. Sagristia de «El Valle de los Caídos».
1959 – Mosaïc. Temple de Sant Ildefons. Madrid.
1959 – Mosaïc. Convent Germanes de la Caritat, Madrid.
1959 – Mosaïc. Parròquia Sanatorio de Trillo, Guadalajara.
1960 – Pintura al fresc. Casa del Artista, Madrid.
1960 – Mosaïc. Central Hidroelèctrica E.N.H.E.R., Caldes de Bohí.
1961 – Mosaïc. Fàbrica Colomer Montmany, Vic.
1961 – Mosaïc. Església de l'Ascensió, Puerto Rico.

Vitrall de l'escala
de l'Ajuntament de Mollet.

- 1961 – Mosaic. Set mosaics murals, New Jersey.
- 1962 – Mosaic. Col·legi Sant Joan de Déu, Saragossa.
- 1962 – Mosaic. Fàbrica Loste, Tarragona.
- 1962 – Mosaic. Església, Torrelavega.
- 1962 – Mosaic. Església Parroquial, Corella.
- 1963 – Mosaic - Catedral, Vigo.
- 1963 – Mosaic - Parròquia Verge Gran, Torrelavega.
- 1963 – Mosaic. Església de Santiago de Cartes, Santander.
- 1964 – Mosaic. Seminari dels Jesuïtes, Bombay.
- 1964 – Vidrieres. Església del Pilar, Madrid.
- 1964 – Mosaic. Façana edifici carrer Conde Vallengano, Tarragona.
- 1965 – Mosaic. Parròquia de l'Anunciació, Burgos.
- 1965 – Mosaic. Campanar de Sant Joan de Déu, León.
- 1965 – Mosaic. Col·lecció Edouard Maire, Ginebra.
- 1965 – Mosaic. Ambulatori Seguretat Social, Toledo.
- 1966 – Mosaic. Església de Medinaceli, Madrid.
- 1966 – Mosaic. Santuari de Villablanca, Arévalo.
- 1966 – Vidrieres. Col·legi del Sagrat Cor, Tarragona.
- 1966 – Mosaic. Comissariat Marítim Espanyol, Madrid.
- 1967 – Mosaic. Aeroport de Barajas, Madrid.
- 1967 – Mosaic. Sanatori Villablanca, Tarragona.
- 1967 – Mosaic. Parròquia Nostra Senyora del Carme, Lleida.
- 1967 – Mosaic. Sanatori Santa Teresa, Arévalo.
- 1967 – Mosaic. Edifici Plus Ultra, Pamplona.
- 1968 – Mosaic. Saint Patrick Church, Devlava (Índia).
- 1968 – Mosaic. Institut Secundari, Terrassa-Sabadell.
- 1968 – Mosaic. Parròquia de Sant Pere, Burgos.
- 1968 – Mosaic. Cripta Jefatura Provincial, Tarragona.
- 1969 – Mosaic. Església de Nostra Senyora de Fàtima, Vigo.
- 1969 – Mosaic. Laboratoris Pevyra, Molins de Rei.
- 1970 – Mosaic. Banc Hispano-Americà, Terrassa.
- 1970 – Mosaic. Cripta Cementiri del Pardo, Madrid.
- 1970 – Mosaic. Família Miralles, Vilafranca del Penedès.
- 1970 – Mosaic. Presbiteri Església Parroquial, Clariana.
- 1970 – Mosaic. Església Parroquial, Gornal.
- 1971 – Mosaic. Col·lecció J. Chover, Madrid.
- 1974 – Mosaic. Col·lecció J. Segura, Matadepera.

Altar Major de Sant Vicenç de Mollet.
Mosaic de l'Arc Triomfal.

Obres a Mollet del Vallès

En la nostra població són dues les obres conegudes i que estan precisament en els dos edificis més representatius de la ciutat, una a la Casa de la Vila, i l'altra a l'Església Parroquial.

En algun catàleg d'obres fetes per Santiago Padrós es parla d'un mosaic que porta per títol «Alegoria» i, com a destinatari, el Casal dels Avis. No s'ha pogut trobar l'obra ni tampoc la seva destinació.

El treball fet a l'edifici de l'Ajuntament de Mollet és un esplèndid vitrall que il·lumina l'escala de l'immoble, amb unes mesures força considerables i fet amb la tècnica de més qualitat pel que fa a la mateixa resistència del parament, que consisteix en abocar el vidre fos entre les diverses separacions, donant-li la forma, dibuix i color desitjat. Aquesta vidriera va ser feta als tallers de Molins de Rei, i el projecte per l'arquitecte tècnic Josep Maria Blanch i Esteve. (*Foto nº 2*).

Quan al treball de l'Església, està situat en el frontis de l'arc principal que emmarca el Presbiteri o Altar Major. És un mosaic, de dibuix clàssic, representant una part del camí que ha fet l'Església des de la predicació de Sant Joan Baptista fins els temps actuals, amb el Concili Vaticà II.

El projecte d'aquest arc va ser del pintor Jaume Busquets i Mollera, i realitzat en el taller de Mosaics Egara de Terrassa. (*Foto nº 3*).

BIBLIOGRAFIA

Gran Enciclopèdia Catalana. Volum 11. Barcelona, 1978.

FRANCESC MIRALLES. — *Història de l'Art Català*. Volum 8. Edicions 62. Barcelona.

MARQUÈS DE LOZOYA. — *Santiago Padrós. Vida i obra*. Editora Nacional. 1972.

JOAQUIM MIR A MOLLET

Jaume Boix

Veritablement, els molletans podem sentir-nos orgullosos d'haver tingut l'honor de tenir entre nosaltres un dels millors pintors de tots els temps. La seva pintura, impressionista per excel·lència, de seguida va traspasar les fronteres de Catalunya, aconseguí la Medalla d'Honor a Madrid l'any 1930 i, poc a poc, ha estat reconegut mundialment. No precisament perquè fos un artista que es promocionés de cara a l'estranger, com era costum en aquella època. Era un pintor d'aquí, de casa nostra, mediterrani, apassionat amb el color. Davant d'una tela es transformava en un guerriller: la paleta era l'escut, i el pinzell l'espasa. Esdevenia magistralment genial. Cada «taca» que imposava, sortia la llum, plasmava el dibuix, era un geni!!!

Quan no pintava, pensava en el color i, quan ho feia, s'enfadava mentre no aconseguia el que tenia dintre seu. Una mica era un «nen gran», tot d'una peça! Es trobava molt bé entre la gent de pagesia, era el seu terreny. Era un home senzill, però un gegant de la pintura.

Quan em demanaren que fes aquest article, vaig veure molt clar que no es tractava pas de fer una biografia d'aquest pintor, (això ja està molt ben fet per l'Enric Jardí i en Josep Plà.) Sinó de donar una breu pinzellada de la seva estada entre els molletans. Tinc la sort que els meus avis i el meu pare varen ser veïns seus, davant per davant. Això va comportar conèixer moltes anècdotes, junt amb molts vilatans del poble de Mollet que, encara que ja havia començat a ser un centre fabril, majoritàriament estava dominat per la pagesia de professió i, per aquest fet, en Joaquim Mir s'hi sentia molt bé. Abans de passar a relatar-vos fets i anècdotes de la seva residència a Mollet,

Un dels darrers retrats
de Joaquim Mir.

faig un recull de dates, per tal que sapiguem exactament l'època que el tinguerem entre nosaltres.

* * *

6-1-1873. Neix al Carrer de la Ciutat nº 7 (tocant a la plaça de Sant Jaume) de Barcelona. Gairebé cada diumenge i dies de festa surt a pintar als afores de Barcelona, junt amb amics (pintors tots ells) com Sunyer, Riera, Nonell, Canals, Pichot. Aviat varen ser coneguts com «La Colla del Safrà» (per la quantitat de grocs, ocre i cadmis que posaven als seus quadres). Això passava per l'any 1894.

Cap el 1897 demanà permís a l'arquitecte Gaudí per poder pintar, ell sol, dins el recinte de les obres de la Sagrada Família; li fou concedit i, d'aquella època, sortí una obra molt ambientada i genial «La Catedral dels Pobres».

Als voltants de 1901 es traslladà a Mallorca. Una gran època pictòrica, de la qual esdevingueren fets de diferent signe. D'una banda, i, juntament amb el polifacètic i també pintor Santiago Russinyol, varen viure uns dies de frenètica activitat pictòrica i vivències interessants per molts racons de l'illa. En Mir estava sobreexcitat, amb tant de color i sota un sol de justícia: pintava i pintava i ho feia fins i tot lligat als penya-segats del Torrent de Pareis, fins que un dia esdevingué el tràgic accident. Caigué roques avall i el varen trobar en un estat lamentable. Se li desenvolupà una depressió, que es va complicar.

El van haver d'ingressar a l'Institut Pere Mata de Reus, el dia 11-1-1905. Malgrat que millorà ràpidament es quedà en un punt que, encara que no deixà de pintar del tot, no va poder obtenir l'alta fins el 28-10-1906.

Després, amb la seva mare i la seva germana Pilar, s'instal·laren a L'Aleixar. En aquesta època pintà obres veritablement interessants. Després de la fantasia grandiloqüent de l'època de Mallorca, tornà a la calma bonica de les terres de Tarragona.

Al 1910 fa una breu estada a Montserrat. Torna a volar la fantasia, pensa tornar-hi i que serà per més temporada (així ho promet als monjos Benedictins).

1913, MOLLET. S'hi trasllada amb la família, ja que hi viu la seva germana Joana, casada amb el que era llavors el Menescal del poble (veterinari). Hi va viure molta temporada, ja que la seva obra «Aigües de Mogoda» data del 1917. Això sí, es va desplaçar contínuament per tots els indrets. A part de moltes masies de Mollet i la Mogoda, li són conegudes moltes obres de Caldes de Montbui i Montornès. Una de Mollet, «*Carrer de la Ganiveta*», està datada del 1919.

17-8-1921. Es casa a Vilanova i la Geltrú amb Maria Estalella. Viu en una casa (encara avui existent) amb un bon jardí, on li agradava de tenir-hi ocells exòtics, i on hi fa moltes sessions de pintura. (Abans d'afincar-se a aquesta casa, van viure els primers mesos a Caldes de Montbui).

Sovinteja moltes exposicions a Barcelona, a les principals sales d'art. La seva pintura es va cotitzant cada dia més (en aquestes dates ja cobra des de 1000 a 4000 pts. l'obra) i això fa que la seva posició econòmica vagi pujant cada dia més, cosa que li permet aviat tenir un cotxe amb el seu «Chofeur» (en Vicens). Això sí, sempre que es trasllada a Barcelona ho fa per l'interior, mai per les Costes del Garraf, ja que del seu accident a Mallorca li restà un vèrtigen impressionant.

1929. Pinta molts paisatges de L'Alforja, Miravet, Maspujols, molts llocs del Camp de Tarragona.

1930. Aconsegueix el que feia molt de temps anhelava: la Medalla D'Honor a Madrid.

1931. Llarga estada a Montserrat fent obres meravelloses. Els monjos benedictins aprecien la seva personalitat i el tenen com un familiar.

1934. Andorra

1935. Costa Brava

1936. Esclata la Guerra Civil. Quasi no es mou de Vilanova, on quedà bloquejat. La impossibilitat de sortir a les seves campanyes esti-

vals excità la seva natural incontinència verbal. Les seves reaccions abruptes estigueren a punt de produir-li, a ell i als seus familiars, seriosos contratemps. Acabada la guerra la seva salut havia empitjorat molt, però, tot i així, va voler fer una campanya al Montseny. S'instal·là a Gualba i, als pocs dies, es trobà tan malament que l'ingressaren a Barcelona on fou operat d'un ronyó.

1940. Morí a casa de la seva germana, al Carrer Gran de Gràcia nº 117, a Barcelona. Fou enterrat a Vilanova i la Geltrú. Era el 27 d'Abril, dia de la Verge de Montserrat.

* * *

Les seves obres es poden contemplar en els següents museus:

MUSEU DE MONTSERRAT (llegat Sala Ardiz)

MUSEU D'ART CONTEMPORANI MADRID

MUSEU DEL PRADO, MADRID

MUSEU D'ART MODERN, BARCELONA

MUSEU VÍCTOR BALAGUER, VILANOVA I LA GELTRÚ

MUSEU CASTELL DE LA GELTRÚ, VILANOVA I LA GELTRÚ

MUSEU DEL SEGLE XIX, MADRID

Hem fet una breu pinzellada del seu «curriculum». Ara, retornem a l'any 1913.

Viu amb la seva mare i germana a L'Aleixar. A Mollet té la seva germana gran, casada amb al Sr. Danés, que es el menescal de Mollet (veterinari). El matrimoni té un fill i els agradaria molt que en Joaquim fos el padrí. A la mare del pintor encara més, ja que així podria estar a prop de Barcelona d'on ella és filla. En un principi costa una mica convèncer en Joaquim, ja que ell està molt arrelat al Camp Tarragoní. La mare el convenç (les mares ho poden tot!), arribaren a Mollet i s'instal·laren al carrer Berenguer III nº 120, la casa de la seva germana Joana. Aquesta casa està exactament com estava llavors (La torre de cal Creus). No li costà gens de conèixer tots els racons més pictòrics de Mollet i voltants. Era en aquell temps l'època daurada de la finca de «La Mogoda», propietat dels comtes de Güell, dels que n'era l'administrador el pare del per tots conegut doctor D. Jaume Vilaseca, amb el qual havíem passat moltes estones parlant d'anècdotes i aspectes del caràcter del pintor.

El Dr. Vilaseca, en aquell temps, era un vailet que tot el dia estava ficat dins la finca i, quan en Joaquim Mir es presentà a pintar en aquell indret, no li costà gens de franquejar-se amb el pintor. En Mir

era un home senzill, afable, entre «nen gran» i «murri», i no li importava gaire fer alguna «pallassada» amb la gent amb qui es trobava bé. Aviat ajudà a portar tots els estris del pintor. En Mir, quan pintava, deixava un rastre endimoniat de pinzells, tubs, apunts, etc., però en Vilaseca ho recollia tot de bona gana. Un dia varen coincidir amb Santiago Russinyol (que era un home molt polit: quan acabava de pintar, ho deixava tot en ordre, pinzells nets... tot al seu lloc). Quan es va acabar la sessió pictòrica, li digué: *Quimet, perquè deixes tant rastre de coloraines per tot arreu?*

En Mir li respongué en to amable: *PINTORET!!!*

Moltes obres foren d'aquests dies: «Les aigües de Mogoda», «L'alzina i la vaca» «L'alzina», «Jardins» de Mollet i de Sta. Perpetua, «El Sortidor», «El carrer de la ganiveta» són les més conegudes. Veritablement és una època de plena producció pictòrica, interessantíssima i plena de maduresa.

* * *

Un dia el meu avi estava lligant mongeteres a l'hort que tenia al costat de la casa que s'esqueia davant mateix de la casa d'en Mir. Al cap d'una estoneta sortí el pintor i li digué: *Jaume, no et fa res que prengui un apunt?... I ara!!, fes, fes.* Entrà a cercar els «patracols» i va estar una bona estona pintant... En acabar li digué: *Jaume, per cinquanta pessetes...teu!.* El meu avi ho pensà una mica i li contestà: «Saps... ja tenim un calendari molt maco penjat a la cuina, mercès!»

En aquells temps, a Mollet, no hi havia gaires coneixements de les arts.

En la meva joventut jo havia sentit parlar molt d'aquell veí pintor. Recordo que un dia vaig preguntar al meu avi: *Què pintava?* ell em contestà: *Feia unes «taques» i unes pinzellades estranyes. Es veu que als que hi entenen, els agrada.»*

En Pere Soler, aquarel·lista que tots coneixem per «en Peret Soler», m'ha contat també moltes anècdotes, una d'elles molt simpàtica: Un dia en Mir estava pintant en un indret de «Can Pantiquet». Un pagès que passava per allà es va quedar davant del quadre molta estona i, bo i gratant-se el clatell, deia: *Bé...Bé, sembla que serà maco!* El pintor li digué, si encara el vol veure més maco faci una cosa: *Posi's d'esquena, ajupis, i miri'l per entre les cames* Així ho va fer, i tot seriós digué: *Sí, sí es veritat... es veu més maco!*

Un dia tota la família va anar convidada a una masia de Mollet, els habitants de la qual estaven agraïts pels serveis del menescal Sr. Danés. Es va servir un àpat abundant i de qualitat i finalment vingué

la sobretaula. En Mir va dir que ja tornava de seguida (ell sempre portava una capseta, amb un bloc, tubs, llapis, pastells. etc.). Passà molta estona i no apareixia. Sortiren i, donant voltes, el trobaren a la fi pintant uns arbres, amb posta de sol. La seva mare, preocupada li digué: *Quimet!! Com t'has deixat el trajo! i és el de les festes!*

Quan pintava s'oblidava de tot.

Mentre la família es va estar a Mollet, ell va seguir tots els paratges del voltant. Ja de jovenet havia estat a Montornès, on hi tenien familiars i on hi va passar temporades, mentre tenia la família a Mollet. Consta que també hi va ésser molt popular. Tal com ja hem dit, es casà el 17-8-21 amb Maria Estalella. Visqué uns mesos a Caldes de Montbui i després residí definitivament a Vilanova i la Geltrú (on és enterrat). En la seva agonia digué que volia ser enterrat sota un arbre, on hi anessin a cantar els ocells. Així ho diu Josep Plà, en la seva biografia.

Si visiteu el cementiri de Vilanova, veureu la seva tomba sota un gran arbre, on hi canten els ocells.

Jo, fa uns anys, el vaig visitar... i vaig pensar que, potser, un ocell d'aquells també un dia havia volat per Mollet.

EL FONS DEL CLUB ATLÈTIC MOLLET

Maria Rosa Font i Ever

Introducció

El juliol passat moria a Mollet del Vallès un personatge que durant tota la seva vida es va preocupar de promocionar l'atletisme a la població: l'Alfons Falguera i Castells, que havia nascut a Mollet el 17 de juliol de l'any 1908, i que des de ben jove i fins el moment de la seva mort va estar dins de la junta del Club: com a president, com a secretari, com a vocal...

Així doncs, no és d'estranyar que la pràctica totalitat del fons de l'arxiu del club es trobés al seu domicili particular, barrejat fins i tot amb altra documentació de caire més personal.

A la seva mort els responsables del Club van decidir que els documents que l'Alfons Falguera tenia a casa passessin a l'Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès, en part per por que es dispersessin o es perdessin.

D'aquesta manera és com va arribar tot aquest fons a l'Arxiu. El fons reflecteix l'activitat del club des de la seva creació i permet veure l'interès que tenia l'Alfons Falguera per l'atletisme: recollia articles de premsa referents a l'atletisme, retallava i reunia els articles que explicaven com realitzar exercicis de preparació física, i fins i tot guardava aquells impresos de propaganda que rebia al seu domicili en nom del club, tinguessin o no relació amb l'esport.

Apunt històric del Club Atlètic Mollet

El 1928 tres molletans entusiastes de la carrera a peu (Alfons Fal-

guera, Pere Carrera i Vicenç Torrents) s'entrenaven al camp de futbol de la Plana Lladó sota les ordres de J. Erra que havia estat atleta de categoria en el seu temps.

El Club Atlètic encara no estava format; aquests esportistes formaven part de l'Sport Club Mollet. Poc després tots tres aconseguiren les llicències i participaven en curses com la Jean Bouin.

El 1931 ja apareix l'equip d'atletisme en pista, ja federat, com a Secció d'Atletisme del Club Sport Mollet.

Però no fou fins el 1934 que s'establí com a entitat autònoma amb el nom de Club Gimnàstic Esportiu, nom que perdurà fins el 1939, amb estatuts propis i aprovats pel Govern Civil.

El 1936 es pararen les activitats del Club, justament el 18 de juliol, dia en què un grup d'atletes esperaven el tren per anar a l'Olimpíada Popular a l'Estadi de Montjuïc. La competició ja no es va efectuar.

No es posà de nou en marxa fins el 1941, quan el 7 de juny el senyor Alfons Falguera rep el nomenament de Cap de la «Sección de Atletismo» adherida a Educació i Descans. Més tard (entre 1955 i 1967) passaria a ser la Secció Atlètica del Club Recreatiu Mollet.

El 1970 passa a anomenar-se Club Atlètic Mollet de Educación y Descanso.

El 1977 s'independitza. Es redacten els estatuts i són aprovats pel Consell Superior d'Esports i el Govern Civil amb el nom de Club Atlètic Mollet.

El 1983 el Club Atlètic Mollet és legalitzat a l'Institut Català de l'Esport amb un altre Estatut de Constitució.

El Club no ha disposat de pistes pròpies fins el 1990 (l'Alfons Falguera no va poder veure finalitzat el seu somni). Entre els anys 1928 i 1934 els entrenaments es feien al camp de futbol de la Plana Lledó. Del 1934 fins als anys 40 en un solar d'una antiga fàbrica de licors. Llavors es passaren a fer al gimnàs de la Cooperativa de Tene-ria i el 1970 l'Ajuntament cedeix uns terrenys al costat d'una indústria de *trailers*.

El 1972 es sol·licita utilitzar uns terrenys al costat de la Riera Seca.

Més endavant s'iniciaren els tràmits per a la construcció d'unes pistes pròpies. Les pistes del Club Atlètic Mollet foren inaugurades el 17 de novembre de 1990. Dins del seu recinte hi ha un petit monument en homenatge a la persona que tant les va desitjar: l'Alfons Falguera.

Actualment, el club compta amb més de cinc-cents socis, essent re-

marcable el nombre d'escolars afiliats. Voldria remarcar que el molletà Jordi Solé Tura havia practicat l'atletisme en la seva joventut, i fou membre del Club.

Al llarg dels anys s'han anat multiplicant les competicions esportives al nostre país, i degut a l'entusiasme d'alguns dels seus membres, el Club Atlètic Mollet ha participat i segueix participant en moltes d'aquestes competicions. Mostra d'això és la nombrosa documentació que es genera i que recull el nombre de participants i resultats.

Des del club també s'organitzen competicions, de caire escolar o local.

El testimoni de totes aquestes competicions, fins a començaments de l'any 1990, es troba recollit a l'Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès.

Tractament del fons del Club Atlètic Mollet a l'Arxiu

Primer de tot em va caldre veure tot el fons, per diferenciar si es tractava d'un arxiu o d'una col·lecció, i també per separar el que era fons pròpiament del club i fons personal de l'Alfons Falguera.

Això em va ocupar força temps, ja que al principi m'entretenia bastant llegint document per document. Si bé això em feia perdre temps, d'altra banda em servia per conèixer a fons l'evolució històrica del club.

Al mateix temps que revisava els documents, hi anava posant el segell de l'arxiu; com que no és gaire discret, i seguint les indicacions de l'Isidre, l'imprimia al marge esquerre inferior del revers dels fulls. Només treia les grapes i clips més rovellats (seguint sempre les indicacions de l'Isidre). Al mateix temps, si veia que els fulls podien perdre fàcilment l'ordre en què estaven, els numerava.

També extreia la documentació de les carpetes en les quals havia arribat (d'aquelles vermelles o blaves que es subjecten amb gomes) i la posava en subcarpetes blanques de l'arxiu, retallant i guardant les referències externes originals, assenyalant-ho a la caràtula amb el signe [or.] (original), si el nom era original, i les dates extremes, entre claudàtors, si les havia posat jo.

Un cop vista tota la documentació dues vegades, i col·locada de manera provisional als arxivadors, vaig fer un inventari anotant el n.º d'arxivador i la documentació que contenia.

Seguidament vaig passar a intentar elaborar l'organigrama, cosa que em va resultar molt costosa pels motius que exposaré tot seguit:

La present
cència o tarja
d'identitat és
vàlida per un
any a partir del
1.º de Setembre; la seva presenta-
ció és obligatòria en tot «matx»
oficial.

El que subscriu es compromet
a respectar els Estatuts i Regla-
ments de la Federació Catalana
d'Atletisme.

(Signatura)
Capalquera

**CLUB GIMNASTIC
ESPORTIU**
Atletisme, Boxa, Ban-
ket Ball, Greco ro-
mana, Gimnàs, Ser-
vei mèdic i ficha an-
tropomètrica.

En _____
com a soci _____ d'aquesta Entitat ha satisfet pels conceptes
següents:

_____ pessetes per la quota corresponent,
_____ pessetes per _____
_____ pessetes per _____

Mollet de _____ de 193

Barceloneta Vda. Carrer de la Pau, 10 - Mollet

El Tresorer,

187

TEMPORADA

1956-1957

Pase de Entrenamiento

a favor de D. Alfonso FALGUERA CASTELL

VALEDERO HASTA EL 31 OCT. 1957

El Secretario,

FEDERACION ESPAÑOLA DE ATLETISMO CATALANA

FEDERACION

N.º 485

SOLE

D. Jorge

TURA

(Apellidos)

(Nombre)

Sociedad C.R. de MOLLET

Secretario Federación,

En Atleta,

- En primer lloc, la documentació venia organitzada per temes, segons els interessos de la persona que l'havia manipulada. Em trobava amb documents agrupats sota «DIVERSOS» (principalment correspondència) que no s'encabien sota dels temes ja establerts. Evidentment, això calia respectar-ho.
- Hi havia un munt de documentació que va arribar a l'arxiu en un pilot —vam suposar que l'havien extret del seu suport original, sobretot les fitxes d'esportistes—: fitxes d'esportistes, correspondència, propaganda diversa...
- Em va costar aplicar el concepte de respecte al fons original, ja que en principi establia la classificació seguint criteris propis, sense tenir en compte l'ordre que ja venia fet des del club.
- Un altre aspecte és que em va costar diferenciar la numeració de l'organigrama de la signatura topogràfica.

Després de diversos esborranys i de tornar a analitzar els documents, el resultat és el que es podrà veure a continuació. Cal dir, però, que:

- S'ha respectat la nomenclatura utilitzada a les carpetes originals, així com les dates, i s'han intentat restablir les subdivisions que hi havia fetes.
- Entre claudàtors trobareu les dades assignades per mi. En alguns casos les dates no corresponien a la referència original.
- La documentació esparsa s'ha intentat agrupar per tipologia documental (tal és el cas de les carpetetes de marques d'atletes) o bé, com en els fulls solts, s'ha intentat restablir a la sèrie (és a dir, sèrie fictícia) on hagués pogut pertànyer.

APÈNDIX

QUADRE DE CLASSIFICACIÓ DE LA DOCUMENTACIÓ DEL CLUB ATLÈTIC MOLLET¹

	<i>Signatura</i>
1. Historial club [1926-1983]	10.2
1.1. Historial club	10.2.3
1.2. Historial bàsquet	10.2.4
2. ¡Personal!	
2.1. [Carnets d'esportistes] [1955-1958]	18.1.
2.2. [Passis d'entrenament 1956]	18.2.
3. [Seccions del club]	
3.1. [Atletisme]	
3.1.1. [Correspondència]	
3.1.1.1. Documentación atletismo [Correspondència 1954-1962]	24.1.
3.1.1.2. Correspondència [1964-1984]	14.3.
3.1.1.3. Correspondència [1987-1990]	14.4.
3.1.1.4. [Correspondència 1990]	22.6.
3.1.2. [Atletes]	
3.1.2.1. [Llistat alfabètic amb dates de naixement 1935-1964]	25.1.
3.1.2.2. Categoria veterans [1975-1989]	14.2.
3.1.3. Incripcions [1973-1990]	
3.1.3.1. Inscripcions a proves	20.1.
3.1.3.2. Inscripcions a proves [s.d.]	20.2.
3.1.3.3. [Inscripcions a proves en blanc]	20.3.
3.1.3.4. Incripcions [1973-1990]	21.4.
• Pista	21.4.1
• Competicions	21.4.2
• Cross	21.4.2.1.
3.1.4. Pistes	
3.1.4.1. Organització pistes [1984-1989]	16.1
3.1.4.2. Pista coberta [1972-1990]	16.2.
3.1.4.3. Vallès Oriental Pista [1988-1989]	16.3.
3.1.4.4. Pistes atletisme	16.4.
3.1.5. Tècnica atletisme	
[Retalls de premsa i fulls de propaganda 1931-1980]	11.1.
3.1.5.1. Gimnàstica i tècnica atlètica [- -1990]	11.2.
3.1.6. Cultura física	

1. La numeració d'aquest quadre correspon a una agrupació u ordenació meva. Els puntets dins d'alguns dels apartats corresponen a les ordenacions que ja venien fetes dins les carpetes originals.

[Retalls de premsa, manuscrits i propaganda de competicions]	22.1.
3.1.7. Cross	
3.1.7.1. Cross de Sant Vicenç [1975-1990]	3.1./3.7.
3.1.7.2. Cross escolar	
• [1980-1988]	4.1.
• Classificacions [1987-1988]	4.2.
3.1.7.3. Cross Pinetons [1986-1989]	4.3.
3.1.7.4. Cross Paradís [1986]	4.4.1.
3.1.7.5. Cross Popular [1987-1990]	4.5.
3.1.7.6. Classificacions cross [1984-1986]	4.4.2.
3.1.8. Cursa Popular Festa Major [1988-1989]	19.
3.1.8.1. [Informació i inscripcions]	19.1.
3.1.8.2. [Classificació i dorsals]	
• Any 1988	19.2.
• Any 1989	19.3.
3.1.9. Campionats Vallès [1936-1989]	24.2.
3.1.10. Proves de promoció local i comarcal de pista [1979-1987]	15.2.
3.1.11. Jean Bouin [1958-1989]	14.6.
3.1.12. Marxa atlètica [1981-1990]	20.3.
3.1.13. Maraton [1987-1990]	21.3.
• Maratons i mitges maratons 1987 [1987-1989]	21.3.1.
3.1.14. Promoció [1973-1987]	11.4.
3.1.15. Campionat escolar [1976-1987]	15.3.
3.1.16. Competicions en curs [1987-1990]	21.2.
3.1.17. Pista local promoció escolar	
[Fulls d'inscripció en blanc 1971-1986]	21.1.
3.1.18. Setmana esportiva	
[Fulls d'inscripció en blanc 1971-1986]	21.1.
3.1.19. Dorsals [sense data]	20.6.
3.1.20. Fulls de concursos en blanc [sense data]	20.5.
3.1.21. Federació	
3.1.21.1. Espanyola [1943-1981]	8.1.
3.1.21.2. Catalana	
3.1.21.2.1. Federació Catalana	7.3.
• Cursets monitors, entrenadors i jutges àrbitres	
[1971-1989]	7.3.1.
[19- -1980]	7.3.2.
• Tresoreria Federació	
[1982-1989]	7.3.3.
• Mutualitat [1983-1990]	7.3.4.
• Programació ajudes [1974-1989]	7.3.5.
• Qüestionaris [1973-1980]	7.3.6.
3.1.21.2.2. Federació	7.4.
• Normes de competició. Rànking	
[1975-1988]	7.4.1.
• Reunions Consell Directiu de la Federació Catalana [1988-1989]	7.4.2.

• Relació de clubs i entitats afiliades a la Federació Catalana d'Atletisme [1985-1989]	7.4.3.
• Assemblees generals de la Federació Catalana [1988-1989]	7.4.4.
• Varis [Correspondència de la Federació 1976-1990]	7.4.5.
3.1.21.2.3. Reglaments temporada 1988	8.2.
3.1.21.2.4. Reglaments temporada 1990	7.5.1.
3.1.21.2.5. Calendari proves 1990	7.5.2.
3.1.21.2.6. Relacions de clubs afiliats a la Federació Catalana [1953-1989]	7.2.
3.1.21.2.7. Relació de clubs afiliats a la Federació Catalana [1989]	7.5.4.
3.1.21.2.8. Proves pistes federatives Granollers [1984-1987]	6.3.
3.1.21.2.9. Competicions Federació [circulars 1987-1990]	5.3.
3.1.21.2.10. Resultats proves pistes federatives	
• Any 1988	5.1.
• Any 1989	5.2.
3.1.21.2.11. Cross Federatiu ²	
• Cross 1988-1989	6.2.1.
• Reglaments [1986-1987]	5.5.
• Reglaments 1989-1990	6.1.
• Planells [1981-1987]	6.2.2.
• Classificacions [1987-1989]	5.6.
3.1.21.2.12. Normes Federació [1981-1989]	5.7.
3.1.21.2.13. Lliga catalana del Club 1989. Normes	7.5.5.
3.1.21.2.14. Rànquings [1973-1989]	8./9./10.1.
3.1.21.2.15. Memòria tècnica [1978-1989]	13.3./13.11.
3.1.22. [Taules de puntuació] [193-?-1985]	22.7.
3.1.23. [Resultats competicions]	
• [1931-1989]	1.1./1.2.
• [1988-1990]	14.5.
3.1.24. Marques d'atletes [1931-1989]	25.2.
3.1.25. Rècords [1955-1988]	13.1
3.1.26. Colegio de árbitros. Reglamento [1957-1988]	12.5.
3.1.27. Diversos	
3.1.27.1. [Correspondència, propaganda i fulls solts de classificacions sense data inicial - 1985]	22.3.
3.1.27.2. [Correspondència i propaganda 1969-1989]	22.4.
3.1.28. [Circulars i classificacions 1985-1990]	22.5.

2. La documentació de Cross Federatiu es trobava dispersa en diferents carpetes. He intentat agrupar-la a l'hora d'elaborar aquest quadre.

3.1.29. [Llibretes atletisme 1971-1990]	23.2
3.1.30. Resultados técnicos [1972-1973]	23.1.
3.1.31. Setmana esportiva [full d'inscripció en blanc]	22.8.
3.1.32. [Hemeroteca 1970-1985]	17.
3.2. Béisbol [1979-1985]	14.1
4. [Propaganda]	
4.1. Articles esportius [193-?-1970]	11.5.
4.2. [Andorra 1983]	11.6.
4.3. [Productes energètics. Sense data]	23.3.
5. [Qüestionari de l'Anuari de l'esport a Catalunya 1985]	23.4.
6. [Programa de «Convergència i Unió» sense data]	23.5.
7. [Caixa]	
7.1. Caixa + socis [1958-1990]	12.1.
7.2. [Rebutts trimestrals 1978-1988]	12.3.
7.3. Comprovants Caixa Atletisme C. A. Mollet	
• 1972-1982	2.1.
• 1984-1989	2.2.
7.4. Subvencions ajuntament [1984]	2.3.
• Relacions de pagament	2.4.
8. Consells Municipals d'Esports [1982-1988]	12.4.

La signatura indica:

- En el primer dígit, el número de capsa o arxivador.
- En el segon, el número de subcarpeta, que pot ser el substitut de l'original o no.
- El tercer dígit indica una subcarpeta també original.

Sé que la signatura és incompleta, ja que hi faltaria la indicació topogràfica de la prestatgeria i la indicació de «Secció Club Atlètic Mollet».

Com que al mateix temps havia organitzat els pocs documents personals de l'Alfons Falguera que estaven barrejats amb els del club, també vaig fer-ne el quadre de classificació. És el següent:

QUADRE DE CLASSIFICACIÓ DEL FONS PARTICULAR DE L'ALFONS FALGUERA

	Signatura
1. [Hemeroteca]	1.
<i>Ajuntament de Mollet; butlletí informariu</i>	
[febrer 1980 - juliol 1981]	
<i>Informatiu Mollet</i>	
[novembre 1981 - octubre 1988]	
2. Notícies de Mollet [1966-1989]	2.4.
3. [Retalls de premsa amb notícies referents a Mollet del Vallès i correspondència oficial. 1971-1986]	2.5.
4. [Quadres manuscrits de temperatures. 1983-1990]	2.1.
5. Eleccions de Mollet i propaganda partits polítics. [1979-1989]	2.2.

6. [Retalls de premsa i rebuts d'excursions i sortides] [1963-1980]	2.6.
7. [Fulls volants de propaganda de temes diversos] [sense data]	2.3.
8. Resum del Tractat d'Utrecht segons Enciclopèdia Sopena i Diccionari Enciclopèdic Salvat [full mecanoscrit sense data]	2.7.

Per elaborar aquest quadre de classificació, també he respectat les referències originals i he posat entre claudàtors les assignades per mi.

Etiqueta dels arxivadors

Després d'elaborar els quadres de classificació, vaig anotar la signatura i les dades que detallaré més endavant a les etiquetes, per col·locar-les a l'exterior dels arxivadors.

Podeu veure un model d'etiqueta al full següent. A l'etiqueta hi feia constar:

- El nom de la secció a la qual pertany. Per exemple: «Club Atlètic Mollet».
- La signatura.
- El nombre de subcarpetes que contenien. Per exemple 2.1.-2.7.

PERSONATGES

Joan Aliguer

PREGÀRIA

*Escrita el 12 de maig del 1957, data del
Vè. Homenatge local a la Vellesa, i dedicada
afectuosament a na Pilar Fernàndez i Figuerola,
més coneguda a Mollet per «la negrita».*

La festa grossa dels nostres avis
aquí es celebra cada any més bé,
i és tan bonica, que els nostres llavis
tan sols elogis en poden fer.

Tot just arrenca la comitiva.
La plaça és plena com mai ho ha estat.
Jo no he vist cosa més emotiva,
d'un goig més íntim i delicat.

La barretina que s'alça airosa
i el ret amb llaços, i els maneguins,
en tant s'escampen fulles de rosa
que de les pedres en fan jardins,

Al so i al ritme de les trompetes
obrint la marxa, van uns infants
buidant seriosos les cistelletes
amb vestidures de catalans.

Al seu darrera, i entrant a Missa
vells i velletes donant-se el braç,
tots ells calmosos —llum estantissa—
pensant tal volta que a son enllaç

les coses veien amb optimisme
com se les mira la joventut,
i els anys que passen, cap a l'abisme
de mica en mica se les ha endut.

Com s'ha endut galtes de pell encesa,
rialles clares, que ja s'han fos,
deixant intacta sols la fermesa
d'aquest afecte tan poderós

que com més passen jornades plenes
de melangies i desenganys,
més junts conviuen les seves penes
i més s'estimen, al pas dels anys.

Segueixen ara les més velletes
que van ben soles per tot arreu,
ja corferides per cent sagetes
que fan pesada la seva creu,

vivint encara sols d'enyorança
i alimentant-se sols de records
d'aquelles hores de benaurança
de quan vivien els qui són morts.

De sobte es trenca la comitiva.
Tothom s'estranya. Què deu passar?
Una velleta tot just arriba
que a dures penes pot caminar.

Jo me la miro, tan fatigada
—dues fadrines la van portant—
la galta sento tantost mullada
—records que vénen, en un instant—

i la veig àgil, valenta i jove
quan jo era encara sols un vailet,
en tant rentava cubells de roba
ja fos temps càlid, o fos temps fred.

Jo l'espiava, a la galeria
i tot cridant-la: —«Pilar, Pilar...!»
com hi parlava i m'hi divertia
fins, a vegades, fer-la enfadar!

Després, la vida, per altre rutes
encaminava els meus jocs d'infant;
i tot fent netes les robes brutes
ella envellia, jo em feia gran.

I en retrobar-la, feble i corbada,
movent sos passos sols la il·lusió
d'oïr la Missa tan esperada
per donar gràcies al Redemptor,

sense adonar-me'n, al seu darrera
dins de l'església m'he agenollat,
i la pregària, breu i sincera,
del cor als llavis se m'ha escapat:

«—Apiadeu-vos d'aquesta dona
senzilla i dòcil, pobra i humil
que, si de jove fou noble i bona,
ho és en les xacres del temps senil.

Ses mans són blanques, i més de sota
de tanta roba com va fregar
per viure sempre la vida ignota
del qui treballa per guanyar el pa.

Què hi fa que els homes li diguin negra
si és roja i pura la seva sang,
si és resignada quan no és alegre,
si té el cor ample, si té el cor blanc!

ODA AL MESTRE SUÑÉ

*Escrita el 13 d'octubre de 1968, en ocasió
d'inaugurar-se la plaça que porta el seu nom.*

Avui Mollet us ret honor, oh Mestre
que haveu provat en cent composicions,
no solament que en música sou destre
sí que també capteu les emocions

i allò que a molta gent ens deixaria
totalment freds, o almenys indiferents,
en vostra oïda es torna melodia
que els vostres dits transcriuen, diligents.

Jo que he pogut copsar la lleugeresa
i el goig amb què heu servit un ideal
vivent a dins del cor, com flama encesa
que, més que flama, sembla una fornàl

capaç de fer que —dia rera dia
en el transcurs seguit d'anys i més anys—
la vostra tasca fos segura guia
pels que, com vós, sentíem fermes afanys

de fer una Vila intel·ligent i unida,
enamorada d'un sentit més bell
enaltidor de tota nostra vida,
que això en definitiva és «El Clavell»

m'alegra comprovar que no era vana
la sembra d'il·lusions pel llarg camí;
i que en les mans d'aquesta gran sardana
el cor del tot Mollet es troba aquí

per demostrar que no és la Vila eixuta
que sap sols el negoci i el treball,
sinó que vibra avui, quan us tributa
aquesta ofrena, que és un sol detall

entre altres mil, que prou els citariem
si nostra pobra Musa ho permetés
i que, n'estem segurs, demostrarien
que no és just sostenir ni un dia més

el què s'ha escrit i dit del nostre poble
—titllat de fred, ingrati i horitzontal—.
Mollet demostra avui, ardent i noble,
que sap vibrar, quan l'ocasió s'ho val!

Per acabar, Suñé, deixeu que us digui
que en un demà llunyà, temps a venir,
quan en aquesta vida ja no hi sigui
ningú dels qui hi som ara, aquest matí,

serà gojós, encara, en vostra plaça
més que a cap altra banda, reposar
car l'aire hi portarà —passa que passa
per a qui sigui atent en escoltar—

la melodia lleu de la sardana
—tal com si fos un fum subtil d'encens—
les notes de la vostra Suñeriana,
o l'himne dedicat a Sant Vicenç!

AL DOCTOR JAUME VILASECA

Quaranta anys d'exercir la Medicina.
Setanta amb pols d'argent sobre els cabells,
encimbellant la tasca gegantina
de curacions, visites i consells.

Records amargs, de temps dificultosos
quan a l'esforç de tot començament
s'hi unien els problemes paorosos
d'un fratricida i llarg enfrontament.
Més tard, anys de progrés i de riquesa;
i els fills, que van creixent i obrint-se lloc
en tant que els pares prosseguim l'empresa:
donar-ho tot a canvi de ben poc.

I a la fi, joia de poder-los veure
fidels al motlle amb què se'ls va forjar;
aquí, el consol del compliment del deure
i una esperança ferma, més enllà:

Que Aquell que tot ho cura i ho perdona
ens doni acolliment al seu costat
no pel que hem fet, o valgui la persona,
sinó a pesar del molt que li hem fallat.

EL MIL·LENARI DE MOLLET

SARDANA

És l'any del Mil·lenari: nou-cents noranta-tres:
una «parròquia» i unes cases de pagès.
Cent cinquanta anys més tard, Pere Ramon,
Senyor d'aquell Mollet del temps feudal
i el seu castell, altiu i senyorial;
i al voltant seu, submisos i obedients
vassalls treballadors, fidels creients.

* * *

Segle disset: fem front a Felip quart
al cop de falç d'aquell Corpus de Sang,
a la masia de Can Borrell.
I quan vingué el francès (mil vuit-cents nou),
Mollet s'alçava com un home sol
amb un heroi, Gaietà Ventalló,
astut i valerós, per fer-los front.

En el segle dinou, Fèlix Ferran,
Vicenç Plantada i el Doctor Duran:
fe, curiositat
i un bagatge molt gran d'humanitat.

D'aquell començament, des del no-res,
Mollet ja s'envaneix: ha crescut tant!
(És un nucli fabril molt important).

Si haguéssim d'escollir un sol pensament
diríem que hi vivim, de bona gana
nadius i nouvinguts, de tot arreu;
i aital condició, vista a diari

DE CONVIVÈNCIA EN LA DIVERSITAT
és el que ens concedeix, al Mil·lenari,
el títol merescut: ja som CIUTAT!

Música: Jaume Boix

A L'AMIC JOAN ABELLÓ

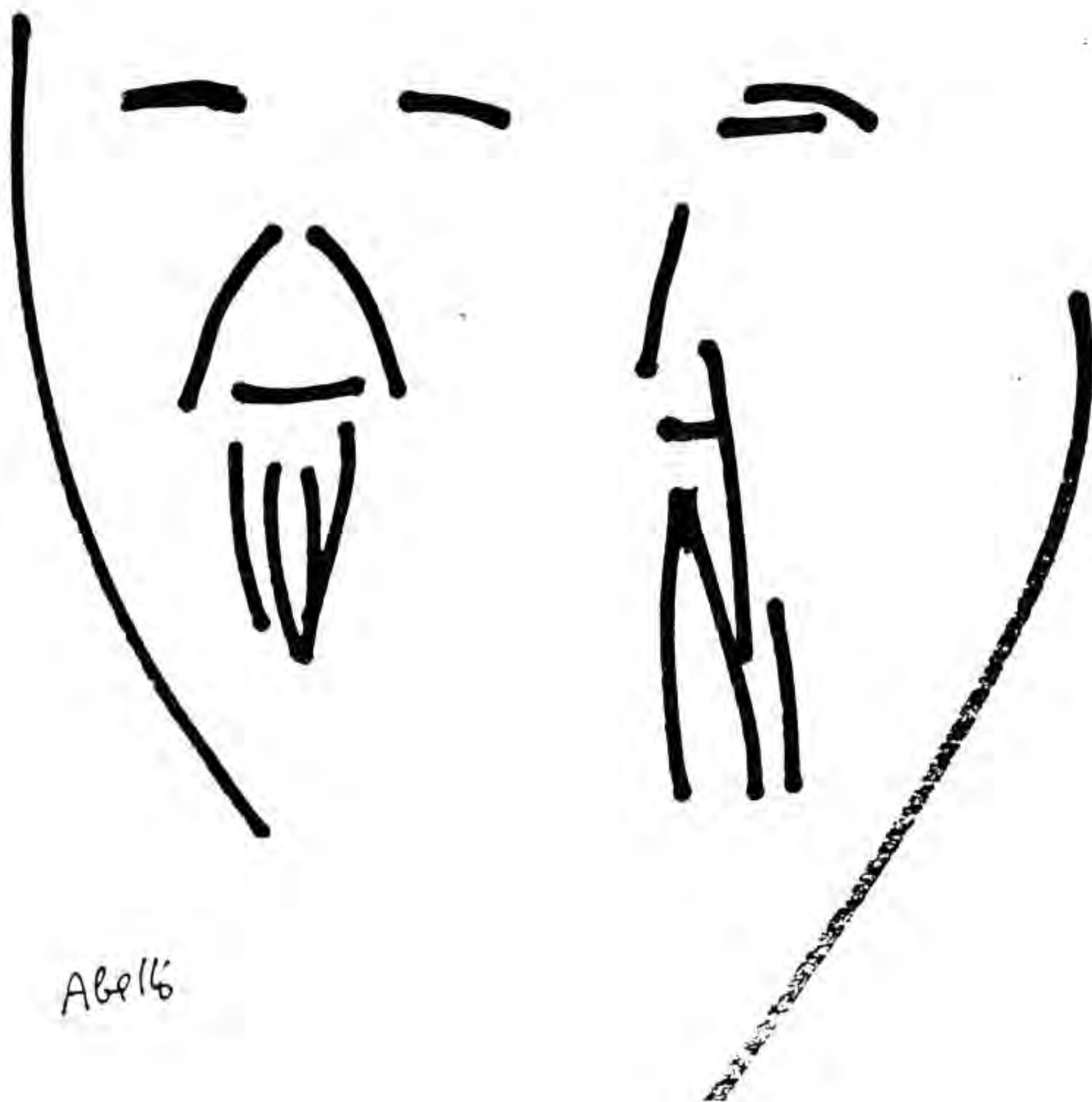
Ets, Abelló, pintura acolorida.
Tenacitat, que venç tot entrebanc;
volenterós artista fora mida
de tracte afable, intel·ligent i franc.

I el teu Museu, quelcom extraordinari,
de nostra Vila singular floró.
Sorprèn i meravella sols entrar-hi.
De tot elogi n'és mereixedor.

Que l'acte d'homenatge que t'ofrenen
no sigui flor d'un dia, o cas apart,
sinó un volar, fins pels que no l'entenen,
al món subtil i eteri del teu Art.

Que sigui així, per bé del nostre poble
i que el nom de Mollet —mal conegut—
s'estengui arreu com Vila sàvia i noble
que honora els millors fills que li han nascut!

Joan Aliguer

Abel·l6

XEN I LIN

Josep Masats

A Ricard Mira

Xen i Lin de menuts jugaven d'un cap de dia a l'altre. Pastaven fang dels arrossars amb palla i en feien guerrers, emperadors, palaus, cavalls, tigres i dracs.

Quan van fer onze anys, Xen se'n va anar set dies lluny i va entrar en un monestir de les muntanyes. Hi va anar a aprendre a escoltar el silenci, clar i quiet com la llum del dia. Enyorava els camps arrossers tocats de sol o de lluna i les figuretes de fang a les que feien parlar.

Lin va vinclar l'esquena de sol a sol, amb aigua fins als genolls, per plantar o recollir arròs. Trobava a faltar els jocs amb el Xen i la soledat no el deixava viure.

La gent del seu poble es recordava de quan corrien Dracs benefactors, tigres ratllats de coure i nit i emperadors magnànims. Sabien que quan de les seves cabanes i conreus en fugia el Drac, tindrien males anyades, amb fam, malalties i plors.

Feia molt de temps que esperaven el Drac.

Un dia clar aixecaren l'esquena adolorida per veure acostar-se un foraster. Només Lin el va reconèixer i va córrer a abraçar Xen.

Ja eren homes fets i drets i s'havien passat mitja vida jugant plegats en somnis. Tenien el cor ple d'ànsia i ni amb el treball ni amb l'estudi havien trobat la manera d'aquietar-lo.

Van ficar-se de peus als arrossars i van tornar a moldejar figures de terra amarada d'aigua i a fer-les enraonar. Els va sortir un home de fang. Unes vegades tenia la cara de Xen i d'altres els ulls de Lin. Un gest en recordava l'un i una manera de dir l'altre.

Una serena alegria va tornar a viure dins de Xen i de Lin. I els seus cors van ser els cors de la gent.

Aleshores es va veure volar un Drac protector, d'ulls de lluna, pintat de plata i de foc.

(XII-92)

VERD I VERMELL

Abella

Així com hi ha amants cèlebres com Romeo i Julieta, hi ha la història d'amor de la meva veïna.

Es deia Flora i una vegada que conduïa per la Rambla de Barcelona, es va sentir atreta per un home que sortia d'un cotxe vermell. Era ben plantat, de mirada clara i el cor li va dir que el desconegut devia tenir una tendresa felina i que potser el consumia el foc d'un secret. I va pensar: «Més que l'home de la meua vida, ets el supervivent dels meus somnis».

La noia baixà fins a Colom, féu la volta a la plaça i pujà per la Rambla amb els semàfors en verd. Passà per la Plaça de Catalunya, la Ronda, Balmes i Pelai amb els verds que li van semblar de bon auguri. I va tirar Rambla avall una altra vegada, fins al dret del mercat. Allí va fer xocar el seu cotxe contra el de l'home. I li va deixar una nota al parabrisse que deia: «Perdoni'm. Si vol parlar de l'accident, 549 27 29».

Es van conèixer i s'intercanviaren els papers dels cotxes, poms de violetes i cartes amb notes de màgia i de desig. Navegaren a la vela, i el mar i el cel els esborraren tota la gent del món.

Diríeu que les seves besades pels parcs engelosien estàtues. Aturaven el temps amb carícies i els agradava de fer ioga abans de calar foc als llençols.

Enmig de la dolça barbàrie, es delien perquè el seu amor fos immortal. I una matinada amb un tall de lluna pàl·lida, s'estavellaren amb el cotxe vermell.

No hi puc fer més: Quan sé d'amants joves, sempre tinc present la meua veïna Flora.

(XII-93)

L'AGUILÓ

Quan jo era un aguiló, de bec tendre i plomissol, la mare em peixava i les seves ales immenses eren el meu abrigall. Així em vaig fer fort, d'urpes d'espasa i ulls de llampec.

Veia envolar-se les àligues per no tornar als nius i un dia ja no em van dur més menjar. No sabia què era el patiment; i la fam i la solitud m'ho van ensenyar.

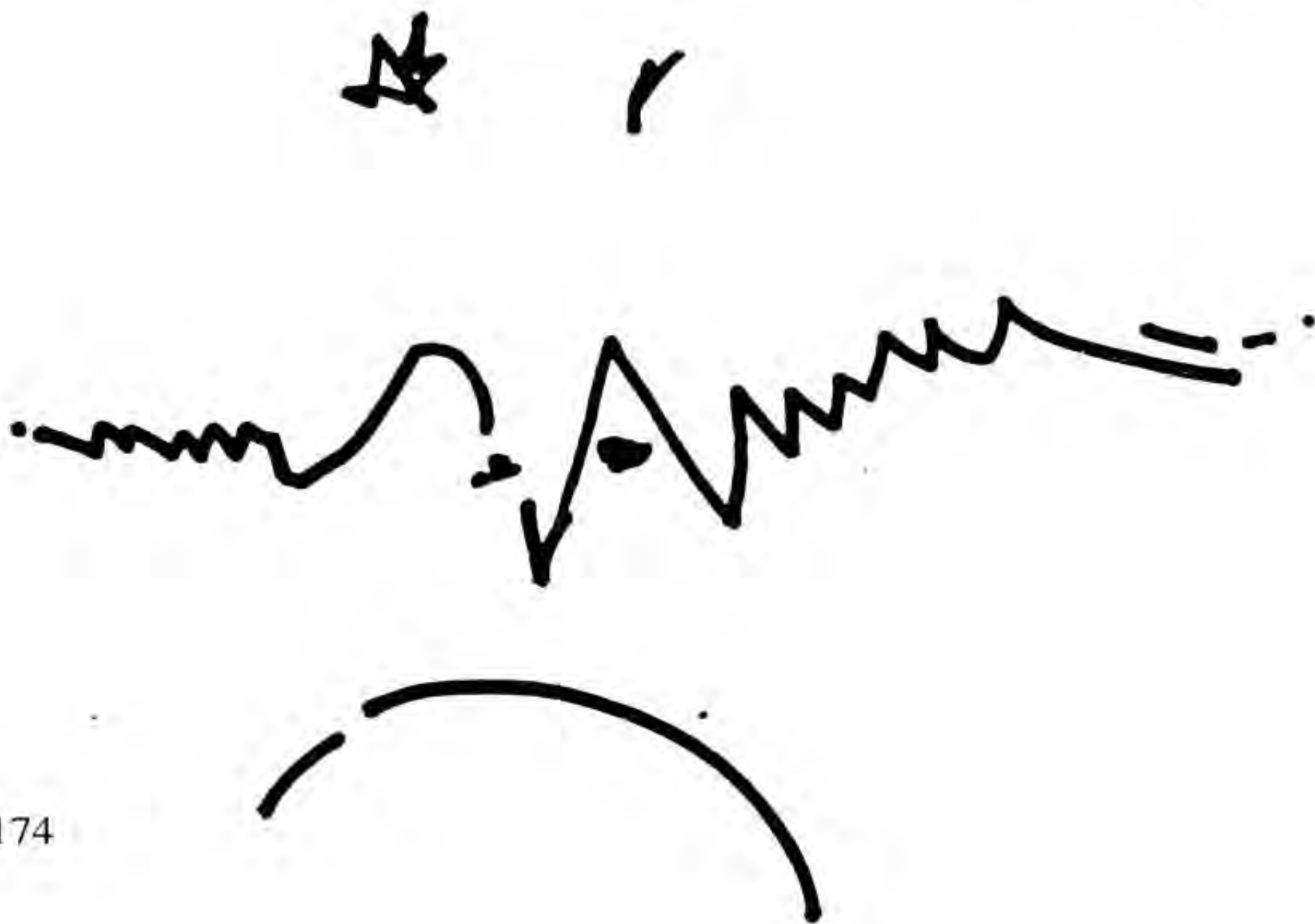
Aleshores vaig enfilar-me a la vora del niu i des de les roques del cel vaig fitar el món, verd, blau, emboirat i misteriós, i em va fer por.

I quan era a punt de llançar-m'hi, vaig pensar: «I si no en sé, de volar? I si m'estavello?».

Mentre dubtava, un cop furiós del vent de les muntanyes em va abocar al buit. D'esma vaig estendre les ales i vaig planar damunt de cimals de neu, turons, rierols i d'un mosaic de petites prades i conreus.

Vaig volar i volar com si ho hagués fet de tota la vida. I em vaig convertir en la fletxa d'un Déu de cor canviant com el vent. En un instant feria una llebre, en dos jugava amb els núvols i en tres em perdia de vista.

(I-93)

EL VELL DELS DIARIS

El vell dels diaris compareixia al cafè cap a mig matí. Era desnerit i duia un abric tronat que no es treia mai de sobre mentre fresquegés. Em saludava amb una mirada tendra, humida, i se n'anava a seure a la taula del capdavall.

Jo li servia un *carajillo* i li deixava damunt la taula els diaris que podia arreplegar. Ell s'embolicava un *caldo* i llegia.

De vegades em deia:

—Els diaris són la meva única distracció, Quimet. No sé pas què fotré quan no pugui llegir. Més valdria morir-me abans.

—Vós enterrareu a molts joves...

—La política m'ensopeix, les artistes em fan sentir més vell del que sóc... El diari és el meu rellotge, em marca els dies que se m'escapen... El tindria de fotre al foc, el diari; en canvi, aquí em tens passant fulls com un ximple...

Recordo com si fos ara el que va passar el dia que la va fer grossa de debò. Jo n'acabava de recollir quatre o cinc, de diaris, els del cafè i un parell més que es devia haver deixat algú. Quan els hi vaig donar em va semblar veure un esquitx d'alegria a la mirada del vell. I em va dir:

—De menut, Quimet, llegia les esqueles a la mare, que no en sabia de llegir, la dona. Aquells diaris duïen el nom dels morts i les creus negres a la portada. De gran m'hi vaig aficionar, a llegir esqueles. No tenia de patir mai perquè sempre sabia què dirien, jo que he sigut patidor de mena. Però des que sóc vell que em fan por les esqueles; i ara me'n salto les pàgines... Entre tu i jo, Quimet, et diré una cosa que no hauries dit mai: He deixat pagada una esquila al Ton fuster. Quan m'arribi l'hora me la farà posar a «La Vanguardia». Em fa gràcia sortir al diari, jo que no hi he sortit en ma punyetera vida. I m'estalviaré de llegir-la, Quimet, perquè d'esqueles no en puc sofrir ni la meva.

Jo devia fregar gots. Sembla que encara senti a les mans l'aigua glaçada de la pica. S'entaulava l'hivern. De tant en tant el guaitava.

Al vell se'l veia animat com mai, amb la punta del *caldo* torrant-li el bigoti blanquinós. Va anar desplegant tots els fulls de què disposava i els va anar enganxant amb trossos d'un esparadrap ben galdós que es devia treure de la butxaca de l'abric.

Em va demanar els periòdics passats i va recollir el que teníem penjat a la comuna. I xiulava, l'home dels diaris, i jo no l'havia sentit xiular en ma vida.

Disposava fulls i fulls que es tocaven de les vores i arrodonia la seva obra. Primer va fer-ne un cercle pel terra, d'un metre i mig d'amplada, i hi va enganxar trossets d'esparadrap. El vell s'hi va posar a sobre de peus i va continuar pujant-ne els costats, apoiant les pàgines sobre les taules i cadires del voltant. Després va anar cobrint la part de sobre fins que l'home va quedar tancat en una mena de globus de paper. I el sentia que em deia:

—Els diaris són un cony de dèria per a mi, una empenyamenta i tota la meva esperança. Les lletres hi salten, s'abracen un instant i corren a fugir per canviar de parella i d'amics. Donen vida a les criatures, als joves i als vells que em fan companyia amb les seves converses. Les paraules impreses em fan badar i pinten de música les meves estones perdudes, i jo en tinc moltes, Quimet... Ara ressegueixo els blancs que hi ha als papers, són la geografia, les valls, les muntanyes, els deserts i els mars del desesper i l'oblit... I fixa't, Quimet, els trossos blancs del dimoni són el silenci que creix a l'altra banda...

Van entrar dos parroquians. Van contemplar bocabadats la bolassa, es van veure un got de vi cada un i van sortir sense dir res. Jo em vaig empassar un parell de conyacs.

El vell, de dins estant, no parava. A la bomba li sortia un bony per aquí, se li desinflava i se li feia per una altra banda. L'home en tapava totes les escletxes que li quedaven.

Va passar una hora o més. Jo servia gots de vi, cerveses o *carajillos*. M'anava bé per distreure'm. Però quan em quedava sol patia. I si pateixo faig el tragueta.

—Vinga, Jaume, sortiu, home, que us *afogareu* —li deia jo de tant en tant.

—Deixa'm fer, Quimet —em contestava ell i jo passava una estona tranquil.

Molts no en feien cabal, de l'embalum. Però d'altres em sortien amb alguna bestiesa com:

—Què hi tens embolicat aquí, un globus per anar a la Lluna?

—És el *mundo* d'un viatjant —els contestava.

Jo em volia fondre.

Quan em tornava a quedar sol, demanava al vell:

—Jaume! Va bé, això?

Cada vegada em va tornar contesta. Fins que ja no em va dir ni ase ni bèstia.

Aleshores em vaig espantar de debò.

Vaig rumiar una estona entre anar a buscar el senyor rector o el metge de casa. I vaig agafar por de trobar-me el vell mort, jo tot sol, o en companyia d'algú.

Mal m'està dir-ho, però vaig tornar a traguejar «Fundador» i em vaig determinar a esquingar els diaris. Els vaig rompre d'una manotada. I la bola era buida com el cel serè!... Si em punxen no trec sang. Llavors els meus ulls van anar a petar amb *allò*.

Al fons de la bolassa de paperam, a l'altra banda de l'estrip, hi havia un requadre negre que deia:

SR. D. JAIME VILA MARÉS

**Falleció cristianamente, a la edad de 78 años,
el 29 de marzo de 1953. (E.P.D.).**

Sabia que aquell era precisament el dia que vivíem, però ho vaig comprovar al «Calendari del pagès». Em vaig servir un conyac per refer-me i em vaig afanyar a fer-ne un bon manyoc, d'aquells diaris. Pel carrer no corria ningú. Fulles seques i algun paperet giravoltaven pel terra i hi

vaig llançar el bolic del vell. Amb un cop de vent va emprendre el vol cap a migdia i es va anar fent menut com un ou fins que el vaig perdre de vista.

El món va tornar a rodar com sempre. El vi, la cervesa, el conyac, el calaix, l'avorriment. Sempre treballant per les putes.

No van trigar gaire a venir-me a veure els civils. Em van preguntar per un tal Jaime Vila. Els vaig contestar que feia tres dies que no venia per casa, el vell. No els gosava convidar perquè no malpensessin. Ells em van demanar dues barreges cada un i van tocar el dos sense pagar.

El senyor rector va investigar a la sortida de les misses del diumenge. No tenia família, el vell. Els seus informadors el van dur fins al cafè. Jo li vaig explicar tot això sota secret de confessió. Ell em va dir que jo no havia perjudicat el vell, que era voluntat de Déu que s'emboliqués de diaris i que no se'n sortís. I que potser jo havia fet mal fet de no denunciar la desaparició de l'home al «Cuartelillo», però que també era cert que ningú no m'hauria cregut. I el mossèn, que traguejava vermut com un mariner, va fer un rot i em va absoldre. Jo vaig plorar com una criatura. Déu em va ben perdonar.

Ara el vell podria ser un àngel. I mira que en són, de murrís, els àngels; vénen com si res de l'altre món i es passegen entre els vius amb la mateixa naturalitat que ho fan entre els morts.

Per a ells la vida i la mort han de ser com el rovell i la closca tendre d'un ou de primera posta. I quan se'm trenqui la vida, tan poca cosa, maltissa, l'esperit, com el del vell Jaume, m'entrarà al país de les tenebres. I per allí seguiré buscant a les palpentes alguna companyia, ni que sigui la dels àngels rebels.

Des d'aquella feta, si al cafè no hi ha parroquians i s'hi nota un silenci que m'inquieta i veig un diari obert damunt d'una taula, el cor em diu que l'està llegint en Jaume... I no em fa res, perquè m'agrada sentir-me acompanyat, encara que la companyia em vingui de la vida desencarnada, d'aquella que no pots veure, tan sols sentir-ne la presència...

Sé que ets a casa meva, que vetlles per mi i que m'esperes... Àngel de claror, ¿que no coneixes els mars de dol, l'exili i la por? Em fas agafar fred. Per què em vols tocar amb les teves mans blanques?

(1992-93)

RELACIÓ DE TEMES TRACTATS EN ELS VOLUMS ANTERIORS

VOLUM 1

	Pàg.
— Introducció geogràfica, <i>Josep Gordi</i>	9
— Orígens i formació del Municipi de Mollet del Vallès, <i>Joan Galtés</i> ..	15
— Comentari del Capbreu de Mollet del Vallès, <i>Jaume Vilaginés</i>	19
— El retaule de Sant Vicenç: noves aportacions per a la seva història, <i>Pere Castaño</i>	25
— El senyal heràldic de Mollet del Vallès, <i>Joan Galtés</i>	33
— La Segona República a Mollet, <i>Maria Àngela Massager i Arimón</i>	39
— Observacions climàtiques a Mollet, <i>Josep Gordi</i>	45

VOLUM 2

— Mir de Mollet: un senyor feudal del segle XII, <i>Jaume Vilaginés</i>	11
— Mollet i el Vallès durant la Guerra contra Joan II (1462-1472), <i>Mercè Rosell</i>	17
— Els comportaments de la població de Martorelles davant la mort (1700-1750), <i>Diego Granado</i>	25
— Anàlisi de la població de Mollet del Vallès en el 1986, <i>Josep Gordi i Pere Gordi</i>	31
— Mercè Rodoreda, sempre, <i>Josep Masats</i>	51
— «L'Estació». Conte de <i>Mercè Rodoreda</i>	59

VOLUM 3

Pàg.

— Berenguer de «Bannalocha». Batlle episcopal de Mollet, <i>Jaume Vilaginés i Segura</i>	9
— Simó de Mollet. Rector de l'Ametlla del Vallès (1296-1344), <i>Antoni Bassolas</i>	19
— L'Estructura del testament a dues comunitats rurals: Martorelles i Sant Pere de Vilamajor (1700-1750), <i>Diego Granado</i>	35
— Cronologia d'alcaldes de Mollet del Vallès (1821-1987), <i>Isidre García</i>	43
— Notes sobre el planejament urbanístic de Mollet del Vallès, <i>Josep Gordi i Pere Gordi</i>	51
— Francesc Folguera i Grassi, arquitecte, <i>Joan Ventura</i>	63
— Un llibre són paraules que volen abraçar un tros de vida, <i>Josep Masats</i>	73

VOLUM 4

— Els templers al Vallès, <i>Jaume Vilaginés</i>	7
— Sant Fost i la Cartoixa de Montalegre, <i>Xavier Perez i Gómez</i>	29
— Aproximació a la vida i obra de Vicenç Plantada, <i>Josep Masats</i>	37
— Josep Goday i Casals, arquitecte, <i>Joan Ventura</i>	45
— Un rabassaire a l'alcaldia, Feliu Tura, <i>Carme Pi</i>	51
— Mollet del Vallès durant la II República: el Bienni negre (1934-1936), <i>Joan Corbalán</i>	71
— Un rector de Mollet en temps malastrucs: Mn. Josep Casanovas (1934-1946), <i>Joan Galtés</i>	81
— Estudi de les relacions intermunicipals de treball de Mollet i rodalies, <i>Josep Gordi i Josep Lloret</i>	85
— L'Escola pública primària de Mollet del Vallès en el segle XIX, <i>Joan Corbalán</i>	97
— Inicis, fundació i desenvolupament de la Caixa d'Estalvi i Previsió Molletense (1907-1928 i 1940), <i>Frederic Ros</i>	107
— Ràdio Mollet, una realitat a mig gas, <i>Jaume Barberà</i>	117

VOLUM 5

	Pàg.
— Dues mirades retrospectives: Mil·lenari i Carreratge, <i>Jaume Vilaginés</i>	9
— Els Sant Vicenç, senyors de Cabanyes i de Mogoda, <i>Xavier Pérez</i>	19
— L'alcalde Fortuny, <i>Anna Bosch</i>	37
— Els primers anys de l'empresa «Tenería Moderna Franco-Española» de Mollet del Vallès, <i>M.ª Carme Macià</i>	61
— L'Hostal de la Marinette, <i>Josep M.ª Blanch</i>	75
— Domènech Sugrañes i Gras, Arquitecte, <i>Joan Ventura</i>	87
— El medi ambient en el Vallès Oriental-I, <i>Josep Gordi i</i> <i>Josep Lloret</i>	93
— La pobresa a Mollet, <i>Santi Villanueva</i>	101
— Els inicis del Bàsquet a Mollet del Vallès, <i>Josep Masats</i>	113
— Relació de temes tractats en els volums anteriors	119

VOLUM 6

	Pàg.
— Presentació	5
— Pròleg, <i>Montserrat Tura</i>	7
— El benefici de Santa Maria, de Sant Vicenç de Mollet del Vallès, S. XIV, <i>Jaume Vilaginés</i>	9
— Mollet fa mil anys, <i>Joan Galtés</i>	23
— El personal polític de l'Ajuntament de Mollet del Vallès de 1930 a 1942, <i>M.ª Carme Macià</i>	33
— Can Borrell o el gemec de les pedres, <i>Josep Blanch</i>	45
— El medi ambient en el Vallès Oriental-II, <i>Josep Gordi i Josep Lloret</i>	63
— Consideracions sobre les sectes religioses destructives <i>Santi Villanueva</i>	79
— Francesc Juventeny i Boix, Escultor, <i>Joan Ventura</i>	99
— La penya "L'Altra Banda", <i>Xavier Pérez</i>	105
— Mollet i el Vallès del futur, <i>Marcel Galobart</i>	111
— Tres Contes, <i>Josep Masats</i>	119
— Relació dels temes tractats en els volums anteriors	129

M993
1993
Mollet,
mil anys
fent poble **M**